

Gerard Arnauda Padró

**L'EVOLUCIÓ DELS PRINCIPIS COOPERATIUS EN L'ORDENAMENT
JURÍDIC ESPANYOL I LA SEVA INTEGRACIÓ EN LA NOVA LLEI DE
COOPERATIVES DE CATALUNYA**

TREBALL DE FI DE GRAU

dirigit per la Dra. M. Teresa Franquet Sugrañes

Grau de Dret

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

Tarragona

2016

Resum

En el present treball es pretén profunditzar en l'estudi dels principis cooperatius i la seva integració en l'ordenament jurídic espanyol i català, per tal de valorar la possible pèrdua d'identitat cooperativa. Veurem la seva evolució en la nostra tradició legislativa i, finalment, com es configuren en la nova Llei 12/2015, de Cooperatives de Catalunya. Determinarem quin és l'actual model cooperatiu que ens presenta aquesta llei i com aquest s'acosta progressivament al de les societats de capital.

Resumen

En el presente trabajo se pretende profundizar en el estudio de los principios cooperativos y su integración en el ordenamiento jurídico español y catalán, con el fin de valorar la posible pérdida de identidad cooperativa. Veremos su evolución en nuestra tradición legislativa y finalmente, como se configuran en la nueva Ley 12/2015, de Cooperativas de Cataluña. Determinaremos cuál es el actual modelo cooperativo que nos presenta i como este se acerca progresivamente al de las sociedades de capital.

Abstract

In the present work we want to go into detail about the study of cooperative values and their integration in the Spanish and Catalan legal system in terms of their possible loss of identity. We will see their evolution in our legislative tradition and finally, how as they set up in the new cooperative law of Catalonia. We will define what current cooperative model is presented and the form as it approaches to the capital corporation model.

Paraules clau/keywords

cooperativisme – principis cooperatius – legislació catalana de cooperatives – legislació espanyola – model cooperatiu – treball de fi de grau.

ÍNDIX D'ABREVIATURES

SIGLES

ACI = Aliança Cooperativa Internacional.

CE = Constitució espanyola de 1978.

STC = Sentència del Tribunal Constitucional.

CCom = Codi de Comerç.

ABREVIATURES

art. *article (no de diaris, sinó de lleis i similars)*

cap. *capítol*

ed. *edició*

pàg. *pàgina (el seu plural: pàgs. = pàgines)*

nº; núm. *número*

vol. *volum (significa el volum donat d'una obra de diversos volums)*

col. *col·lecció (de la que forma part una obra)*

Ibidem. *al mateix lloc (per citar una mateixa obra referenciada immediatament abans)*

loc.cit. *lloc citat (per citar la mateixa pàgina d'una obra ja referenciada)*

op.cit. *per indicar una pàgina diferent d'una obra ja citada*

Cfr. *confronteu o compareu*

Vid. *veure*

apud. *citat per (citar un document no consultat directament, sinó citat per un altre autor)*

ÍNDIX

INTRODUCCIÓ	5
CAPITOL I. La cooperativa, un fenomen social i econòmic.	7
1. Fonaments ideològics del cooperativisme.	8
1.1 Altres aportacions.	
2. Els “Pioners de Rochdale” i el seu llegat.	13
3. L’ Aliança Cooperativa Internacional (ACI).	15
CAPITOL II. Els principis de la cooperativa.	16
CAPITOL III. La regulació de la cooperativa i la integració dels principis a la legislació estatal espanyola i catalana.	25
1. Les primeres cooperatives a l’Estat espanyol i els antecedents legislatius immediats a la primera llei de cooperatives.	25
2. Els fonaments i les bases de la primera llei cooperativa: Llei de Cooperatives de 1931.	26
3. La integració dels principis a la legislació estatal cooperativa del període pre-constitucional.	29
3.1 Llei de cooperació de 1942.	
3.2 Llei 52/1974, de 19 de desembre, General de Cooperatives.	
4. Breu referència a la Llei de bases de cooperació catalana de 1934 i la Llei de cooperatives de 1934.	36
5. El marc legal constitucional de la cooperativa a la Constitució espanyola de 1978.	38
5.1 El marc competencial de la legislació cooperativa.	
5.2 El foment de les empreses d’economia social.	
6. La integració dels principis en la legislació cooperativa posterior a la Constitució de 1978.	41
6.1 La Llei 4/1983, de 9 de març, de Cooperatives de Catalunya.	
6.2 Llei 3/1987, de 2 d’abril, General de Cooperatives.	
7. Reflexions generals de l’evolució de la legislació cooperativa comentada en referència a la integració dels principis cooperatius.	46
7.1 La forma d’integració dels principis.	
7.2 L’evolució del model cooperatiu espanyol.	
CAPITOL IV. La nova Llei de cooperatives de Catalunya: anàlisi comparat amb els seus precedents legislatius immediats.	50

1. El concepte de cooperativa i els principis cooperatius a la Llei 12/2015, del 9 de juliol, de Cooperatives.	50
2. El principi d'adhesió voluntària i oberta a la Llei 12/2015, del 9 de juliol, de Cooperatives.	51
2.1 Els tipus de socis.	
2.2 El procediment d'admissió.	
2.3 La baixa del soci.	
2.4 Observacions.	
3. La gestió democràtica per part dels socis a la Llei 12/2015, de 9 de juliol, de Cooperatives.	60
3.1 Els drets dels socis dins la cooperativa.	
3.1.1 <i>L'elecció dels càrrecs dels òrgans de la cooperativa.</i>	
3.1.2 <i>Dret de participació i vot en l'adopció d'acords.</i>	
3.1.3 <i>El dret d'informació.</i>	
3.2 Obligacions dels socis i els problemes derivats de la dimensió de la cooperativa.	
4. La participació econòmica dels socis a la Llei 12/2015, de 9 de juliol, de Cooperatives.	66
4.1 Règim econòmic: aportacions obligatòries i voluntàries.	
4.1.1 <i>Aportacions obligatòries.</i>	
4.1.2 <i>Aportacions voluntàries.</i>	
4.1.3 <i>Interès limitat al capital.</i>	
4.2 Règim econòmic: aportacions o finançament que no integren el capital social.	
4.2.1 <i>El fons de reserva obligatori.</i>	
4.2.2 <i>Els fons de reserva voluntaris.</i>	
4.3 El retorn cooperatiu.	
5. El principi d'autonomia i independència a la Llei 12/2015, de 9 de juliol, de Cooperatives.	72
6. El principi d'educació, formació i informació a la Llei 12/2015, de 9 de juliol, de Cooperatives.	73
7. El principi de cooperació entre cooperatives a la Llei 12/2015, de 9 de juliol, de Cooperatives.	76
8. El principi d'interès per la comunitat a la Llei 12/2015, de 9 de juliol, de Cooperatives.	78
9. El model cooperatiu que presenta la Llei 12/2015, de 9 de juliol de Cooperatives.	79
CONCLUSIONS.	81
BIBLIOGRAFIA.	85

INTRODUCCIÓ

El sector de l'economia social, i en especial, la cooperativa, ha anat adquirint progressivament un paper més rellevant en relació a l'organització del nostre teixit econòmic i social. Ha demostrat tenir capacitat per adaptar-se als canvis en l'estructura econòmica de la societat i a les exigències del mercat, davant la gran dimensió de les societats tradicionals de capital i la globalització dels mercats. Fins i tot en l'època de crisis en la que ens trobem immersos, la cooperativa s'ha consolidat encara més com un model alternatiu sòlid i viable.

La problemàtica es presenta quan aquesta necessitat d'adaptar-se a les noves realitats, pot comportar, durant el seu procés, un allunyament en relació a l'essència de la cooperativa i al moviment cooperatiu – el cooperativisme- original. És evident que la cooperativa ha evolucionat des dels seus inicis, però el debat al qual ens volem introduir, és determinar si ho ha fet de la manera adequada i respectant les seves bases o principis.

L'elecció de la temàtica d'aquest treball de fi de grau, es deu a l'interès d'indagar i conèixer el model alternatiu que representa la cooperativa. Un model que trenca amb la cultura tradicional del sistema capitalista i les idees neoliberals que prioritzen allò material per sobre de l'impacte social. En definitiva, he volgut informar-me i aprofundir els meus coneixement sobre una forma d'organització fonamentada en una base ideològica oposada a la general, que sembla tenir viabilitat a la nostra societat, i a la vegada, un contingut èticament i social més responsable.

Aquest treball té per objecte, identificar i interpretar les bases o principis originals que configuren el model cooperatiu, exposar la seva integració i posterior evolució en l'ordenament jurídic espanyol, i finalment, analitzar la seva regulació en l'estadi final de la nova Llei 12/2015, de 9 de juliol, de Cooperatives. És pretén d'aquesta manera determinar quin és el model legal cooperatiu que ens presenta la legislació espanyola i catalana, i comprovar si és respectuós i fidel amb els principis inspiradors de la cooperativa o ens acosta a un model de caire capitalista. Mitjançant aquest anàlisi, basat en una investigació documental –principalment doctrinal- i d'anàlisi legislativa, es pretén poder determinar quin serà el futur de la cooperativa i com s'haurà d'adaptar als nous temps i a les necessitats d'un mercat en constant evolució.

Pel que fa a l'organització, el treball s'ha dividit en quatre capítols. En el primer d'ells, a mode introductori del treball, i per tal de permetre al lector entendre i interpretar correctament els principis i valors que inspiren la cooperativa, s'intenta abordar i exposar breument, des d'una perspectiva històrica, social i ideològica, els orígens del moviment cooperatiu i els seus principis.

En el segon capítol, s'identifiquen i interpreten cada un dels principis que actualment inspiren a les cooperatives arreu del món, posant-los en relació amb els seus valors a partir de la redacció d'aquests que realitza l'Aliança Cooperativa Internacional.

Posteriorment la tercera part del treball, té la finalitat d'analitzar com s'integren aquests principis en la legislació espanyola d'àmbit estatal, i en l'àmbit autonòmic de Catalunya. Realitzant un recorregut des de la primera llei de cooperatives, fins a l'encaix de la cooperativa en la Constitució espanyola de 1978 i les seves lleis posteriors.

Finalment, a l'últim capítol del treball, s'analitza la nova llei catalana de cooperatives, per mitjà de set epígrafs corresponents a cada un dels principis cooperatius que inspiren la llei. Aquesta metodologia té la finalitat de valorar l'adequació de la llei respecte als principis cooperatius i determinar el règim sota el qual aquests es configuren senyalant les disposicions més destacades.

CAPÍTOL I. La cooperativa, un fenomen social i econòmic.

La cooperativa es defineix com “una asociación autónoma de personas que se unen voluntariamente para satisfacer sus necesidades y aspiraciones económicas, sociales y culturales comunes por medio de una empresa de propiedad conjunta gestionada democráticamente”, segons la definició adoptada per l’Aliança Cooperativa Internacional en la Declaració d’identitat cooperativa de 1995 adoptada a Manchester¹.

La cooperativa neix a partir d’un *fenomen social*, ja que les seves arrels sorgeixen de les ambicions de les classes populars i obreres de la societat, que havent d’afrontar problemes comuns que els afectaven, busquen presentar alternatives i solucions. D’aquesta manera s’anirà concretant un moviment a partir de l’aportació de diferents actors o persones, que busquen organitzar la seva vida social i econòmica a través de la cooperació; el cooperativisme².

Concretament, el cooperativisme neix junt amb el socialisme utòpic al segle XIX, en un context socioeconòmic on la revolució industrial havia modificat substancialment les condicions de vida i de treball, creant importants concentracions de població a les grans ciutats industrials i provocant d’aquesta manera misèria i explotació dels treballadors³. Així doncs, el moviment cooperatiu modern igual que les demás branques ideològiques socialistes que componen el moviment obrer, busca com molt bé defineix FERNÁNDEZ, “alliberar l’home de la nova explotació que havia substituït a la dominació feudal”⁴; i per tant, suposa un canvi social i de paradigma.

Quan es parla de fenomen social, s’ha de tenir en compte que aquest adquireix sentit dins d’un context històric i ideològic i, per tant, la finalitat d’aquest primer capítol és precisament donar una visió des d’aquest punt de vista dels inicis de la cooperativa, per tal d’identificar les bases, valors i principis que la configuren i caracteritzen, d’una forma breu i el més clara possible.

---

¹ Aliança Cooperativa Internacional. *Reglament*. [En línia]. Adoptat per l’Assemblea General, 2013. http://ica.coop/sites/default/files/attachments/Belgium%20ICA-Bylaws%2020130411_modificado_13_11_2015_ES.pdf [Consulta: 4 d’abril de 2016].

² ÁVILA DE LA TORRE, Alfredo, et. al. *Economía social y cooperativismo*. 1ª ed. Universidad de Salamanca: Lex nova, 2006. Pàgs. 40-41.

³ FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, Joaquín. *Empresa cooperativa y economía social*. 1ª ed. Barcelona: PPU, 1992. (IURA-8). Pàg. 99.

⁴ Ibidem.

La cooperativa és categoritzada també per ésser un fenomen econòmic, ja que busca una organització alternativa dels factors econòmics de producció⁵. S'ha d'entendre el naixement de la cooperativa com un fenomen econòmic davant la cerca per part de la classe obrera explotada, d'una nova estructura econòmica i social que els permetés satisfer, o com a mínim millorar, les seves necessitats materials o condicions de vida.

La cooperativa dins d'aquesta categorització es configura com a una institució social, econòmica i empresarial, essent l'organització material del cooperativisme, i institució bàsica de l'economia social. La cooperativa és presa com la base de l'economia social, caracteritzant-se per l'adopció d'uns principis ètics i moralment acceptables que estableixen el seu funcionament i que poden ser considerats com a un contracte social⁶.

L'objecte de la cooperativa és satisfer amb els seus mitjans les necessitats dels seus membres, promovent uns valors determinats a partir de la seva institucionalització com a empresa econòmica. Però el seu fenomen va més enllà de la seva dimensió empresarial o contractual a l'establir els fonaments de la seva dimensió ètica o ideològica –el cooperativisme–, com a sistema autònom que conté un compromís amb la humanitat per al progrés de la societat⁷.

Així doncs, el cooperativisme no és només una forma d'organització econòmica més social, sinó que busca la construcció de la societat sobre uns altres valors. La cooperació busca la millora de la societat, davant la irracionalitat d'una economia basada en la competència, el lucre, la destrucció ecològica i l'exclusió a les majories del dret a la vida digna.

1. Fonaments ideològics del cooperativisme.

Troblem els orígens de la cooperació en una ideologia, *el socialisme utòpic*, però acaba convertint-se i diversificant-se per ella mateixa en una ideologia pròpia que troba les seves arrels en el socialisme⁸. La materialització de la cooperació a través de

---

⁵ Cfr. MARTÍNEZ PARDO, L.P; HUERTAS DE MORA, M.V. 'La economía social, la economía solidaria y el tercer sector. A *Tendencias en la gestión de empresas sin ánimo de lucro. Caso: Cooperativas.*', Bogotá: Ediciones Universidad Cooperativa de Colombia, 2014. Pàgs. 50.

⁶ Ibidem.

⁷ Ibidem, pàg. 51.

⁸ Cfr. ARANGO JARAMILLO, Mario. '*Manual de cooperativismo y economía solidaria*'. 1ª ed. Universidad Cooperativa de Colombia, 2005. Pàg. 77.

l'organització cooperativa com a institució econòmica, esdevé el principal element diferenciador entre el cooperativisme i el socialisme.

S'ha de situar l'aparició del socialisme en el fracàs de la revolució liberal, que defineix totes les transformacions que es produeixen al llarg del segle XIX amb la confirmació dels principis de llibertat humana i igualtat⁹.

A finals del segle XVIII, es produïa la Declaració d'Independència dels EUA que consagrava la igualtat de tots els homes; la Revolució francesa acabava amb la monarquia buscant establir idees fonamentals com la igualtat, llibertat, la fraternitat i teories com la separació de poders (exposades per pensadors com Rousseau, Montesquieu o Voltaire); l'economista britànic Adam Smith es convertia en el principal referent del liberalisme econòmic, defensant que el progrés de la humanitat es basava en l'interès personal, la divisió del treball i la lliure competència com el medi més adequat pel correcte funcionament de l'economia¹⁰.

Tot i que es buscava augmentar la llibertat individual amb la desaparició dels poders tradicionals, va emergir el poder econòmic apoderant-se dels mitjans de producció per al seu propi benefici i obtenint el poder sobre els llocs de treball¹¹. La revolució industrial, iniciada a Gran Bretanya durant la segona meitat del segle XVIII i que va durar bona part de la primera meitat del segle XIX, va modificar d'una manera significativa les condicions de vida de les classes obreres, conduint a un estat de misèria i explotació¹².

És en aquest context on durant la primera meitat segle XIX apareixen pensadors que busquen alliberar l'home de l'explotació a la que es trobava sotmès per part del poder econòmic. Serà doncs l'aparició del que es denomina comunament *socialisme utòpic*.

Entre els seus representants, trobem a *Henri Sant Simon (1760-1825)*, nascut a França i que "pot ser considerat com un dels més importants exponents del socialisme utòpic¹³". Tal i com defineix molt bé MONTENEGRO¹⁴, podem resumir el seu pensament en les següents idees:

---

⁹ Cfr. FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, Joaquín, op. cit., pàg. 98-99.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibidem.

¹² Cfr. ARANGO JARAMILLO, Mario, op. cit., pàgs. 50-51.

¹³ FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, Joaquín, loc. cit.

“Proclama la necesidad de exaltar la fraternidad humana que como incentivo y motor de la actividad social debería remplazar el afán de lucro. Cree que la propiedad privada debe ser socializada y el derecho de herencia suprimido; que todos los miembros de la sociedad deben producir de acuerdo con su capacidad y ser remunerados conforme sus aptitudes, pero que esa diferencia en las remuneraciones no debe llegar nunca a crear clases económicas ni extremos de riqueza por una parte y de pobreza por otra. El gobierno será encomendado a los científicos quienes tienen especial capacidad para estudiar los problemas colectivos y darles una solución adecuada”.

Charles Fourier (1772-1837), nascut a França, té una visió crítica de la lliure competència de la propietat privada i proposa el falansteri¹⁵. Aquest es defineix com una comunitat cooperativa on els seus membres tenien garantit un ingrés mínim i compartien de manera equitativa la producció, mentre que la propietat privada quedaria repartida a partir d'accions. El principal mitjà econòmic seria l'agricultura i buscava convertir el treball en un plaer i no en una obligació a partir d'una distribució del treball i una educació vocacional prematura, en que cada individu tindria l'oportunitat de trobar una activitat que li fos grata i d'aquesta manera s'augmentaria la producció¹⁶. En aquest sentit Fourier és un enemic del industrialisme ja que busca donar una preferència al treball de la terra i a reduir el treball als tallers¹⁷.

Tal i com ens indica FERNÁNDEZ, ja citat anteriorment, Fourier promou el “lliure associacionisme” com a forma d'organització mentre que Sant-Simon “predica un Estat fort i planificador allà on veu excés de llibertat”. Paul Lambert l'arriba a considerar com un dels pares de la cooperació, per ser tal i com ell defineix “l'apòstol de l'associació voluntària” i predicar també a favor *del principi de democràcia*¹⁸.

Un dels principals precursors del cooperativisme, és *Robert Owen (1771-1858)*¹⁹, nascut a Newtown, al País de Gal·les. Va aconseguir ràpidament una posició destacada en el món industrial gràcies a la seva intel·ligència i la seva aptitud pels

---

¹⁴ MONTENEGRO, Walter. *Introducción a las doctrinas político-económicas*. 3ª ed. México: FCE, 1982. pàgs. 88–99.

¹⁵ Els seus seguidors van arribar a fundar a Amèrica del Nord entre 1841 i 1845, un total de 35 falansteris, que acabarien finalment desapareixent. Cfr. CLAUDIA PERTILE, Viviana. *Las cooperativas en el contexto de las organizaciones de la economía social: Breve reseña histórica. Características generales*. [En línia]. Revista Geográfica Digital. IGUNNE. n° 20. Juliol - desembre 2013. Pàg. 4.

<http://hum.unne.edu.ar/revistas/geoweb/Geo20/archivos/pertile2013.pdf> [Consulta: 1 d'abril de 2016]

¹⁶ MONTENEGRO, WALTER, op.cit., pàg. 92.

¹⁷ CLAUDIA PERTILE, Viviana, loc.cit.

¹⁸ FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, JOAQUÍN, op. cit. pàg.100.

¹⁹ Cfr. MONTENEGRO, Walter, loc. cit.

negocis. És de destacar, que va ser un dels pocs utopistes que va formular les seves idees des d'una posició benestant en la societat i no des de les classes baixes²⁰.

Adquireix la societat tèxtil de “New Lanark”, on intenta implantar un model d'organització industrial més humà i de conformitat amb els seus principis utòpics. Tenia l'objecte d'atenuar molts dels problemes causats per la revolució industrial i demostrar que les condicions socials influeixen en la millora dels mètodes de producció²¹.

Una de les seves principals contribucions és a la teoria i la pràctica de l'educació. Però el que ens interessa aquí, són els seus experiments d'organització comunitària. Va proposar la creació de pobles de cooperació on la propietat seria comuna. L'any 1824, compra la comunitat religiosa de “*Harmony Society*” situada a l'estat d'Indiana (EUA), establint la nova comunitat anomenada “*New Harmony*”. Aquesta era gestionada de forma democràtica pel sistema de representació, on tots els membres de la comunitat es consideraven d'una mateixa família, rebent aliments, vestits, i una educació similars i vivint en cases semblants²².

La comunitat cooperativa d'Owen es basava en el principi d'unitat de treball, despesa, propietat i la igualtat de privilegis, amb un predomini de l'agricultura sobre la indústria. Un dels principals elements del seu pla en la creació d'aquesta comunitat era l'educació dels nens, que havien de ser educats en vers als principis comunitaris, i com si tots formessin part de la mateixa família. “*New Harmony*” acabarà finalment fracassant. També intentarà establir altres comunitats a Mèxic i al Regne Unit que també fracassaran²³.

Podem observar doncs, dues etapes diferenciades en la seva teoria, la primera on intenta establir dins de l'industrialisme un model que pal·liés d'alguna manera els mals que patien la classe treballadora i que dignifiqués a la persona. La segona etapa la trobem en la seva proposta de creació de comunitats agrícoles o de cooperació i en el seu intent de portar-ho a la pràctica tal i com ja s'ha mencionat en el paràgraf anterior.

Cal anomenar també a *William King (1786-1865)*, nascut a Anglaterra l'any 1786 i graduat com a metge a la Universitat de Cambridge- Brighton. El seu sentiment

---

²⁰ Cfr. GORDON, Peter, ‘*Robert Owen*’. [En línia]. Perspectives: Revista Trimestral de Educació Comparada (Paris, UNESCO, Oficina Internacional de Educació), XXIV, n°1-2 (1993). pàgs. 279–297. <http://www.ibe.unesco.org/sites/default/files/owens.pdf> [Consulta: 2 d'abril de 2016]

²¹ Ibidem.

²² Ibidem.

²³ Ibidem.

d'humanitat i també una vocació periodística el van convertir com un gran pensador i ideòleg cooperativista. Va ser director i propietari d'un diari mensual anomenat "*The cooperator*" (El cooperador), que va tenir gran repercussió²⁴.

Pel que fa al seu pensament va ser un gran defensor de l'organització dels treballadors en cooperatives de consum, al creure que podien ser la base del canvi o transformació de la societat. Considerava que el treballador no era només un gran productor, sinó també un important consumidor²⁵.

Lògicament apostava per l'associacionisme dels treballadors com a forma de solucionar els problemes comuns a través del esforç propi i proporcionar-se mútuament el capital necessari. Per tal de millorar les relacions humanes i fer-les més saludables, va destacar no només el factor econòmic que aportava l'associacionisme en cooperatives sinó també els valors i l'esperit del cooperativisme com a motor social. Va promoure *la neutralitat de la cooperativa davant les idees religioses o polítiques dels associats*, tot i ser un fidel seguidor de la religió catòlica. Aquest principi, serà un dels inspiradors en la creació de cooperatives fins a l'actualitat²⁶.

Ens interessa sobretot la seva aportació pràctica, ja que va crear a l'any 1827 la seva primera cooperativa de consum a la ciutat de Brighton, sota la denominació de "The Cooperative Trading". Aquesta va tenir inicialment molt èxit, desencadenant en poc temps la creació d'un gran número de cooperatives de consum; moviment que acabaria finalment desapareixent²⁷.

Veiem doncs en *William King*, no només un pensament teòric o ideològic, sinó que es converteix ja en una aportació pràctica en l'intent d'aplicar-ho a la realitat, i d'organitzar les forces de producció amb el consum com a motor principal. Afirmar FERNÁNDEZ²⁸, que va ser deixeble de Robert Owen i el predecessor més immediat dels "pioners de Rochdale" -als que farem referència posteriorment-, i per tant trobem un enllaç directe entre la cooperativa de consum i el pensament "owenista".

1.1 Altres aportacions.

---

²⁴ Cfr. MERINO HERNÁNDEZ, Santiago. '*Los orígenes del cooperativismo moderno y el socialismo premarxista*' [En línia]. GEZKI, n.º 1, 2005, 169-188. Pàg. 182. <http://www.ehu.es/ojs/index.php/Gezki/article/viewFile/3330/2956> [Consulta: 3 d'abril de 2016]

²⁵ Ibidem.

²⁶ CLAUDIA PERTILE, Viviana, op. cit., pp. 4-5.

²⁷ ROMÁN RODRÍGUEZ, Juan Pablo. '*Introducción al derecho cooperativo chileno*', 1ª ed. Santiago de Chile: Editorial Jurídica de Chile, 1990. Pàgs. 15-19.

²⁸ FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, Joaquín, op. cit., pàg. 104.

Es podrien incloure molts altres pensadors i autors que han contribuït al pensament i configuració del cooperativisme, però la finalitat d'aquest capítol, és donar una mera introducció del naixement del cooperativisme en seu context històric i social. Així doncs, hem inclòs en els apartats anteriors els més destacats promotors i predecessors del moviment, a partir dels quals han sorgit gran part dels valors que inspiren a la cooperativa.

Cal fer referència però a l'aportació de *Felipe Buchez* (1796- 1865) que és considerat com el precursor de les cooperatives de treball²⁹. A partir de les seves regles com la inalienabilitat de l'actiu net que inspiraran també d'alguna manera els principis dels fundadors de "Rochdale"³⁰. En el seu esforç pràctic va fundar a l'any 1832 una associació de fusters que va desaparèixer amb molt poc temps i posteriorment va fundar una associació de joiers a l'any 1834³¹.

Per aquests motius és considerat com un dels fundador de la cooperativa, en concret, de les cooperatives de treball plasmant el seu pensament a la realitat i aconseguir que d'alguna manera, directa o indirectament, hagi arribat la seva influència fins els nostres dies.

2. Els "Pioners de Rochdale" i el seu llegat.

La major part de la doctrina considera a la cooperativa dels "*Justos Pioners de Rochdale*" com la iniciadora del moviment cooperatiu³². Crec però que és probablement més encertat, definir-la com la gran propulsora del moviment cooperatiu modern per diferenciar-la de tots els antecedents anteriors fracassats en l'intent de constituir organitzacions cooperatives. És la de "Rochdale" la que serveix de model principal i per tant constitueix el màxim influent en les futures i ja existents organitzacions cooperatives. Tal i com afirma Lambert (apud Fernández, Joaquín³³): "la doctrina cooperativa queda constituïda antes de crearse la sociedad de los Equitativos Pioneros de Rochdale".

Va ser durant l'any 1843 a Rochdale, Anglaterra, ciutat que es dedicava majoritàriament a la indústria tèxtil, on un grup de treballadors majoritàriament seguidors o simpatitzants d'Owen, que patien les conseqüències de l'industrialisme es

---

²⁹ MERINO HERNÁNDEZ, Santiago, op. cit., pàgs. 183-184.

³⁰ FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, Joaquín, op. cit., pàg. 107.

³¹ MERINO HERNÁNDEZ, Santiago, loc. cit.

³² FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, Joaquín, loc. cit.

³³ Ibidem.

posaren a debatre com organitzar una associació orientada a la venda d'articles de consum. Aquesta organització tindria l'objectiu principal d'aprovisionar-se de béns necessaris com aliments i vestimenta³⁴.

El 28 d'octubre de 1844 aquest grup de 28 treballadors amb un capital total de 28 lliures, inscriuen al registre de societats la “*Societat dels Equitatus Pioners de Rochdale*”, creant d'aquesta manera la primera cooperativa de consum. A finals d'any es van iniciar les operacions amb l'obertura d'una tenda o magatzem. Funcionava de manera diferent a les altres tendes de la ciutat, cuidant l'atenció al client, amb compromís per la comunitat i buscant la qualitat en els seus productes³⁵.

En els anys següents a la seva inscripció la cooperativa tindria un gran èxit, passant de 28 associats a 600 a l'any 1850, i arribant 11.084 associats a l'any 1885. De l'experiència d'aquests treballadors s'expandirà el moviment cooperatiu al llarg de tot Europa i les cooperatives de consum tindran un gran impuls en les dècades de 1850 i 1860. Probablement degut a l'augment en els ingressos dels treballadors de les fàbriques i mines, i atrets per els avantatges que els ofería aquest tipus d'organització³⁶.

Però el llegat més important que ens deixa la cooperativa de “*Rochdale*” no és el seu èxit econòmic, sinó les idees o els principis que van regir la seva organització i funcionament que conformaven la redacció dels seus estatuts³⁷. Aquestes normes han transcendit com els “principis de rochdale”, i han constituït la base i fonament de la doctrina cooperativa. Els principis cooperatius de “*Rochdale*” són set³⁸:

1. Adhesió lliure.
2. Control democràtic.
3. Neutralitat política i religiosa.
4. Bonificació sobre les compres.
5. Interès limitat sobre el capital.
6. Vendes al comptat.
7. L'educació.

És evident que la cooperativa de “*Rochdale*” va estar inspirada en les idees i els intents fracassat dels pensadors socialistes, i a la vegada, aquesta ha traçat el camí a través del

---

³⁴ ARANGO JARAMILLO, Mario, op. cit., pàgs. 79-80.

³⁵ Ibidem

³⁶ Ibidem.

³⁷ Cfr. FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, Joaquín, op. cit., pàgs. 107-108.

³⁸ Cfr. ARANGO JARAMILLO, Mario, op. cit., pàgs. 81-82.

seu funcionament i valors, a la resta d'organitzacions cooperatives posteriors igual que a la seva regulació. N'és un exemple l'Aliança Cooperativa Internacional.

3. La Aliança Cooperativa Internacional (ACI).

L'Aliança Cooperativa Internacional és la major organització mundial del sector cooperatiu. És una associació organitzada a escala global, regional, sectorial i temàtica, que assumeix la *representació* de les organitzacions cooperatives de tot el món i es fixa els objectius de servir com a lloc d'intercanvi d'experiències i informació sobre desenvolupament i investigació cooperativa, coordinar accions per a la promoció del desenvolupament cooperatiu i col·laborar amb tot tipus d'organitzacions internacionals i regionals³⁹.

Va ser creada en el Congrés Mundial de Cooperativisme l'any 1895, i va acollir els principis cooperatius de "Rochdale" que passaran a ser fonament o dogma del moviment cooperatiu fins que aniran essent modificats⁴⁰.

L'any 1937 en el Congrés de l'ACI celebrat a París⁴¹, s'elabora una altra llista dels principis cooperatius en el que es diferencia entre principis essencials: *lliure admissió dels membres, control democràtic per els socis, distribució dels excedents en proporció al patrocini dels socis amb la cooperativa, i pagament d'interès limitat al capital dels socis*. I els secundaris: *promoció de l'educació, neutralitat política i religiosa, i compres i vendes al comptat*.

En el Congrés de l'ACI de 1966 celebrat a Viena, es tornen a re-formular aquests principis que consisteixen en sis: *adhesió lliure i voluntària, control democràtic, interès limitat al capital, retorn d'excedents als socis, educació i, com a novetat, la integració entre les cooperatives*⁴².

Finalment, en el Congrés de l'ACI de 1995 celebrat a Manchester, s'aprova la *Carta d'Identitat Cooperativa* -la qual tractarem en el capítol posterior-, en la que s'inclou la *definició de la cooperativa*, els *valors cooperatius* en els que es basen les

---

³⁹ Aliança Cooperativa Internacional. *Estatuts*. [En línia]. Adoptat per l'Assemblea General, 2013. http://ica.coop/sites/default/files/attachments/Belgium%20ICA%20AISBL%20-%20STATUTS_20130411_AMENDED_13_11_2015.Spanish.pdf [Consulta: 4 d'abril de 2016].

⁴⁰ MOLINA CAMACHO, Carlos Jose. *Valores y principios cooperativos como guías fundamentales de acción*. Universidad Central de Venezuela: Centro de Estudio de la Participación, Autogestión y Cooperativismo (CEPAC), 2003. Pàgs. 13–14.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² *Ibidem*.

cooperatives i els *principis cooperatius* que es defineixen com les pautes per posar en pràctica els valors cooperatius.

Hem vist fins aquí l'origen del moviment cooperatiu i les bases ideològiques dels seus principis, plasmats per primer cop en els estatuts de la cooperativa de "Rochdale" i adoptats posteriorment per l'ACI. Això ens permetrà posteriorment analitzar l'adequació als principis cooperatius de cada una de les lleis promulgades a Catalunya i l'Estat espanyol, en relació als principis establerts per l'ACI en el seu corresponent espai temporal.

Capítol II. Els principis de la cooperativa

La “Societat dels Justos Pioners de Rochdale” va plasmar en els seus estatuts inicials, les regles que es convertirien en els principis de la dogmàtica cooperativa i que va recollir l’ACI⁴³. Hem observat com aquests principis han estat en constant evolució, alguns s’han eliminat, d’altres han estat modificats i s’han introduït alguns de nous fins arribar a la Carta d’Identitat Cooperativa que estableix la configuració dels principis tal i com els coneixem actualment.

Aquestes mutacions en la configuració dels principis de la cooperativa tenen el seu fi en l’adequació del marc organitzatiu i funcional de la cooperativa a la realitat de cada moment. Es tracta d’establir principis o models en resposta a les necessitats econòmiques i socials per assegurar el desenvolupament del model organitzatiu de la cooperativa. En aquest procés, partint dels principis de Rochdale i arribant a la configuració final de la declaració de l’ACI de 1995, podem observar com alguns principis com el de *vendes al comptat* i el de *neutralitat política i religiosa* han estat eliminats.

Es tracta de principis innecessaris a la realitat actual, com en el cas de les *vendes al comptat*. Aquest tenia la seva raó de ser en la debilitat econòmica de les cooperatives i la inestabilitat del treball, que suposava un alt risc per les vendes a crèdit⁴⁴. En el cas de la *neutralitat política i religiosa*, és totalment innecessari avui en dia degut a l’evolució de la societat i també de l’ordenament jurídic en termes de llibertat ideològica i religiosa. S’ha de tenir en compte, a més, que aquest es tractava d’un principi complementari al d’adhesió lliure o amb la mateixa finalitat.

Altres com el principi *d’interès limitat al capital* -plantejat per Owen-, amb la finalitat de buscar finançament per al capital de la cooperativa establint beneficis o interessos a les aportacions de forma limitada, ha estat modificat⁴⁵.

A continuació ens centrem en identificar i definir breument els principis que estableix l’ACI en la *Declaració d’Identitat Cooperativa de 1995*, i que configuren la dogmàtica actual de la cooperativa.

1. Adhesió voluntària i oberta- “*Les cooperatives són organitzacions voluntàries i obertes a totes les persones que puguin fer ús dels seus serveis i estiguin*

---

⁴³ Cfr. FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, Joaquín, op. cit., pàgs. 107-108

⁴⁴ Cfr. ARANGO JARAMILLO, Mario, op. cit., pàg. 81.

⁴⁵ ARANGO JARAMILLO, Mario. op. cit. pàg. 83.

disposades a acceptar les responsabilitats dels membres, sense discriminació de gènere, condició social, racial, política o religiosa”⁴⁶.

Es presenta a la cooperativa com una *organització voluntària*, això significa que ningú podrà ser obligat a formar-ne part, ha d’existir la voluntat de compromís i de participar lliurement per part de l’associat. També comporta implícitament la *vessant de baixa lliure*⁴⁷, és a dir, abandonar voluntàriament la cooperativa ja que ningú podrà ser tampoc obligat a mantenir la seva participació dins la cooperativa.

El text fa referència a la forma d’accés de l’associat i l’admissió d’aquests per part de la cooperativa, establint que estarà oberta a totes les persones que puguin fer ús dels seus serveis i disposats a acceptar les responsabilitats dels seus membres. Es configura doncs amb un règim obert però que tindrà també les seves restriccions, ja que la cada cooperativa està destinada a oferir un tipus d’activitat o finalitat diferent, i el nou membre ha de ser capaç d’utilitzar els seus serveis i per tant complir amb un perfil determinat de soci.

Pel que fa a l’acceptació de les responsabilitats de l’associat, aquí ens hem de remetre al que s’estableix a la legislació corresponent i per suposat als estatuts socials de la cooperativa, que poden determinar els requisits d’accés i les obligacions que adopta el nou membre en vers a la cooperativa com pot ésser, entre d’altres, el de realitzar aportacions socials. Veurem més endavant com la imposició estatutària de certs requisits desproporcionats, poden comprometre el caràcter obert de la cooperativa en qüestió⁴⁸.

Finalment el text exclou qualsevol tipus de discriminació, incloent la d’índole política o religiosa en la determinació dels seus requisits i decisions adoptades en l’admissió dels socis.

2. Gestió democràtica per part dels socis- *“Les cooperatives son organitzacions democràtiques controlades pels seus membres que participen activament en la definició de les seves polítiques i la presa de decisions. Els homes i dones elegits com a representants són responsables davant els membres. En les cooperatives primàries, els membres tenen iguals drets de vot (un membre equival a un*

---

⁴⁶ Aliança Cooperativa Internacional. *Reglament*. Article 7. [En línia]. Adoptat per l’Assemblea General, 2013. http://ica.coop/sites/default/files/attachments/Belgium%20ICA-Bylaws%2020130411_modificado_13_11_2015_ES.pdf [Consulta: 4 d’abril de 2016]

⁴⁷ FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, Joaquín, op. cit., pàg 136.

⁴⁸ LASSALETA GARCÍA, Pedro, J. *El acceso a la condición de socio en la sociedad cooperativa de trabajo asociado*. 1ª ed. Madrid: Reus, S.A, 2010. (Colección derecho mercantil). Pàg. 228.

vot) i les cooperatives d'altres nivells estan igualment organitzades de forma democràtica''⁴⁹.

Aquest constitueix un dels principis essencials de la cooperativa⁵⁰. En aquest aspecte, podem definir la cooperativa com una *societat personalista*⁵¹, ja que el que adquireix més rellevància és el soci com a persona, les seves característiques personals i el treball aportat, allunyant-se d'aquesta manera de les societats capitalistes on el que importa és el capital arriscat i el que determinarà el pes del soci dins de la societat.

El model de govern està basat en *la regla d'una persona, un vot*, independentment del capital aportat o qualsevol altre condició, de manera que tots els membres participaran de manera activa en la presa de decisions a través de l'assemblea general.

Lògicament les cooperatives es podran dotar de socis elegits per representar i administrar o gestionar la cooperativa. Aquets seran sempre responsables davant de tots els membres, preservant el control de la cooperativa en mans dels associats. La pràctica d'aquest principi es troba en dificultats davant el repte de conciliar el model democràtic amb el creixement empresarial de les cooperatives, és a dir, cooperatives amb un gran nombre d'associats on és difícil establir canals suficients i viables⁵².

Una altra de les problemàtiques la trobem en les cooperatives de segon grau, on el text només deixa entreveure que seran també organitzades de forma democràtica però sense especificar cap tipus de model i deixant per tant total llibertat a la legislació i a la regulació estatutària de la societat, comportant el perill de que el principi de gestió democràtica quedi desfigurat en alguns casos.

3. Participació econòmica dels associats- *“Els membres contribueixen equitativament a la constitució del capital de la seva cooperativa i el gestionen democràticament. Generalment, una part almenys d'aquest capital és propietat comú de la cooperativa. Els membres solen rebre una compensació limitada, quan existeixi, sobre el capital subscrit com a condició per a associar-se. Els membres destinen els excedents a tots o algun dels següents fins: el desenvolupament de la cooperativa,*

---

⁴⁹ Aliança Cooperativa Internacional. *Reglament*. Article 7, loc.cit.

⁵⁰ MOLINA CAMACHO, Carlos José, op. cit., pàg. 16.

⁵¹ Cfr. LASSALETA GARCÍA, Pedro. J, op. cit., pàg. 329; MARTÍNEZ SANZ, Fernando; BROSETA PONT, Manuel. *Manual de Derecho Mercantil*'. 17^a ed. Madrid: Tecnos, 2010. Vol. I. Pàg. 642.

⁵² ARANJO JARAMILLO, Mario, op. cit., pàg. 83.

*eventualment mitjançant la constitució de reserves, de les quals una part haurà de ser indivisible, distribuir beneficis entre els membres en proporció a las transaccions que aquets realitzin amb la cooperativa i brindar suport a altres activitats aprovades per els membres*⁵³.

Podem identificar en el redactat d'aquest principi, essent important destacar-ho per a la seva comprensió, el caràcter *mutualista*⁵⁴ de la cooperativa. L'activitat de la cooperativa està destinada a la satisfacció de les necessitats dels seus membres i a prestar-se ajuda mútua, no està vinculada directament a l'obtenció de beneficis. El capital està doncs al servei dels seus membres i no exerceix el control de l'organització.

La doctrina ha establert els *principals elements de la mutualitat* que consisteixen en *l'autoajuda, la doble condició de soci i usuari, i l'aplicació del sistema de repartiment dels beneficis obtinguts a través del model del retorn cooperatiu*⁵⁵. Esdevé d'aquesta manera una relació especial entre el soci i la cooperativa, on el primer ha de tenir la voluntat de participar en el desenvolupament i enfortiment de la societat a través de la seva doble condició de soci i usuari, participant equitativament en la constitució del capital de la cooperativa i la gestió democràtica d'aquest.

Es tracta doncs, de dotar la cooperativa de recursos propis i autogestionar-los de forma democràtica, desenvolupant l'activitat cooperativa per tal de que els membres o socis siguin beneficiaris de *l'autoajuda*. Els beneficis obtinguts es distribuïran a través del *sistema de retorn cooperatiu*, que retribueix la participació o aportació del soci en l'activitat de la cooperativa⁵⁶.

Aquest principi conté entre línies el principi, ja comentat anteriorment, *d'interès limitat al capital*. El text determina que els membres podran rebre un interès per a les aportacions fetes al capital en el moment d'associar-se, sempre que aquest sigui de forma limitada. D'altre manera estaria en perill el caràcter mutualista de la cooperativa des del moment en que la totalitat dels beneficis es repartissin en funció del capital aportat i no per l'activitat cooperativa realitzada.

L'última part del redactat fa referència a la distribució dels excedents obtingut

---

⁵³ Aliança Cooperativa Internacional, 'Reglamento'. Article 7. loc.cit.

⁵⁴ Cfr. MARTÍNEZ SANZ, Fernando; BROSETA PONT, Manuel, op.cit., pàg. 637.

⁵⁵ COBO DEL ROSAL, Alejandra. 'La "desmutualización" de las sociedades cooperativas en España en el marco del Derecho comunitario y comparado'. Revista de Derecho Mercantil, 292 (2014). Pàgs. 425–455.

⁵⁶ MOLINA CAMACHO, Carlos José, op. cit., pàg. 18.

en els resultats de la cooperativa, establint que *s'hauran de dotar reserves amb una part indivisible*; la possibilitat de distribuir beneficis en favor dels membres de la societat a través del sistema de retorn cooperatiu -ja comentat en aquest epígraf-; i *la possibilitat de destinar-los a altres activitats pactades pels socis en l'assemblea general*.

4. Autonomia i independència- *“Les cooperatives són organitzacions autònomes d'autoajuda gestionades per els seus membres. Quan celebren acords amb altres organitzacions, inclosos els governs, o augmenten el seu capital gràcies a fonts externes, ho fan d'acord a condicions que permetin als seus membres conservar el control de manera democràtica i preservar la seva autonomia cooperativa”*⁵⁷.

Tornem a identificar en el text els *principis d'autoajuda, autonomia i autogestió de la cooperativa*; característiques que configuren el seu *caràcter mutualista*. Les cooperatives dins de la seva autonomia i independència poden relacionar-se o arribar a acords amb l'Estat o altres organitzacions tant privades com públiques. Però ho hauran de fer de manera que garanteixin la seva autonomia i llibertat d'acció, és a dir, respectant el control democràtic de l'organització en mans dels seus membres.

Així doncs, no podran ser dependents de l'Estat pel fet de rebre ajuda econòmica o bonificacions fiscals per promocionar el model cooperatiu, i tampoc dependents de cap entitat o empresa tant pública com privada, en la cerca per exemple de finançament extern.

5. Educació, formació i informació- *“Les cooperatives ofereixen educació i capacitació als seus membres, representats electes, administradors i empleats de manera que puguin contribuir de manera efectiva al desenvolupament de les seves cooperatives. Ofereixen informació al públic en general, particularment als joves i als líders d'opinió, sobre la naturalesa i els beneficis de la cooperació”*⁵⁸.

La importància de l'educació adquireix un gran sentit en el moviment cooperativista. Els mateixos *estatuts de “Rochdale”*, en la definició dels seus fins i objectius, article 1, paràgraf 5⁵⁹, ja contenien l'educació com a element de la seva organització autosuficient. Té el seu origen en el pensament de Robert Owen que ja

---

⁵⁷ Aliança Cooperativa Internacional. *Reglament*. Art. 7. loc.cit.

⁵⁸ *Ibidem*

⁵⁹ Cfr. ROMÁN RODRÍGUEZ, Juan Pablo, op. cit., pàgs. 129-130.

advocava per l'educació com un dels principals elements en les seves "aldees cooperatives". Tenia l'objectiu no només de dotar de coneixements als treballadors per al correcte desenvolupament de les seves tasques i millorar d'aquesta manera la seva situació econòmica, sinó de crear millors persones, més solidàries i en definitiva inculcar els valors del cooperativisme.

El text estableix aquest principi en tres apartats o conceptes diferents. El terme *d'educació* es refereix al que hem mencionat en el paràgraf anterior, és a dir, educar els membres en els valors de la cooperació per tal de crear persones responsables i més solidàries, enfortint l'ajuda mútua com a base de relació dins l'organització transmetent els beneficis de la cooperació.

Pel que fa al terme de *formació*⁶⁰, es tracta de dotar del coneixement als membres en les habilitats necessàries per a que puguin desenvolupar les seves tasques i responsabilitats de forma adequada, corresponent a la vessant productiva o més econòmica, i de cerca d'eficiència i bons resultats de la cooperativa. Ens referim a la vessant de formació professional dels associats que realitzen l'activitat cooperativa.

Finalment a l'introduir el terme *d'informació*, tal i ens diu el redactat, es donarà informació al públic en general, de forma particular als joves i als líders d'opinió pública. Sembla correspondre a la vessant externa o de promoció de la cooperació com a forma adequada d'organització econòmica, cercant nous adeptes, i contribuint a la creació de noves cooperatives⁶¹.

Com ens diu ARANGO JARAMILLO, aquest principi no sempre es farà efectiu completament, al prevaldre una "tendència tecnòcrata o encarada a la vessant de producció i de qualificació professional dels empleats", deixant de banda els valors i la doctrina, és a dir, la vessant més moral o filosòfica de la cooperativa⁶². És molt fàcil que això succeeixi, ja que la cooperativa com a empresa, buscarà principalment bons resultats i beneficis, dels quals després destinarà una part a l'educació cooperativa. Això és degut a les exigències de redimensionament de la cooperativa, que té la necessitat de competir amb les grans empreses capitalistes en termes d'eficàcia i eficiència, per fer-se un lloc en el mercat.

6. Cooperació entre cooperatives- "Les cooperatives serveixen als seus

---

⁶⁰ CLAUDIA PERTILE, Viviana, op. cit., pàgs. 10-11.

⁶¹ Ibidem.

⁶² ARANGO JARAMILLO, Mario, op. cit., pàg. 84.

membres amb més eficàcia i enforteixen el moviment cooperatiu treballant unides a través d'estructures locals, nacionals, regionals i internacionals"⁶³.

El principi de cooperació entre cooperatives (inter-cooperació) ofereix dos camps d'acció. El primer es refereix a la "*intercooperació representativa*"⁶⁴ a través unions, federacions o confederacions que busquen la representació i la defensa dels interessos generals de les entitats associatives o cooperatives.

En la segona línia d'acció ens trobem en el *pla estrictament empresarial*, per a la millora o complementació de les activitats o objecte social de la cooperativa. Parlem d'acords o "vínculos entre empresas cooperativas que se traducen en uniones económicas de mayor o menor intensidad" que "nos introducen al fenómeno de la integración"⁶⁵. Podran ser acords horitzontals, és a dir, entre cooperatives de primer grau; o verticals, conformant cooperatives de segon i tercer grau com les federacions o confederacions⁶⁶.

La finalitat és establir mecanismes per a fer efectiva la integració cooperativa i constituir un sòlid sector de l'economia social dins de les economies nacionals; podent competir de manera més eficaç contra les organitzacions econòmiques capitalistes fomentant la cooperació.

7. Interès per la comunitat- "*Las cooperatives treballen en pro del desenvolupament sostenible de les seves comunitats aplicant polítiques adoptades per els seus membres*"⁶⁷.

Aquest últim principi estableix *la responsabilitat social de la cooperativa* de preocupar-se de la comunitat a la qual pertanyen, i és essencial per a dur a la pràctica els valors del moviment cooperatiu. La finalitat principal de la cooperativa és el benefici dels seus socis, però que formen part també d'una comunitat, i en conseqüència estarà també lligada l'organització a estendre els seus efectes no només en la vessant interna de la cooperativa, sinó també de forma externa, i treballar pel desenvolupament de la comunitat⁶⁸. Per suposat, seran els associats els que aprovaran

---

⁶³ Aliança Cooperativa Internacional. *Reglament*. Art. 7. loc.cit.

⁶⁴ PAZ CANALEJO, Narciso. '*Principios cooperativos y practicas societarias de la cooperación*'. Revista de Estudios Cooperativos, n° 61: La identidad cooperativa (1995). Pág. 30.

⁶⁵ ALFONSO SÁNCHEZ, Rosalía. '*La integración cooperativa y sus técnicas de realización: La cooperativa de segundo grado*'. (Tesis doctoral. Universitat de Múrcia, Facultat de Dret, 2009). Pàgs. 31-32.

⁶⁶ Cfr. PAZ CANALEJO, Narciso, loc.cit.

⁶⁷ Aliança Cooperativa Internacional. *Reglament*. Art. 7. loc.cit.

⁶⁸ Cfr. PAZ CANALEJO, Narciso, op.cit., pàgs. 24-25.

quin tipus de polítiques i amb quina profunditat i de quina forma es realitzarà aquesta aportació a través de l'assemblea general o els estatuts.

No puc deixar d'afegir aquí per entendre la finalitat i el sentit d'aquest principi, la vessant "plurifuncional" de la cooperativa i el concepte que té aquesta de la riquesa⁶⁹. Des d'aquest punt de vista, el moviment cooperatiu, ha d'adoptar el concepte de riquesa en el que no es refereix només -tal i com estableix el pensament dominant, a l'acumulació de molts béns o molts diners; sinó el que identifica altres necessitats humanes que el materialisme no pot satisfer. És per tant un error equiparar riquesa amb els diners⁷⁰.

En conclusió, les necessitats humanes no es poden resumir simplement en les necessitats econòmiques, sinó també en les socials i per suposat les fisiològiques. Seria un error i conduiria a una pèrdua de la seva essència considerar la cooperativa com una organització estrictament econòmica, no és només una màquina de fer diners, sinó que des d'una visió extensiva és també una institució social, i per tant té un "caràcter plurifuncional"⁷¹.

El principi d'interès per la comunitat, exemplifica aquesta funció de la cooperativa, i per tant, no podem basar el seu èxit només en el simple compte de resultats, sinó en la inversió dels excedents a contribuir en la societat, en la mesura que satisfaci les necessitats dels seus membres i la comunitat que l'envolta. És evident per l'altre banda que les necessitats econòmiques no es poden menysprear, ja que la funció social que desenvolupa no podrà ser eficient o influent sinó es doten d'una eficàcia econòmica.

En relació als valors, aquests no s'han de confondre amb els principis. En la Declaració de l'ACI sobre la Identitat Cooperativa de 1995, defineix els principis com a "pautes mitjançant les quals les cooperatives posen en pràctica els seus valors", i serveixen també com a pauta per avaluar conductes⁷². Hem d'entendre doncs els valors de la cooperativa com la base de la configuració dels seus principis.

La declaració divideix els valors originaris de la cooperativa de "Rochdale" en dos grups. El primer que podríem definir com d'un caràcter més operatiu, agrupa

---

⁶⁹ Cfr. VIA LLOP, Jordi; XIRINACS DAMIANS, Lluís Maria; GARCIA JANÉ, Jordi. *La dimensió cooperativa* Barcelona: Icaria, 2001. pàgs. 120-126.

⁷⁰ Ibidem.

⁷¹ Ibidem.

⁷² Cfr. MARTÍNEZ CHARTERINA, Alejandro. *Los valores y los principios cooperativos*. Revista de Estudios Cooperativos, n° 61: La Identidad cooperativa, 1995. pàgs. 35-45.

l'autoajuda, l'auto-responsabilitat, la democràcia, la igualtat, l'equitat i la solidaritat. El segon grup, d'un caràcter més ètic obtinguts de la tradició dels fundadors de Rochdale, agrupa els valors *d'honradesa, transparència, responsabilitat social i vocació social o preocupació pels demés*⁷³. Tots ells configuren el que podem denominar, tal i com afirma LASSERRE, “el espíritu cooperatiu”⁷⁴.

Finalment, cal aclarir que els principis cooperatius no són independents els uns dels altres, sinó que formen tots ells una unitat, de manera que l'incompliment en un d'ells es ressentirà o tindrà conseqüències en els demés. Com hem pogut veure en la seva definició, els principis es complementen els uns als altres i estan íntimament relacionats⁷⁵.

---

⁷³ Ibidem.

⁷⁴ LASSERRE, Georges. *‘El hombre cooperativo’*. Bogotá: Editorial Universidad Cooperativa de Colombia. (Clásicos del cooperativismo). Pàgs. 77-78.

⁷⁵ Ibidem.

Capítol III. La regulació de la cooperativa i la integració dels principis en la legislació estatal espanyola i catalana.

1. Les primeres cooperatives a l'Estat espanyol i els antecedents legislatius immediats a la primera llei de cooperatives.

El moviment cooperatiu arribarà també a l'Estat espanyol. Alguns autors consideren la cooperativa *Fabril de Teixidors de Cotó* de Barcelona fundada l'any 1842, com la primera cooperativa de Catalunya i de l'Estat espanyol⁷⁶; que com veiem és fins i tot anterior a la cooperativa de “Rochdale”. D'altres consideren a “*la Proletària*”, fundada a València l'any 1856, com la primera cooperativa de l'Estat espanyol de la qual es té constància⁷⁷. Per suposat aquestes no seran les úniques i anirà creixent poc a poc el nombre de cooperatives sobretot de treball a Catalunya, però també de consum i agràries.

Amb l'aparició d'aquestes primeres organitzacions i l'augment en el seu nombre –degut a la cerca d'alternatives per cada cop més persones, comunitats o sectors-, es crea la creixent necessitat de dotar de reconeixement i d'un marc normatiu a les associacions cooperatives. El primer “text legal de caràcter general” que contempla el fenomen del cooperativisme⁷⁸, precedint a la primera llei específica de cooperatives i que reglamenta el dret d'associació, és la *Llei d'Associacions de 1887*⁷⁹ promoguda pel govern espanyol. Concretament, en el paràgraf segon del seu primer article, determina que es regiran per aquesta llei les cooperatives de producció, de crèdit o de consum.

L'organització cooperativa ja estava reconeguda d'alguna manera en el *Codi de Comerç de 22 d'agost de 1885*, que les esmenta a l'article 124⁸⁰. El redactat diu literalment: “... les cooperatives de producció, de crèdit o de consum, només es consideraran mercantils, i quedaran subjectes a les disposicions d'aquest Codi quan es dediquin a actes estranys a la mutualitat o es converteixin en Societats a Prima Fixa”. Tot i fer un reconeixement de la cooperativa, el CCom, no inclou la totalitat d'aquestes

⁷⁶ VIA LLOP, Jordi; XIRINACS DAMIANS, Lluís Maria; GARCIA JANÉ, Jordi, op. cit., pàg. 105.

⁷⁷ FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, Joaquín, op. cit., pàg. 122.

⁷⁸ JULIÀ IGUAL, Juan Francisco; GALLEGO SEVILLA, Luis Pedro. ‘Principios cooperativos y legislación de la sociedad cooperativa española. El camino hacia el fortalecimiento de su carácter empresarial’. Revista de Estudios Cooperativos, nº 70 (2000). Pàg. 127.

⁷⁹ ‘Ley de Asociaciones de 1897’. Estudios Cooperativos. vol. 22: Legislación cooperativa espanyola (1970). Pàgs. 45- 49.

⁸⁰ ‘Código de Comercio de 22 de agosto de 1885’. Estudios Cooperativos, vol.22: Legislación cooperativa española(1979). Pàg. 50.

dins el seu àmbit, sinó que hauran de complir el requisit de “mercantilitat”⁸¹.

Finalment l’antecedent més immediat a la primera llei de cooperatives, el trobem en la *Llei de Sindicats Agrícoles de 1906*, que dóna un important impuls a la creació de cooperatives agràries. “La proliferació de cooperatives agràries va ser a causa de que l’any 1906 es promulgues una llei especial per a elles: la Llei de Sindicats Agrícoles, que les reconeixia amb el nom de sindicats agrícoles”⁸². En el seu primer article estableix que seran considerats sota aquesta denominació totes les associacions, societats, comunitats i càmeres agrícoles que es constitueixin per a alguns dels fins que contempla i enumera en el mateix article; concretament, en el seu apartat 8, anomena les institucions de cooperació i mutualitat⁸³.

No serà fins l’any 1931 – període corresponent a la segona república-, que es promulgarà la primera regulació específica de la cooperativa. Es delimita finalment el seu concepte, les seves característiques i adopta els principis que han de regir el seu funcionament i organització per ésser considerades com a tal. Així doncs per fer efectiu l’objectiu d’aquest capítol és necessari delimitar breument els principals trets característics de cada una de les lleis estatals i catalanes que s’han promulgat fins a l’actualitat, i de quina manera integren els principis cooperatius en el seu cos normatiu.

2. Els fonaments i les bases de la primera llei cooperativa: Llei de Cooperatives de 1931.

Aquesta va ser promulgada per el *Decret-lei de 4 de juliol de 1931*⁸⁴. Es determina el que s’ha d’entendre per societat cooperativa i fixa les seves condicions legals i normes que configuren el seu règim.

En l’article primer s’estableix el concepte de la cooperativa i el que anomena les condicions legals necessàries en tota cooperativa, que equival als seus principis. Pel que fa al seu concepte, la defineix com una *associació de persones naturals o jurídiques*. Així doncs, no només accepta persones físiques que aporten la seva força de treball,

---

⁸¹ Per entendre el concepte de “mercantilitat” utilitzat, i el criteri de la època, veure a BORJABAD BELLID, Juan Victor. *‘La libre adhesión y baja voluntaria del socio en la legislación cooperativa catalana y sus consecuencias económicas’*. (Tesis doctoral, Unversitat de Lleida, 2013). Pàg. 16.

⁸² FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, Joaquín, op. cit., pàg. 123.

⁸³ *‘Ley de Sindicatos agrícolas’*, Estudios Cooperativos, vol. 22: Legislación cooperativa espanyola (1970). Pàgs. 51-54.

⁸⁴ *‘Ley de Cooperativas de 1931’*, Estudios Cooperativos, vol. 22: Legislación cooperativa espanyola (1970). Pàgs. 61- 72.

sinó també l'associació de subjectes com a persona jurídica generalment d'un mateix sector que aporten el seu treball, els seus recursos i per tant la seva organització econòmica o empresarial –en el cas de que aquesta existeixi-, al servei de la cooperativa⁸⁵. D'altra banda, és una referència a la creació de federacions i confederacions –cooperatives de segon i tercer grau-, regulades per l'article 37 de la citada llei.

La segona característica clau per delimitar el concepte de cooperativa que s'emmarca en el paràgraf primer de l'article 1, és la *tendència a eliminar el lucre*. Aquesta tendència que configura la cooperativa com una societat de base mutualista i, per tant, amb la voluntat de satisfer les necessitats comuns dels associats mitjançant l'acció conjunta com a l'objecte o fi últim de la cooperativa; la veiem caracteritzada en varis preceptes al llarg del redactat de la llei.

És el cas de la prohibició en les cooperatives de consum, del repartiment entre els associats del excedent que sigui imputable a tercers, és a dir, de les operacions de venda al públic, que haurà de ser imputat al fons de reserva no repartible o a obres socials aprovades, tal i com estableix l'article 19 de la llei de 1931. També la exigència d'invertir el suplement de la remuneració corresponent al personal no associat de les cooperatives de treball a obres socials en les que puguin participar els no associats; establert en el paràgraf 2 de l'article 25. Tampoc podran ser repartits entre els socis, els fons de reserva obligatoris en cas de dissolució i liquidació de la societat, complint el mandat de l'article 34. Finalment cal nombrar el mecanisme de control determinat en l'article 45 de la llei, que configura la possibilitat de retirada de la qualificació de cooperativa a aquelles que realitzin una activitat lucrativa.

En referència a la integració dels principis de la cooperativa, en el *paràgraf 2 de l'article 1* les defineix com a *condicions legals necessàries* i les classifica en un total de cinc. Aquestes condicions són:

---

⁸⁵ En l'ordenament jurídic espanyol, tradicionalment el legislador ha tendit a preveure només l'adquisició de la personalitat jurídica a través de la constitució d'una societat (l'empresari social), és a dir, l'associació de dos o més persones que aporten un capital en comú per a un fi determinat en els seus estatuts. Entenc que és a aquesta concepció clàssica a la que fa referència el text. En contra, avui en dia degut a una concepció lligada a la doctrina moderna de la teoria del patrimoni afectat, tant en el dret comparat i en concret en el nostre ordenament, es permet des de 1995 a través del Codi de Comerç, la creació de societats unipersonals de responsabilitat limitada o anònima. Cfr. MARTÍNEZ SANZ, Fernando; BROSETA PONT, Manuel. *Manual de Derecho Mercantil*. 17ª ed. Madrid: Tecnos, 2010. Vol. I.

1. Regides en plena *autonomia* pels seus estatuts i l'assemblea general.
2. *Igualtat de vot entre els socis*. Possibilitat de que les cooperatives professionals⁸⁶, es pugui establir en els estatuts socials que alguns associats tinguin un màxim de tres vots, però sempre amb independència del capital aportat i en funció de l'activitat cooperativa realitzada.
3. Cap funció de direcció o de gestió pot estar vinculada a cap persona o entitat, ni ésser delegada a cap gestora. Declara doncs *l'autogovern i l'autogestió* per part dels socis de la cooperativa, sense permetre la possibilitat de sotmetre la direcció o gestió de l'organització en mans d'altres entitats, siguin privades o públiques.
4. Les participacions del capital social només seran transmissibles entre associats, i en el cas d'atribuir-se algun interès per les aportacions fetes al capital, fixa com a límit l'interès legal. S'identifica en aquest precepte la *variabilitat del capital* de la cooperativa al no permetre la transmissió de les participacions a tercers. La nova entrada de socis comportarà sempre una nova aportació al capital. Per altre banda, adopta el principi *d'interès limitat al capital* que ja em comentat anteriorment.
5. El repartiment dels excedents es realitzarà proporcionalment en funció de la participació de cada associat en les operacions de la cooperativa. Es configura d'aquesta manera el *principi de retorn cooperatiu*.

Tot i no estar inclòs en la classificació de l'apartat segon de l'article 1, com a condicions legals necessàries, l'article 9 de la llei, regula la *baixa voluntària de l'associat*. Altres preceptes com l'article 3 de la present llei, garanteixen *la igualtat entre els associats* al prohibir qualsevol tipus de privilegis com participacions preferents o parts de fundador.

Finalment cal comentar la introducció de la figura de *les cooperatives populars*, que seran aquelles que tinguin una certa dimensió i que compleixin unes determinades condicions, com per exemple la de destinar un percentatge concret a les reserves. Al meu entendre, són les condicions que la llei considera més adequades per al bon

---

⁸⁶ Es consideren cooperatives professionals, les de treball que superin l'actiu social líquid per soci de 10.000 pessetes (*art.26*) i de forma genèrica aquelles constituïdes generalment per persones o entitats dedicades a una mateixa professió o relacionades, amb el fi de realitzar conjuntament i sobre la base d'una cooperativa determinades operacions encaminades al millorament econòmic, tècnic, de la seva explotació i que en concret realitzin alguna de les activitats que defineix el mateix *art. 28*. Veure: '*Ley de cooperatives de 1931*'. loc. cit.

desenvolupament cooperatiu. Tant és així que les que complien aquestes condicions rebien exempcions, bonificacions i beneficis que atorgaven altres disposicions tal i com estableix l'article 43 de la mateixa llei⁸⁷. Aquestes cooperatives eren les formades generalment per obrers i persones amb pocs recursos o de baixa condició social tal i com indica el redactat de l'article 21, regulador de les cooperatives populars de consum. Es configuren condicions d'entrada amb aportacions obligatòries més assequibles i un mecanisme de desemborsament amb un període mínim de tres anys.

En definitiva es tracta d'una llei configurada a partir d'una visió purista de la cooperativa molt arrelada als seus orígens, amb la única finalitat de millorar les condicions socials dels seus membres i satisfer les seves necessitats bàsiques. Ens presenta un model de funcionament alternatiu, inspirat en les bases ideològiques del socialisme, on l'absència de l'ànim de lucre és un element definidor de la cooperativa

3. La integració dels principis en la legislació estatal cooperativa del període pre-constitucional.

Posteriorment a la Llei estatal de Cooperatives de 1931 –analitzada en l'epígraf anterior-, tractaré de delimitar breument en trets generals les dues lleis de cooperatives a àmbit estatal que la segueixen i que formen part del període anterior a la Constitució de 1978. La primera llei a la que ens em de referir, és la denominada *Llei de Cooperació de 1942*, que a gaudit de la vigència més llarga en la nostra tradició cooperativa a nivell estatal. La substituirà la *Llei 52/1974, de 19 de desembre, General de Cooperatives*.

Abans d'endinsar-nos en els aspectes jurídics i l'adequació dels principis dins de la Llei de Cooperació de 1942, és important contextualitzar el moment i la situació social existent en el moment de la seva promulgació, ja que evidentment el caràcter d'una llei, anirà íntimament relacionat amb el moment polític i social que viu l'estat que la promulga, i ens donarà doncs més eines per acabar de perfilar una valoració o interpretació.

Ens hem de situar un cop finalitzada la guerra civil (1936-1939), i per tant, es

---

⁸⁷ El fet de donar beneficis, exempcions o bonificacions i ajudes a les cooperatives populars, suposava desigualtat en la situació de les cooperatives espanyoles. Això va ocasionar, en el cas de les cooperatives professionals entre les que es trobaven les agràries, que aquestes últimes no volguessin passar a ser regides per la Llei de cooperatives de 1931, ja que sinó, perdrien les condicions favorables que els concedia la Llei de Sindicat Agrícoles de 1906. Cfr. HERMI ZAAR, Miriam. *La viabilidad de la agricultura familiar asociada: el caso del reasentamiento Sao Francisco, Cascavel, Pr, Brasil*. (Tesis doctoral. Universidad de Barcelona, 2007). pàg. 94.

comença a perfilar el nou model d'estat del règim franquista. L'any 1940 es promulga la *Llei d'Unitat Sindical*, que atorgava als sindicats verticals la funció de patronat i control per al foment i estímul de les cooperatives⁸⁸. L'any següent es promulga la *Llei de 2 de setembre de 1941*, “que deroga la Ley de Sindicatos Agrícolas de 1906 i ordena la integració definitiva en la Organización Sindical del Movimiento de F.E.T. y de las J.O.N.S. de todos los Sindicatos Agrícolas, Cajas Rurales, Cooperativas y los demás organismos anejos constituidos al amparo de la Ley de 28 de enero de 1906, así como de sus federaciones y confederaciones”⁸⁹.

És en aquest context de postguerra i de canvi en l'organització d'un nou model estatal del règim franquista, quan es promulga la Llei de Cooperació de 1942 en la que ens endinsarem a continuació.

3.1 Llei de Cooperació de 1942.

La *Llei de Cooperació de 2 de gener de 1942*⁹⁰ conté en el seu primer article la definició del concepte de cooperativa mantenint la línia ja establerta en la Llei de Cooperatives de 1931. És a dir, a partir de *l'associació de persones tant naturals com jurídiques* i amb la característica principal *d'excloure l'ànim de lucre*. Afegeix com a novetat que aquesta associació es farà amb *caràcter de variabilitat del capital*, que com veurem més endavant, apareix en les condicions legals necessàries –principis-, que estableix la llei.

En aquest cas però, no segueix estrictament la fórmula establerta en la llei de 1931, i regula els principis de la cooperativa sota el nom de *condicions generals que han de presidir la constitució de les societats cooperatives*. Les trobem establertes en l'article 8 de la disposició. Aquestes són:

1. *Variabilitat del capital social*. Tot i que s'introdueix per primer cop en aquest apartat, no és cap novetat en sí mateixa. El seu antecedent legislatiu ja determinava que les participacions nominatives dels associats en el capital social podrien ser només transferides a altres associats.
2. El nombre de socis serà sempre il·limitat, però mai inferior a quinze en la seva fundació, a excepció de les cooperatives d' habitatge protegit.

---

⁸⁸ Ibidem, pàg. 24.

⁸⁹ BORJABAD BELLID, Juan Victor, op. cit., pàg. 23.

⁹⁰ *Ley de Cooperación de 1942*. Estudios Cooperativos, vol. 22: Legislación cooperativa espanyola (1970). pp.103 a 112.

3. Tots els socis en la cooperativa tindran *igualtat de drets*. Declara la igualtat de vots entre els associats, una persona, un vot. Es complementa amb l'article 16 de la mateixa disposició, que prohibeix les participacions preferents i els privilegis entre els socis.
4. Limitació del valor de les participacions que els associats poden tenir en la societat. En aquest cas, limita les aportacions al capital social que pot realitzar el soci. Aquestes no podran ser mai superiors a la tercera part del capital; tal i com estableix l'article 4, apartat f, del Decret d'11 de novembre de 1943, per el qual s'aprova el Reglament per l'aplicació de la Llei de Cooperació de 1942⁹¹. Igualment, l'article 11 del mateix reglament, establia la limitació d'interès al capital per les aportacions voluntàries i les adoptades per la junta general, que no podran superar l'interès normal del diner.
5. *Caràcter no repartible dels fons de reserva i obres socials*. No podran ser mai repartits entre els socis –ni en cas de liquidació–, sinó que s'hauran de destinar a l'aplicació corresponent que estigui aprovada en els estatuts. S'hi havia de destinar un mínim del 25% dels excedents líquids de cada exercici, tal i com estableix l'article 13 del Reglament per aplicació de la Llei de Cooperació de 1942.
6. Els fins que han de complir el fons d'obres socials. Simplement es refereix a la necessitat d'incloure en els Estatuts de la cooperativa un cop constituïda, el destí o l'aplicació als que anirà destinat el fons d'obres socials.
7. *Les participacions de la societat seran només transferibles entre els associats i per herència*. Directament relacionat amb el principi de variabilitat del capital. La prohibició de transmissió a tercer persones, restringeix la nova entrada de socis a no ser que sigui a partir d'una nova aportació. Com a conseqüència es produeix un increment del capital després del procediment d'admissió corresponent. La baixa de l'associat en la cooperativa comporta una reducció en el capital, a no ser que transmetés la seva participació a un altre associat.
8. Cap funció directa o de gestió estarà vinculada en persones o entitats determinades amb caràcter permanent.

---

⁹¹ 'Reglamento para la aplicación de la Ley de Cooperación de 1942', Estudios Cooperativos, vol. 22: Legislación cooperativa española (1970),. pàgs.113 a 127.

9. L'actiu líquid de la societat cooperativa dissolta s'aplicarà als fins que estiguin previstos als estatuts.

El principal gir en el model cooperatiu respecte a l'anterior Llei de cooperatives de 1931 i que marca de forma general el nou caràcter, de contingut ideològic, que adquireix la present Llei, és la seva vinculació a l'organització sindical vertical nacional i la fiscalització que aquesta du a terme a les cooperatives⁹². L'article 3 de la Llei declara que serien regides amb *plena autonomia* pels estatuts de la societat; però a la vegada inclou que aquets estarien disciplinats a l'organització sindical i a l'Estat.

Des del moment de la seva inscripció, la cooperativa passarà a estar subjecte a l'Obra Sindical de Cooperació, tal i com estableix l'article 6 de la citada Llei. La Llei sotmet a les cooperatives al control i fiscalització per part de l'Obra sindical de cooperació, que fins i tot tindrà dret a vetar el nomenament dels membres de la junta rectora a través del seu delegat sindical provincial (art. 26). També determina que la junta respondrà davant l'Estat i l'Obra Sindical. S'estableix un consell de vigilància, nomenat per l'Obra Sindical de Cooperació de grau superior i formada per tres socis amb una funció fiscalitzadora de la marxa de la cooperativa per informar tant a la junta general, com als òrgans superiors (art. 27). Finalment estableix l'obligació a tota cooperativa, de remetre tots els documents comptables i també els canvis en els òrgans de direcció, a "efectes de la seva aprovació" (art. 28).

Aquests preceptes comprometien, si més no, el *principi d'autonomia* que es consagrava com un dels pilars de la cooperativa en la Llei anterior de 1931. L'intervencionisme, a través dels representants sindicals, amb el dret a vetar el nomenament dels membres de la junta rectora elegits democràticament no pot ser compatible amb el principi de control democràtic adoptat per l'ACI en el congrés de 1937.

L'altre canvi segurament més substancial que podem observar respecte al seu precedent legislatiu és l'eliminació de les cooperatives de segon i tercer grau, que bàsicament no estan reconegudes. La Llei guarda silenci pel que fa a aquestes formes d'integració cooperativa i per tant, és correcte dir que tampoc les prohibeix. En contra, regula en el seu article 40 les unions de cooperatives, trobant-se també vinculades a la

---

⁹² Cfr. ROMERO, Carlos. 'De la Ley de Cooperativas de 1942 al Reglamento de Sociedades Cooperativas de 1978: Un análisis crítico'. [En línea]. Pàgs. 37-38.
http://www.magrama.gob.es/ministerio/pags/biblioteca/revistas/pdf_ays/a018_02.pdf [Consulta: 20 d'abril de 2016].

Obra Sindical de Cooperació i per tant sotmeses a l'autorització i els interessos de l'Estat.

Finalment cal apuntar, que tot i ser una llei que també defineix a la cooperativa com una associació sense ànim de lucre, fa un pas enrere en aquest sentit, a l'excloure la pèrdua de la condició de societat cooperativa com a possible sanció per aquelles organitzacions cooperatives que realitzin operacions amb ànim de lucre; com es pot comprovar del redactat de l'article 32 de la citada llei. O al permetre, tal i com estableix l'article 20, que les cooperatives de consum, al vendre a preu de mercat realitzant operacions amb tercers, puguin repartir-se entre els associats, l'excés de percepció. Això sí, un cop s'havien ja destinat els excedents necessaris legalment al fons de reserva i obres socials. Per l'altre banda, es permetia només la venda al públic a les cooperatives de consum en determinades situacions específiques establertes en l'article 43 de la llei.

3.2 Llei 52/1974, de 19 de desembre, General de Cooperatives.

La *Llei 52/1974, de 19 de desembre, General de Cooperatives*⁹³, suposa un canvi en l'enfocament per part del legislador de la concepció de la cooperativa, configurant una nova perspectiva que busca mantenir els principis i valors cooperatius però sobreposant el pla empresarial.

El seu preàmbul ja ens dóna alguns indicadors en el seu redactat com per exemple: “... se ha tratado de configurar una institución rigurosa en sus planteamientos sociales y, a la vez, tecnificada, permeable a la especialización y sensible al mercado”; i també:

La Ley... convencida de que la cooperativa como empresa es una nueva forma de convivencia dentro de las unidades de producción, pero no puede desvincularse de las exigencias comunes al propio hecho empresarial, cuando innova es audaz, pero es también consciente i realista, y al transformar las estructuras societarias no se deja la necesidad de que las empresariales funcionen a plena satisfacción⁹⁴.

En la seva delimitació del concepte de cooperativa, contingut de l'article primer, ofereix també modificacions substancials respecte als seus precedents, que reflecteixen el canvi de rumb comentat en els paràgrafs anteriors. La defineix com aquella que realitza en *règim d'empresa en comú* –és a dir, en societat empresarial- qualsevol

---

⁹³ '*Ley 52/1974, de 19 de diciembre, General de Cooperativas*'. [En línia]. (BOE» núm. 305, de 21 de diciembre de 1974, páginas 25956 a 25966).

https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-1974-2040 [Consulta: 27 d'abril d 2016]

⁹⁴ Ibidem.

activitat econòmica i social lícita; eliminant o obviant el caràcter no lucratiu de la cooperativa que havia estat un dels pilars bàsics en els seus antecedents legislatius. La segueix basant en el valor *d'ajuda mútua* entre els seus membres, posant l'organització al servei dels associats i de la comunitat.

En segon article de la present llei de 1974, es regulen els principis generals que defineixen el caràcter cooperatiu de qualsevol societat; que corresponen als adoptats pel *Congrés de l'ACI de 1966* celebrat a Viena. Integrava els següents:

1. *La lliure adhesió i la baixa voluntària dels socis*. Tot i no ser una novetat respecte a les dues lleis anteriors que ja regulaven l'admissió i la baixa voluntària dels socis, sí que en aquest cas, s'inclou per primer cop com a un dels principis generals o condicions legals necessàries en tota cooperativa. Es complementa amb l'article 9 que regula l'admissió del soci i l'article 11, que regula la baixa voluntària.
2. *La variabilitat del número de socis i del capital social*, a partir d'uns mínims exigibles. No deixa de ser una conseqüència del principi de lliure adhesió i baixa voluntària. La nova admissió de socis o la baixa d'algun d'ells, comportarà la variabilitat –augment o disminució–, del número de socis i del capital social, ja que les participacions en aquest últim no són transferibles a tercers no socis, tal i com estableix l'article 14.
3. Tots els socis tindran *igualtat de drets* per a garantir *l'organització, gestió i control democràtic*. Atorga el control de la cooperativa a tots els socis en conjunt, realitzant-lo de manera democràtica a través de *la norma d'una persona, un vot*. El trobem complementat en l'article 25 de la disposició que regula el dret a vot.
4. *La limitació de l'interès* que els socis puguin percebre per la seva aportació al capital.
5. La participació dels socis en els excedents nets, *el retorn cooperatiu*.
6. *L'educació i promoció social* cooperativa. La llei dedica tot el *títol II* a la promoció del moviment cooperatiu, regulant les unions i les federacions de cooperatives i la integració d'aquestes en l'organització sindical. En concret, l'article 52, atorga a l'Estat la funció d'interès social de promoció i protecció del moviment cooperatiu. L'educació –ja reconeguda com a principi en la tradició “rochdaliana”–, la trobem aquí relacionada amb la promoció social i

cooperativa. És una peça clau per la promoció del moviment cooperatiu i la conscienciació sobre els seus beneficis i valors que aquest fomenta.

7. La *col·laboració amb altres entitats cooperatives* per a la gestió d'interessos comuns. Correspon al *principi de cooperació entre cooperatives*, que busca que aquestes puguin associar-se entre sí conformant acords o cooperatives de segon o ulterior grau per a la cooperació econòmica. Desenvolupat en *el capítol IX del Títol I de la Llei*.

Són vàries les novetats que incorpora la Llei de 1974 respecte als seus antecedents legislatius comentats en els epígrafs anteriors. Els més significatius o que més interessa comentar són els relacionats amb el pla econòmic de la cooperativa; concretament, el seu model de finançament. L'article setze, amb el títol d'ajudes al finançament, permet per primer cop, *l'emissió d'obligacions*⁹⁵ quan així ho acordi la junta general. Prohibeix però, que aquestes puguin ésser convertibles en parts socials, és a dir, que puguin comportar la condició de soci al creditor.

Per altra banda, es crea la figura dels *associats*⁹⁶ regulats a l'article 15 de la Llei. Són aquells socis que un cop perduda la seva condició de soci per algun motiu, els estatuts de la cooperativa podien preveure la seva permanència com associats mantenint la seva aportació de capital o realitzant noves aportacions voluntàries. No podien mantenir un valor superior a la mitja de les aportacions obligatòries dels socis; el valor total del capital representat pels associats no podia ser superior a una tercera part del total; i tenien dret a rebre un interès pactat al final de cada exercici. No podien ser nombrats membres de la direcció o el consell rector, però si que tenien dret a vot a l'assemblea general. El conjunt de vots total dels associats no podia ser superior a un 20% del total.

A conseqüència d'aquestes noves figures, pel càlcul dels excedents nets de la cooperativa al final de cada exercici, s'havia d'incloure entre les despeses a deduir per a la determinació dels excedents, els interessos deguts a les aportacions dels socis, associats i obligacionistes; tal i com estableix l'apartat 4 de l'article 17. Això comporta

---

⁹⁵ Per entendre el concepte d'emissió d'obligacions veure a BEL DURÁN, Paloma; FERNÁNDEZ GUADAÑO, Josefina. *La financiación propia y ajena de las sociedades cooperativas*. CIRIEC- España Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa, nº 42 (2002). pàgs. 101-130.

⁹⁶ Fins ara ens hem referit, utilitzant el terme associats, als membres de la cooperativa o socis igual que ho feien les lleis anteriors a la de 1974; al considerar que és una denominació més adequada al tractar-se la cooperativa d'una associació i per diferenciar-los dels membres de les societats de capital. En aquest cas, la Llei de 1974 utilitza al terme de "socs" per identificar els membres ordinaris de la cooperativa i crea la figura independent dels "associats".

un increment dels excedents de la cooperativa que s'hauran de destinar a la retribució del capital aportat, reduint el marge dels beneficis que es podien destinar als fons de caràcter no repartible o a la remuneració dels socis a través del retorn cooperatiu.

Com a últim punt, cal comentar la introducció de les *seccions de cooperativa* amb autonomia de gestió, és a dir, amb possibilitat de junta pròpia o gestor i patrimoni separat afectat al objecte de la secció; tal i com regula l'apartat 3 de l'article 4 de la Llei. Ens senyala V.SANTOS (apud. Enrique Gadea)⁹⁷, que:

La sección puede representar una ayuda instrumental o soporte complementario para los cooperativistas –sección de crédito-; puede pasar que toda la cooperativa convenga la estructuración en secciones –cooperativas de viviendas que desarrollen más de una fase o promoción-; o puede ser que la sección sea expresión de un especial dinamismo y desarrollo dentro de un marco de actividades de una cooperativa –sección de fabricación de conservas de una Sociedad agraria-.

4. Breu referència a la Llei de bases de cooperació catalana de 1934 i la Llei de cooperatives de 1934.

“El Parlament Català aprova el 17 de febrer de 1934 la *Llei de Bases de la cooperació* i el 22 de març del mateix any la *Llei de cooperatives*”⁹⁸.

L'article 1 de la Llei de bases defineix el que s'entén per cooperativa, sindicat agrícola o mutualitat. El concepte es configura de manera molt semblant a la definició de cooperativa de la Llei estatal de Cooperatives de 1931, ja que segueix la seva línia amb els següents trets característics: associació de persones *naturals o jurídiques*; una comunitat voluntària basada en *l'ajuda mútua i la col·laboració*; i tendència *a suprimir l'ànim de lucre*⁹⁹.

Pel que fa a la integració dels principis de la cooperativa, la Llei de bases els contempla en el seu article 3 sota la ja emprada denominació en l'antecedent legislatiu estatal, de condicions legals i necessàries per a tota cooperativa, sindicat i mutualitat. S'ha de tenir en compte, que no ens trobem en una llei específica de la cooperativa, sinó

---

⁹⁷ GADEA, Enrique. *Derecho de las cooperativas: Análisis de la Ley 4/1993, de 24 de junio, de cooperativas del País Vasco*. 2ª ed. Bilbao: Universidad de Deusto, 2001. Vol.73. (Serie Derecho). Pàg. 112.

⁹⁸ PÉREZ I BARÓ, Albert. *Les cooperatives a Catalunya*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1972. Vol. I. (Treballs de la secció de filosofia i ciències socials). Pàg.51.

⁹⁹ Cfr. MARTÍNEZ-RODRÍGUEZ, Susana. *Catalunya, un país de cooperatives*. [En línia]. Amposta: Escola de Cooperativisme, SCCL, 2010. Pàg. 18.
<http://hdl.handle.net/10201/48035> [Consulta: 28 d'abril de 2016]

davant una llei d'un caràcter més ampli, i per tant, les condicions aquí adoptades regiran per totes les formes de cooperació, ja sigui lògicament per a les cooperatives, com els sindicats o les mutualitats. D'altra banda, la Llei específica de cooperatives de 1934 no contempla una regulació dels principis en el seu articulat, ja que es remet a la Llei de bases¹⁰⁰.

Aquestes condicions legals i necessàries són cinc: regides amb *plena autonomia i neutralitat política o religiosa*; *règim de portes obertes* i nombre il·limitat d'associats; *igualtat del dret a vot*; no vinculació de la gestió o direcció de la cooperativa a cap entitat pública o privada amb prohibició de privilegis; i finalment, el *retorn cooperatiu*¹⁰¹.

Alguna de les característiques més destacades que cal comentar de la Llei de Bases, és la *intensificació del règim col·lectivista* de les cooperatives respecte a la Llei estatal de 1931, fixant un mínim d'un 15% dels excedents nets destinats al fons de reserva no repartible, podent arribar a un 35%¹⁰². Al destinar un major percentatge dels excedents al fons de reserva no repartible, es produeix un enfortiment econòmic de la cooperativa, i per tant de la col·lectivitat, deixant menys marge per els beneficis individuals a través del retorn cooperatiu.

Una altre de les diferències respecte a la Llei de 1931, que caracteritza la Llei de Bases, és la de concedir una potestat inspectora de les cooperatives a les federacions que les pròpies cooperatives tinguessin constituïdes amb la finalitat de corregir errors, abusos o desviacions¹⁰³.

Igual que en la Llei de Cooperatives estatal de 1931, la Llei de Bases utilitza el terme de *cooperatives populars*, per designar aquelles que són dignes de ser protegides, però augmentant el nombre de tres-cents a quatre-cents membres associats, per tal de poder registrar-se com a cooperativa popular¹⁰⁴.

En definitiva la cooperació catalana regida per la Llei de Bases de la Cooperació va ser promulgada amb una estructura i un sentit molt semblant a la Llei de Cooperatives de 1931; amb les peculiaritats ja comentades que li atorguen un caràcter encara més col·lectivista i un major grau d'autonomia. Per poder fer-se una idea, en

---

¹⁰⁰ Cfr. BORJABAD BELLIDO, Juan Víctor, op.cit., pàg. 20-21.

¹⁰¹ Ibidem.

¹⁰² PÉREZ I BARÓ, Albert, loc.cit.

¹⁰³ Ibidem.

¹⁰⁴ Ibidem, pàg. 54.

opinió de JOANQUET AGUILAR: “la orientación fue de un radicalismo amarrado en principios ya en ese momento superados, de tipo clasista y partidario”¹⁰⁵. Es refereix a que la llei va ser promulgada des de una concepció ideològica basada en els principis del socialisme.

5. *El marc legal constitucional de la cooperativa en la Constitució espanyola de 1978.*

L'estudi de l'evolució de la cooperativa en la legislació catalana i espanyola, i la integració dels principis cooperatius que aquesta realitza –contingut del *capítol III* d'aquest treball-, el podem dividir de forma general en dues grans etapes. La primera etapa correspon al període anterior a la Constitució de 1978, que ja s'ha comentat en els epígrafs anteriors, passant per les lleis promulgades durant la república i les lleis estatals promulgades durant el període del règim franquista. La segona etapa, en la que ens endinsarem a continuació, correspon a les lleis promulgades a partir de l'aprovació de la Constitució de 1978. Lògicament, el primer pas a realitzar és determinar el marc constitucional que la carta magna atorga a la cooperativa, sota el paraigües de *l'economia social*.

5.1 *El marc competencial de la legislació cooperativa*

Pel que fa a l'atribució o delimitació de la competència legislativa que realitza la constitució, no s'atribueix en matèria de cooperatives de forma específica cap tipus de competència a favor de l'Estat o les Comunitats Autònomes en els articles 148 i 149 CE¹⁰⁶. Sí que es contempla de forma genèrica la competència exclusiva en legislació mercantil atorgada a l'Estat en l'article 149.1, apartat 6 de la CE. En tot cas, el Tribunal Constitucional en la seva *STC 72/1983, de 29 de juliol*, afirma que amb caràcter general, la cooperativa no és societat mercantil¹⁰⁷.

D'aquesta manera, el Tribunal Constitucional, a través de la sentència ara mencionada, admet tal i com comenta PANIAGUA ZURERA:

---

¹⁰⁵ JOANQUET AGUILAR, Santiago. *Historia del movimiento cooperativo en Catalunya*. Estudios Cooperativos, nº8 (1965). Pàg. 14.

¹⁰⁶ *Constitución española*. [En línea]. (BOE, núm. 311, de 29 de diciembre de 1978, págs. 29313 - 29424)

¹⁰⁷ VICENT CHULIÀ, Francisco. *Situación actual de las cooperativas en el marco constitucional español: Legalidad autonómica, estatal y fiscal*. [En línea]. CIRIEC- España, Revista d'Economía Pública, Social Y Cooperativa, nº extraordinari (octubre 1987). Pàg. 30.
<http://www.ciriec-revistaeconomia.es/banco/extra1987-04.pdf> [Consulta: 29 d'abril de 2016]

Que las Comunidades Autónomas con competencia exclusiva sobre sociedades cooperativas puedan aprobar su completo régimen jurídico-público.... Pero el Alto Tribunal llegará ms lejos. Con evidente miopía económica y jurídica ha admitido la regulación autonómica de todo el régimen jurídico-privado de las sociedades empresas cooperativas para su respectivo territorio¹⁰⁸.

Aquesta decisió del Tribunal Constitucional ha portat com a conseqüència la proliferació d'una pluralitat de lleis autonòmiques aplicables dins el seu territori. Confinant l'aplicació de la legislació estatal cooperativa a aquelles cooperatives que realitzin la seva activitat econòmica en més d'una Comunitat Autònoma¹⁰⁹. O en aquelles comunitats que no tinguin reconeguda la competència exclusiva en legislació cooperativa en els seus estatuts d'autonomia, on seria d'aplicació la *clàusula de tancament* de l'article 149.3 CE.

En l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1979¹¹⁰, l'article 9, apartat 21, atribueix la competència exclusiva en matèria de cooperatives a la Generalitat de Catalunya. L'article 25.2 determina que en les competències exclusives, correspondrà a la Generalitat la potestat legislativa, la potestat reglamentària i també l'executiva.

5.2 El foment de les empreses d'economia social.

Per identificar el marc constitucional de la cooperativa, s'ha d'utilitzar necessàriament el terme d' *economia social*. Això és degut a que els preceptes de la Constitució espanyola de 1978, que doten d'un marc constitucional a la cooperativa, no es refereixen específica i únicament a la forma d'empresa cooperativa; sinó que regula un conjunt d'agents que s'integren dins del sector de la economia social. Aquets agents, en la defensa d'un concepte ampli d'economia social que realitza CANO LÓPEZ, són: “empresas públicas, sociedades cooperativas, sociedades laborales, sociedades mutuas de seguros, mutualidades de previsión social, fundaciones empresa y en especial las cajas de ahorro, sociedades de garantía recíproca¹¹¹”.

Abans de continuar, convé dilucidar el concepte d'economia social. És molt interessant la concepció del mateix autor citat en el paràgraf anterior que fugint, com ell

---

¹⁰⁸ PANIAGUA ZURERA, Manuel. 'La sociedad-empresa cooperativa en la evolución de los modelos ius cooperativos de España'. Revista Derecho de Sociedades, nº 40 (2013). pp.159 a 205. pàg. 186.

¹⁰⁹ Cfr. VICENT CHULIÀ, Francisco, op. cit., pàg. 30- 31.

¹¹⁰ 'Estatut d'Autonomia de 1979'. [En línia]. Generalitat de Catalunya.

<http://web.gencat.cat/es/generalitat/estatut/estatut1979/> [Consulta: 29 d'abril de 2016]

¹¹¹ CANO LÓPEZ, Alfonso. 'Teoría jurídica de la economía social'. 1ª ed. Madrid: Consejo Económico y Social. Departamento de Publicaciones, 2002. (Colección Estudios nº132). pàg.46.

anomena, del recurs de caracteritzar l'economia social a partir de les característiques oposades a les societats capitalistes, proposa la següent definició:

Aquel sector de la realidad socioeconómica caracterizado por la persecución de objetivos de interés general a través de un conjunto de normas empresariales, que además de desarrollar una actividad económica bajo los criterios de economicidad, sirve de vía directa –empresas públicas-, o indirecta –cooperativas, sociedades laborales, etc- a la constitucionalmente obligada intervención del Estado en la vida económica¹¹².

Extreu tres elements estructurals bàsics de la seva definició d'economia social: *l'empresa, l'interès general i l'acció de l'estat*.

Passant ja als preceptes de la constitució que estableixen el marc constitucional de la cooperativa o economia social, trobem com a punt de partida l'article 129.2 de la Constitució espanyola:

Los poderes públicos promoverán eficazmente las diversas formas de participación en la empresa y fomentarán, mediante una legislación adecuada, las sociedades cooperativas. También establecerán los medios que faciliten el acceso de los trabajadores a la propiedad privada de los medios de producción¹¹³.

S'obliga als poders públics a promoure les diferents formes de participació en l'empresa, com poden ser societats laborals, i de manera més específica, al foment de les societats cooperatives mitjançant una legislació adequada. D'aquesta última expressió se'n desprenen dues línies d'actuació: per una banda el règim fiscal de les cooperatives amb mesures de foment com els beneficis fiscals, on trobem la Llei 20/1990, de 19 de desembre, sobre Règim Fiscal de las Cooperatives; i per l'altra banda, la promulgació d'una legislació substantiva adequada que reguli aquesta¹¹⁴.

L'article 129.2, s'ha de posar en relació –ja que participa en la realització del seu fi-, amb l'article 9.3 CE¹¹⁵, que estableix:

Corresponde a los poderes públicos promover las condiciones para que la libertad i la igualdad del individuo y los grupos en los que se integra sean reales y efectivos; remover los obstáculos que dificulten su plenitud y facilitar la participación de todos los ciudadanos en la vida política, económica, cultural y social.

D'aquesta manera les entitats d'economia social, com la cooperativa, participen

---

¹¹² Ibidem, pàg. 49.

¹¹³ 'Constitución española', loc.cit.

¹¹⁴ Cfr. CATANIA, Jesus ; CELAYA, Adrián. 'La economía social en el diálogo social. Constitución española y perspectivas'. CIRIEC-España, Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa, n°47 (novembre 2003), pàgs.125–133. pàg. 126.

¹¹⁵ Cfr. VICENT CHULIÁ, Francisco, op. cit., pàg. 32-33.

a partir de *l'acció de foment de l'estat*, en la realització de la llibertat i la igualtat social, i per tant persegueix *objectius d'interès general*. Veiem aquí dos dels elements de la definició d'economia social comentada en aquest epígraf. Falta incloure i posar en relació el tercer element –l'empresa-, a partir de l'article 38 CE que estableix la *llibertat d'empresa* a la que es sotmet la cooperativa al realitzar, no només la persecució d'un interès general, sinó també una activitat econòmica a partir de l'organització empresarial¹¹⁶.

Alguns exemples dels impactes de l'economia social a la societat, ajudant a la realització d'objectius d'interès general són: la creació de llocs de treball; la realització d'una important activitat econòmica, regulació i equilibri de sectors econòmics importants –agrari o sector social dels discapacitats-; actors en el desenvolupament local; aportació de prestacions socials complementàries –mutualitats-, facilitació de l'ingrés a un habitatge –cooperatives d'habitatge-; etc¹¹⁷.

Finalment s'ha de posar en relació l'economia social amb la clàusula d'Estat social que conté l'article 1 CE: “Espanya es constitueix en un Estat social...”. CANO LÓPEZ, ja referenciat, considera que el mandat inclòs en l'article 129.2 CE, “constituye una concreta manifestación del Estado social”. Per entendre això, la STC 18/1984, de 7 de febrer, declara a l'últim paràgraf del fonament jurídic núm.4 que:

La consecución de los fines de interés general no es absorbida por el Estado, sino que se armoniza en una acción mutua Estado-Sociedad. Consecuencia de tal interacción es el reconocimiento constitucional de entidades asociativas o fundacionales de carácter social, no público, que cumplan fines de relevancia constitucional o de interés general.

6. La integració dels principis en la legislació cooperativa posterior a la Constitució de 1978.

Complint amb el marc constitucional que la Constitució de 1978 atorga a la cooperativa, amb el mandat de promulgar una legislació substantiva adequada que la reguli, s'aprova en l'àmbit estatal *la Llei General de Cooperatives de 1987*. Pel que fa a l'àmbit autonòmic, a través de la competència exclusiva en matèria de legislació cooperativa que atorga l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1979, es promulga la *Llei de Cooperatives de Catalunya de 1983*.

---

¹¹⁶ Cfr. CANO LÓPEZ, Alfonso, loc.cit., pàg. 51.

¹¹⁷ DE CASTRO SANZ, Marcos. 'Economía social como agente económico: necesidad de su participación en la interlocución social'. CIRIEC-España, Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa, nº 48. pàgs. 44–46.

6.1 La Llei 4/1983, de 9 de març, de Cooperatives de Catalunya¹¹⁸.

Amb la promulgació de la citada llei, es busca, tal i com es relata en el preàmbul, recuperar l'esperit i incorporar "l'esquema ideològic" de la Llei de Cooperatives i la Llei de Bases de la Cooperació de 1934. Ja que es consideren molt fidels als principis cooperatius sostinguts per l'ACI. Realitza també un reconeixement al marc constitucional establert per l'economia social, al recordar que l'activitat econòmica que realitzen les societats cooperatives està subordinada a l'assoliment "d'objectius socials d'ordre humanístic i cultural". La disposició que més ens interessa destacar i, per tant, la més important per a l'objecte d'aquest treball, és el seu article primer. En aquest cas, no conté només la definició del concepte de cooperativa, sinó que en el paràgraf segon inclou els principis als quals s'han d'ajustar les cooperatives a Catalunya.

Començant pel seu concepte de cooperativa, la caracteritza com una associació de *persones naturals o jurídiques*, amb el *propòsit de millorar les condicions tant econòmica com social dels seus membres, però també del seu entorn*. La cooperativa es deu als seus membres o associats amb la finalitat de millorar les seves condicions, però no només això, fa al·lusió a la contribució que fa aquesta en favor de la comunitat que l'envolta, sigui en l'àmbit local o a una major escala, ajudant a la realització d'objectius d'interès general.

Per al compliment d'aquests fins, ho farà mitjançant una "empresa de base col·lectiva", basada en els valors *d'ajuda mútua i col·laboració* que han caracteritzat sempre a la cooperativa. Com a últim element li atorga una funció "que tendeixi a millorar les relacions humanes i a situar els interessos col·lectius per sobre de tota idea de benefici particular". Al meu entendre, és una clara referència als *valors d'igualtat i solidaritat* que ha d'inspirar a tota cooperativa. Denota una tendència a deixar en un segon pla, tot i que no ho expressa literalment, l'ànim de lucre en favor de la col·lectivitat.

El paràgraf segon de l'article primer conté els principis als que "s'ha d'ajustar l'actuació de tota cooperativa". La gran majoria corresponen als adoptats per l'ACI en el Congrés de Viena de 1966. Però també manté algun dels principis més importants que conformaven la Llei de Bases sobre la Cooperació de 1934. Aquests són:

---

¹¹⁸ 'Ley 4/1983, de 9 de marzo, de Cooperativas de Catalunya'. [En línia] (DOGC» núm. 313, de 18 de marzo de 1983, páginas 638 a 653).
https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=DOGC-f-1983-90033 [Consulta: 29 d'abril de 2016].

1. Ser regides amb *plena autonomia*, d'acord amb el disposat als estatuts i l'assemblea general, i lliure dependència de organitzacions polítiques, religioses o sindicals. Aquest primer principi és recollit de la Llei de Cooperació de 1934, i conforma també un dels pilars principals d'aquesta nova llei de cooperatives. Afegeix el terme de lliure dependència també de les organitzacions sindicals, degut a la vinculació a aquestes que la legislació cooperativa del règim franquista havia establert.
2. *Lliure admissió i baixa voluntària dels socis*, amb la prohibició de tota classe de discriminació en l'admissió dels nous membres.
3. *Igualtat del dret a vot* per tots els membres de la cooperativa.
4. *Igualtat de drets i obligacions per tots els socis*, excloent la vinculació de les funcions de direcció a cap persona o entitat determinada, i amb la prohibició de participacions preferents o, en definitiva, privilegis o avantatges per a cap dels seus membres. Aquest principi juntament a l'anterior d'igualtat de vot, tendeixen a garantir *el control democràtic a favor de la totalitat dels membres* de la cooperativa que adopta com a principi l'ACI.
5. *Distribució dels excedents* de manera proporcional a la participació de cada associat a les operacions de la cooperativa.
6. *Interès limitat al capital* per a les aportacions socials. Es remet als estatuts de la cooperativa que tindran la potestat d'establir o no, interessos a favor de les aportacions tant voluntàries com obligatòries que realitzin els seus membres.
7. *L'establiment de relacions entre cooperatives*. Correspon al principi d'integració cooperativa adoptat per l'ACI.
8. *La formació i la promoció cooperativa*. Fa referència al principi d'educació que adopta també l'ACI. En la vessant de formació dels membres de la cooperativa i en la vessant de donar informació, per la promoció de la forma d'organització cooperativa.

Pel que fa al règim dels seus membres o socis, com a novetat, crea la figura dels socis de treball (art. 17) i els socis excedents (art. 23). En relació als primers, en les cooperatives de primer grau que no siguin cooperatives de treball, existeix l'obligació de preveure en els estatuts el reconeixement dels treballadors que ho sol·licitin, de la condició de socis de treball. Aquests els hi correspondrà una participació equitativa i ponderada en les obligacions i drets socials, incloent tant els drets polítics com els

econòmics. Pel que fa als socis excedents, és una figura pràcticament equivalent a l'associat de la Llei de cooperatives de 1974. Però en aquest cas, només se'ls hi atribueix el dret a veu, i no de vot, a l'assemblea general, i la prohibició de ser elegits pels òrgans rectors.

El règim econòmic de la cooperativa que estableix aquesta llei segueix la línia que ja traçava la Llei de cooperatives de 1974. Permet en el seu article 56, el finançament extern de la cooperativa a partir de l'emissió d'obligacions. Regula el fons de reserva obligatori (art. 61) i el que s'anomena fons d'educació i promoció (art. 62), als que s'havia de destinar els excedents complint amb els percentatges que s'estableixen en l'article 59 de la Llei de 1983.

Finalment cal comentar la creació del Consell Superior de la Cooperació, regulat en el *títol III* de la present llei. Es tracta d'un organisme col·laborador de la Generalitat de Catalunya. Té la finalitat de promoure i tutelar el moviment cooperatiu català, informar o dictaminar sobre qualsevol disposició legal que afecti a les cooperatives, col·laborar en la difusió dels principis cooperatius i també fomentar l'educació i formació.

En definitiva és una llei que aconsegueix plasmar els principis cooperatius reconeguts per l'ACI dotant-la d'un caràcter social, i que posava un especial èmfasis en recuperar el respecte al principi d'autonomia de la cooperativa i el control democràtic en mans dels socis. D'altra banda, busca també adaptar-se a les noves necessitats en relació al seu règim econòmic i de finançament, mantenint les novetats introduïdes en la Llei de 1974.

6.2 Llei 3/1987, de 2 d'abril, General de Cooperatives¹¹⁹.

És la primera llei promulgada en l'àmbit estatal en el període posterior a l'aprovació de la Constitució Espanyola de 1978. Tenint en compte el marc competencial que aquesta última estableix i, tal i com es recorda en el preàmbul de la llei; aquesta tindrà caràcter de dret supletori respecte a la legislació de les comunitats autònomes amb competències legislatives en matèria cooperativa.

L'article 1, en el seu primer apartat, utilitza una nova fórmula per a establir el

---

¹¹⁹ 'Ley 3/1987, de 2 de abril, General de Cooperativas'. [En línia] (BOE» núm. 84, de 8 de abril de 1987, páginas 10452 a 10487).

<https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1987-8685> [Consulta: 29 d'abril de 2016]

concepte de cooperativa i, a la vegada, regular els seus principis mitjançant una definició descriptiva d'aquesta, configurada a través dels seus principis. Realitza una definició des de la vessant de funcionament o d'organització de la cooperativa, i no una definició funcional com en els seus antecedents legislatius; que buscaven plasmar com a principal element descriptiu la funció o el fi últim de la cooperativa. Diu així:

Las cooperativas son sociedades que, con capital variable y estructura y gestión democráticas, asocian, en régimen de libre adhesión y baja voluntaria, a personas que tienen intereses o necesidades comunes, para su satisfacción y al servicio de la comunidad desarrollan actividades empresariales, imputando los resultados económicos a los socios, una vez atendidas los fondos comunitarios, en función de la actividad cooperativizada realizada.

Destaca la vessant empresarial o de negocis de la cooperativa, centrant-se en l'activitat empresarial que aquesta realitza com a principal element i integrant els principis que componen la forma en que s'ha d'organitzar aquesta activitat. Veiem reflectits literalment el principi de *lliure adhesió i baixa voluntària*, en consonància al de *capital variable*; el *principi de gestió democràtica* per part dels socis; i el *principi del retorn cooperatiu*. D'altra banda, exclou de nombrar alguns dels valors que havien inspirat el concepte de cooperativa en la legislació espanyola, com *l'autoajuda, autogestió i la solidaritat*, tot i que manté el valor de *vocació social* al vincular l'activitat cooperativa al servei de la comunitat.

La integració dels principis a la *Llei General de Cooperatives de 1987*, no acaba aquí. El tercer apartat de l'article 1, vincula la "estructura y funcionamiento de la cooperativa a los principios formulados por la ACI", que en aquest cas, corresponen als adoptats pel Congrés de l'ACI de 1966. S'han d'afegir aquí, el principi *d'interès limitat al capital, l'educació i la integració entre cooperatives*.

Pel que fa a altres aspectes com el règim econòmic de la cooperativa i el règim dels seus socis, manté les innovacions introduïdes a la *Llei General de Cooperatives de 1974*. Permet l'emissió d'obligacions per a buscar finançament extern sempre que ho acordi l'assemblea general, tal i com regula l'article 81.4 de la nova llei. D'altre banda, corresponen a la vessant interna de finançament de la cooperativa, regula també la figura dels *associats* als que dedica un capítol sencer de la llei, *capítol V del Títol I*.

Introdueix novetats en el règim social, ja que no necessàriament tenien només la condició d'associats aquells membres o socis que hagin perdut la condició de soci, sinó que els estatuts podien establir l'entrada amb aquest règim a qualsevol persona física o

jurídica que realitzi una aportació mínima obligatòria. A diferència de la Llei catalana de cooperatives de 1983 –en referència a la figura del soci excedent-, els associats tenien dret a vot a l'assemblea general sempre que no superin en el seu conjunt, un 20% de la totalitat de vots.

Interessa comentar com apunt final, la problemàtica del *principi mutualista* de la cooperativa, i la posició que la present llei adopta respecte aquest. En el seu preàmbul es declara que aquest no ha estat proclamat per l'ACI en cap moment i que en el dret comparat aquest ha estat aplicat de manera molt flexible. Així doncs, la present llei s'encamina cap a un procés de disminució del caràcter mutualista de la cooperativa, on trobem l'exemple més clar, en l'article 128.1, apartat d) de la Llei. Aquest permet a les cooperatives de consum realitzar operacions amb tercers, si així o estableixen els seus estatuts. De totes maneres, es vol evitar el caràcter lucratiu d'aquestes operacions i per tant aquets beneficis seran imputats al fons de reserva obligatori, que segueix tenint el caràcter de no repartible entre els socis, tal i com estableix l'article 5.3 de la llei.

7. Reflexions generals de l'evolució de la legislació cooperativa comentada en referència a la integració dels principis cooperatius.

7.1 La forma d'integració dels principis.

La legislació espanyola en matèria cooperativa està basada en els principis que recull l'Aliança Cooperativa Internacional, que es veuen recollits en la majoria de textos sota la denominació de condicions legals necessàries per a tota cooperativa; menys en les lleis posteriors a la Constitució de 1978, on ja s'utilitza el terme “principi”. Aquets es “positivitzen” en el nostre ordenament com a normes de caràcter obligatori per a tenir la condició de cooperativa.

Això significa que els principis cooperatius conformen un base a partir de la qual s'hauran de desenvolupar les disposicions legals des del moment que l'ordenament espanyol els integra en la seva legislació cooperativa. Tenen un *caràcter informador* i constitueixen una *font de dret inspiradora*, i per tant, aporten un criteri d'interpretació de la llei que s'haurà d'adequar de la millor manera possible als principis de la cooperativa.

Avala aquesta postura *l'article 1.2 de la Llei 12/2015, del 9 de juliol, de*

*Cooperatives*¹²⁰, en la que ens endinsarem en el posterior capítol, que declara que “s’han d’incorporar a les fonts de dret cooperatiu català com a principis generals i aporten un criteri interpretatiu d’aquesta llei”.

Les fonts en l’ordenament jurídic espanyol les trobem regulades a l’article 1 del Codi Civil¹²¹, contemplant la llei, la costum i els principis generals del dret. Concretament pel que fa a aquets últims, l’apartat 4 del mateix article estableix que “se aplicaran en defecto de ley o costumbre, sin perjuicio de su carácter informador del ordenamiento jurídico”.

Els principis cooperatius com a tals, son meres normes de funcionament i organització de la cooperativa, però es complementen i es doten de sentit, a partir dels seus valors que li atorguen un contingut ètic i de comportament. Aquests valors, com la igualtat, l’equitat, l’autoajuda, la responsabilitat social i la democràcia, són font creadora de dret i inspiren els principis cooperatius i en conseqüència també la legislació cooperativa estatal i catalana.

Davant la seva consideració com a font de dret cooperatiu amb un caràcter informador, inspirador i interpretatiu de la llei, no poden tenir cap més cabuda en el nostre ordenament, sinó és equiparant-los als *principis generals del dret*.

7.2 L’evolució del model cooperatiu espanyol.

És innegable que la legislació cooperativa a l’Estat espanyol, ha estat subjecte a una constant evolució emmarcada en la necessitat d’adaptar la cooperativa als temps moderns i, per tant, a les regles de la competència i del mercat. Som testimonis d’una lluita constant entre l’intent de mantenir l’essència dels principis i també dels valors que han inspirat la cooperativa des d’un inici, contra la necessitat de promocionar la forma d’organització cooperativa dins de l’economia de mercat i, per tant, dotar-la de mecanismes que assegurin la seva viabilitat i competitivitat.

Podem observar aquí una dualitat en la concepció del model de la cooperativa des del punt de vista del legislador. PANIAGUA ZURERA, ja citat anteriorment, distingeix entre un model “*economicista o funcional*” i un model “*social o clasista*”,

---

¹²⁰ ‘Llei 12/2015, del 9 de juliol, de cooperatives’. [En línia]. (Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya, núm. 6914-16.7.2015).

<http://portal.dogc.gencat.cat/utills/EADOP/PDF/6914/1434848.pdf> [Consulta: 1 de maig de 2016]

¹²¹ ‘Real Decreto de 24 de julio de 1889 por el que se publica el Código Civil’. (BOE» núm. 206, de 25 de juliol de 1989).

<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1889-4763> [Consulta: 1 de maig de 2016]

existint concepcions mixtes entre una i altre. Defineix el primer com aquell que busca exclusivament “la promoció de los intereses económicos de sus miembros”; que és l’adoptada inicialment per Alemanya, caracteritzada per una àmplia autonomia estatutària i amb una gran flexibilitat pel que fa al règim econòmic de la cooperativa¹²².

Pel que fa al model “social o classista” – del qual parteix el model espanyol de la cooperativa en la Llei estatal de 1931, la Llei de Bases de la cooperació i Llei de cooperatives de Catalunya de 1934-, és aquell “que promueve los intereses económicos de sus miembros, las necesidades de otros sujetos en condiciones similares a los miembros actuales y el interés de la comunidad donde actúa, eso es, unos fines sociales y de interés general”¹²³. Destaca que una de les característiques d’aquest model és l’establiment “de una promoció pública qualificada hacia a las sociedades de consumo y de trabajo asociado que, por lo general, agrupan a los económicamente débiles, desfavorecidos o excluidos”¹²⁴. És el cas, per exemple, de la introducció de les *cooperatives populars* en les lleis mencionades en aquest paràgraf.

Així doncs, l’evolució cooperativa legislativa en l’ordenament espanyol, s’ha encaminat poc a poc des d’una concepció “clàssica o funcional” amb les lleis anteriors al règim franquista, cap al enfortiment de la vessant empresarial o de negocis. Un pas mitjà entre els dos models, que mateix autor defineix amb la terminologia de “cooperación clasista o social temperada”¹²⁵, en referència a les lleis posteriors a la Constitució de 1978 que hem vist fins ara.

Però en referència als seus principis, la pregunta que ens hem de formular i que més importa per l’objecte d’aquest treball és: *¿Constitueix aquesta evolució o procés un perill pel que fa al respecte dels principis cooperatius? Suposa l’adopció d’una vessant o concepte més empresarial i econòmic de la cooperativa, una pèrdua d’identitat d’aquesta?*

Doncs bé, davant la impossibilitat, en aquest punt del treball, de contestar íntegrament la pregunta, des del meu punt de vista, es pot avançar una pèrdua de la seva essència o el que es podria definir de desconexió respecte als seus orígens. Si agafem els dos extrems la concepció més “clàssica” sembla ser la més respectuosa amb els seus principis i valors acostant-se més als seus orígens. Pel contrari, una “concepció

---

¹²² PANIAGUA ZURERA, Manuel, op. cit., pàgs. 175 a 179.

¹²³ Ibidem.

¹²⁴ Ibidem.

¹²⁵ Ibidem, pàg. 188.

economicista” extrema, sembla patir una pèrdua d’identitat cooperativa establerta en la Declaració de l’ACI de 1995, i acosta perillosament el règim jurídic de la societat cooperativa al de les societats capitalistes.

És en aquest espectre en el que es desenvolupa el legislador, per intentar adequar de la millor manera la cooperativa al marc econòmic i social actual, sense perdre els signes distintius de la cooperació, i seguir respectant al màxim possible els principis i valors que configuren la identitat cooperativa provinent dels seus orígens.

Capítol IV. La nova Llei de cooperatives de Catalunya: anàlisi comparat amb els seus precedents legislatius immediats.

L'objecte d'aquest capítol és analitzar, des d'una perspectiva dels principis cooperatius i el respecte a aquets, la *nova Llei 12/2015, del 9 de juliol, de cooperatives de Catalunya*¹²⁶ (a partir d'ara, Llei 12/2015) que conforma la legislació més moderna en tot l'Estat espanyol en relació al seu moment de promulgació, i actualment vigent a Catalunya.

És lògic pensar que amb la integració dels principis cooperatius –conformant aquets la base a partir de la qual es desenvolupa el funcionament i la organització de la cooperativa en la present llei-, és viable i crec que també adequat, incloure en aquest estudi, com a mínim, un total de set apartats corresponents a cada un dels principis adoptats per l'ACI en la declaració de 1995¹²⁷ i integrats per la legislació espanyola.

D'altre banda, per tal d'identificar quines novetats substancials s'instauren en aquesta nova llei, en cas de que aquestes existeixin, és necessari dur a terme aquest anàlisi introduint apunts comparatius respecte a la Llei 18/2002, de 5 de juliol, de cooperatives de Catalunya (d'ara en endavant Llei 18/2002) a la qual substitueix, i també –pel que fa a l'àmbit estatal- respecte a la Llei 27/1999, de 16 de juliol, de Cooperatives (d'ara en endavant Llei 27/1999).

1. El concepte de cooperativa i els principis cooperatius a la Llei 12/2015, del 9 de juliol, de Cooperatives.

El concepte de cooperativa i la integració dels principis cooperatius en la nova llei catalana és realitza de manera unitària en el seu article 1 que regula l'objecte d'aquesta llei. De fet utilitza el model ja vist anteriorment en la Llei 3/1987, de 2 d'abril, General de Cooperatives i que es repeteix també en la Llei 18/2002.

Així doncs realitza una definició o una descripció del concepte de cooperativa a través dels seus principis, centrant-se en la organització i el funcionament d'aquesta – *plena autonomia, lliure adhesió i baixa voluntària, amb capital variable i gestió democràtica*–; però també destacant la seva funció, finalitat o objecte :

[...] associen persones físiques o jurídiques amb necessitats o interessos socioeconòmics comuns amb el propòsit de millorar la situació econòmica i social de llurs components i de

---

¹²⁶ Vid, nota 79.

¹²⁷ Veure capítol II del present treball.

l'entorn comunitari fent una activitat empresarial de base col·lectiva, en que el servei mutu i l'aportació pecuniària de tots els membres han de permetre complir una funció orientada a millorar les relacions humanes i posar els interessos col·lectius per damunt de tota idea de benefici particular.

Es poden observar implícitament el *principi de participació econòmica* per part dels seus membres i el *principi d'interès per a la comunitat*. Es posa èmfasis en el *caràcter col·lectiu* de la cooperativa, que busca anteposar els interessos de la col·lectivitat per sobre dels individuals de cada un dels membres, caracteritzat i basat en els *valors d'autoajuda, solidaritat i igualtat* per la millora de les relacions humanes.

Seguidament, en l'apartat 2 de l'article 1 de la Llei, determina que els principis cooperatius formulats per l'ACI, s'han d'aplicar al funcionament i organització de la cooperativa en el moment en que els integra com a fonts del dret cooperatiu català sota la condició de principis generals, i en conseqüència aportaran “un criteri interpretatiu d'aquesta llei”.

El concepte de cooperativa emprat a l'article 1.1, conté una imatge molt fidel i adequada de la identitat cooperativa. La utilització directa dels principis cooperatius en la seva definició com a elements bàsics característics de la cooperativa, esdevé la millor manera de diferenciar-la dels tipus de societats de capital. Pel que fa a la seva finalitat o funció, estableix evidentment la millora econòmica dels seus membres a partir de l'activitat empresarial, però tampoc s'oblida de dotar-la d'una funció social d'interès i millora de la comunitat que l'envolta i, millora en general, de les relacions humanes, que connecta amb els valors i els orígens de la cooperativa.

2. El principi d'adhesió voluntària i oberta a la Llei 12/2015, del 9 de juliol, de Cooperatives.

S'ha d'incloure en aquest apartat, la major part de les disposicions del *capítol III, del Títol I*, que estableix el règim social de la cooperativa i, per tant, desenvolupa el principi d'adhesió voluntària i oberta. Estableix les formes i mecanismes d'entrada, permanència, o baixa de la societat cooperativa, que haurien d'anar encaminats a garantir i respectar amb el major grau possible aquest principi.

Abans de començar, és interessant determinar quin és realment el règim d'adquisició de la condició de soci a la cooperativa. El primer principi que adopta l'ACI –matèria d'estudi en aquest epígraf-, utilitza el terme “d'adhesió oberta” de la

cooperativa, que sembla fer una clara referència a la voluntat de qualificar aquesta com una societat amb un règim obert. Però realment disposa la cooperativa d'un règim obert en l'accés dels nous membres, tenint en compte el seu règim de transmissió de les participacions en el capital social?

Convé comparar i veure quin és el concepte de règim obert o tancat en les societats de capital, agafant el punt de referència més simple, és a dir, en relació a la societat de responsabilitat limitada i la societat anònima. El punt de partida essencial per determinar el caràcter tancat o obert d'una societat el trobem en el règim que aquesta tingui pel que fa a la transmissió de les seves participacions en el capital social, i que atorguen la condició de soci en les societats de capital.

En la societat de responsabilitat limitada (SRL), trobem restriccions a la transmissibilitat de les participacions socials, regulades en l'article 108.1 de la Llei de Societats de Capital¹²⁸, i en conseqüència “apareix en la Llei com una societat essencialment tancada¹²⁹”. Pel que fa al règim de transmissió de les accions en la *societat anònima*:

...permite una fácil transmisión de la condición de socio (i con esto, una fácil realización por el socio del valor de su participación). Se aprecia así que la Sociedad anónima, por definición, se caracteriza por ser una sociedad abierta en la que la condición de socio es extremadamente fungible¹³⁰.

En la societat cooperativa també es regula el règim de transmissió, en aquest cas, de les aportacions al capital, regulat en l'article 75 de la present llei. Aquest restringeix la seva transmissió, i la permet només per actes “*inter vivos*” entre els mateixos socis o per successió “*mortis causa*”; seguint amb la tradició legislativa de la cooperativa a Espanya. No es permet doncs la entrada de nous socis mitjançant la transmissió de les aportacions al capital, només en el cas excepcional dels hereus en que es regula un procediment. D'aquesta manera s'acosta i s'assimila al règim restrictiu de la societat de responsabilitat limitada, i per tant *la cooperativa sembla tenir un caràcter de societat tancada*.

Aquesta pot semblar una conclusió vàlida, però realment no és justa ni adequada. Ja que no es pot utilitzar el mateix barem per a determinar el caràcter obert o

---

¹²⁸ ‘Real Decreto Legislativo 1/2010, de 2 de julio, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley de Sociedades de Capital’. [En línia]. (BOE, núm. 161, de 3 de juliol de 2010).

<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2010-10544> [Consulta: 2 de maig de 2016].

¹²⁹ MARTÍNEZ SANZ, Fernando; BROSETA PONT, Manuel, op. cit., pàg. 522-523.

¹³⁰ Ibidem, pàg. 333.

tancat de la cooperativa que el que s'utilitza en les societats de capital. La principal raó i diferència la trobem en el mecanisme de remuneració del soci –davant la doble consideració de soci i usuari-, que a la cooperativa es realitzarà en funció de l'activitat cooperativitzada que s'atribueixi al soci i no en funció de la simple quantitat que s'hagi aportat al capital.

A les societats de capital, en general, l'únic que importa per accedir a la condició de soci és l'aportació pecuniària que aquest realitzi, indiferentment de les condicions personals del subjecte que faci l'aportació; a més, aquesta aportació determinarà el seu pes en relació al control de la societat i també als beneficis obtinguts. En canvi a la cooperativa trobem clares faccions de les societats personalistes, on el que importa són les condicions personals del nou membre que ha de poder participar en la realització de l'activitat cooperativa; essent l'aportació al capital una condició subsidiària o que es desprèn de la prèvia admissió del soci o nou membre.

Així doncs, és lògic i totalment necessari, establir requisits que haurà de complir el nou soci per tal de poder formar part de la cooperativa i restringir l'entrada de nous socis a través de la transmissió de les aportacions, havent de passar sempre pel procediment d'admissió que veurem en aquest epígraf.

Davant d'aquesta necessitat, no podem qualificar a la cooperativa com una societat tancada segons els barems de transmissió de les participacions/accions en les societats de capital. D'aquesta manera es desvirtuaria la voluntat del principi d'adhesió voluntària i oberta, que quedaria relegat en la seva funcionalitat a la prohibició de discriminació en l'admissió de nous socis. Sota la meua opinió, podríem qualificar a la cooperativa de *societat oberta* sempre i quan els requisits que s'estableixin per a la nova entrada dels membres *estiguin estrictament relacionats amb les condicions i capacitats del subjecte per a realitzar l'activitat cooperativitzada*; i sense establir requisits d'accés desproporcionats. Aquest és el sentit que persegueix el principi d'admissió voluntària i oberta que recull l'ACI en la seva declaració de 1995.

2.1. *Els tipus de socis*

En aquest apartat, hem de distingir la que podríem denominar la *condició externa* del soci, és a dir, qui pot formar part d'una cooperativa; i la *condició interna* del soci una vegada ja ha adquirit la condició de membre, i on la present llei estableix

diferents modalitats per a que els membres participin amb diferents règims dins de l'organització.

Ja ens hem referit indirectament a la condició externa del soci al llarg d'aquest treball quan hem tractat l'evolució del concepte de la cooperativa en el nostre ordenament. Els apartats a) i b) de l'article 22.1 de la Llei 12/2015 no presenten novetats i determinen que podran ser socis les persones físiques amb capacitat d'obrar i també les persones jurídiques tant públiques com privades. En el seu apartat c) nombra com a possible soci de la cooperativa a les *comunitats de béns* que ja havien estat contemplades en l'article 12 de la Llei 27/1999. La innovació respecte als seus antecedents legislatius -tot i que ja es va introduir en la Llei 18/2002-, la trobem en l'apartat d de la mateixa disposició, que introdueix la possibilitat de que les *herències jacents* puguin ésser sòcies de la cooperativa.

S'estableix que les herències jacents només podran ésser sòcies en el cas dels socis col·laboradors sempre que així ho estableixin els estatuts. Aquests són els que realitzen una activitat auxiliar o complementària a l'activitat cooperativa o -més adequat en aquest cas-, una simple aportació de capital on no és necessària cap activitat cooperativitzada de caràcter personal. D'aquesta manera, entenc que l'herència jacent mantindrà el dret als interessos generats a partir de l'aportació de capital realitzada fins al moment en que aquesta sigui acceptada pels hereus.

Entrem ara en la condició interna del soci dins la cooperativa, és a dir, sota quin règim participaran dins l'organització. Els articles 23 a 27 de la Llei 12/2015 determinen els diferents tipus de soci que els estatus poden establir dins de cada cooperativa. L'article 23 distingeix entre *socis comuns*, *socis de treball*, *socis col·laboradors* i *socis temporals*, eliminant la figura del soci excedent.

- *Socis comuns (art.24)*: Són els socis clàssics de la cooperativa que realitzen l'activitat cooperativitzada, i que estan "vinculats amb la societat cooperativa mitjançant un vincle social de duració indeterminada".

- *Socis de treball (art.25)*- Aquests es podran establir en els estatuts socials de les cooperatives de primer grau que no siguin de treball associat i també en les cooperatives de segon grau. Els estatus "hauran d'establir mòduls d'equivalència per assegurar-ne la participació equilibrada i equitativa en les

obligacions i els drets socials, tant polítics com econòmics”. Són aquells que participen en l’activitat cooperativitzada aportant el seu treball personal.

- *Socis col·laboradors (art.26)*- Es defineixen com aquells socis que no realitzen l’activitat cooperativitzada principal, però que aporten d’alguna manera a l’assoliment de l’objecte social. Concretament en l’apartat 1 del present article, determina que “la col·laboració pot consistir en la participació en l’activitat de caràcter auxiliar, secundari, accessori o complementari a l’activitat cooperativitzada principal o només en l’aportació de capital”. Pel que fa als seus drets econòmics, s’estableix un límit del 45% del excedents anuals que podran ser repartibles entre els col·laboradors. En referència als drets polítics, s’estableix que com a màxim podran disposar del 40% dels vots socials. La novetat a destacar que estableix la present llei, respecte a la llei 18/2002, és la possibilitat d’acordar en els estatuts socials que els socis col·laboradors per simple aportació al capital no tinguin dret a vot.

- *Socis temporals (art.27)*- Els estatuts socials poden de manera dispositiva regular el règim de soci temporal, i per tant, establir relacions socials entre el soci i la cooperativa que tinguin una duració determinada. Tal i com ens indica l’apartat 1 de l’article 27, la condició de soci de qualsevol tipus en sí mateixa té un caràcter indefinit, però es permet aquesta excepció en cas de que així s’hagi acordat en els estatuts. En els apartats 2, 3 i 4 de la mateixa disposició s’estableixen els límits que hauran de respectar els estatuts en cas de regular el règim del soci temporal. El nombre de socis temporals no pot ser superior a 1/3 dels comuns; no poden tenir un percentatge de vot igual o superior al dels socis comuns; la aportació obligatòria no pot excedir del 50% de l’exigida a la resta de socis; i finalment, la seva duració no podrà excedir els 5 anys. És la principal novetat pel que fa al règim social introduïda en la nova llei 12/2015.

2.2. *El procediment d’admissió.*

L’admissió del soci la trobem regulada en l’article 29 de la Llei 12/2015, i es constitueix, des de la nostra perspectiva, com una disposició clau pel que fa al anàlisi del principi d’adhesió voluntària i oberta.

L'apartat 1 de l'article 29, fa una remissió als estatuts socials de la cooperativa per a que estableixin els requisits necessaris per a adquirir la condició de soci comú i si escau la regulació d'altres tipus de socis. Observem en aquesta remissió –en relació als requisits- dos elements principals que garanteixen i configuren el primer dels principis cooperatius. Aquets són el *caràcter objectiu* en l'establiment dels requisits i la seva relació o *conformitat amb l'activitat cooperativitzada*. El primer d'ells garanteix l'absència de qualsevol valoració subjectiva i per tant de possible discriminació en relació a la condició personal de l'interessat. Per l'altre banda, els requisits hauran d'estar relacionats principalment amb l'activitat cooperativitzada i l'objecte social de la cooperativa, evitant l'establiment de requisits desproporcionats o inadequats que comprometin el caràcter obert de la cooperativa.

La resta d'apartats que componen l'article 29, regulen el procediment que s'haurà de seguir per tal d'adquirir la condició de soci. Aquest s'iniciarà mitjançant una sol·licitud escrita dirigida al consell rector, que haurà de resoldre amb un màxim de tres mesos. Tant la denegació com l'admissió s'ha de comunicar per escrit a l'interessat i s'ha d'informar a l'assemblea general. En el cas de que no es notifiqui la resolució en el termini previst, la llei estableix un *silenci positiu*, per tant, la sol·licitud s'ha d'entendre com a estimada. La resolució haurà de ser motivada i només es podrà denegar per supòsits establerts en la llei, estatuts socials o en funció de les condicions economicofinanceres en les quals es trobi la cooperativa.

La potestat de resoldre que posseeix el consell rector es troba sota el control de l'assemblea general, per tal de preservar en un final, el control i la gestió democràtica en mans de la totalitat de socis, que podran impugnar -amb els requisits que s'estableixin als estatuts socials- l'acord d'admissió del nou soci. Per altre banda, l'interessat al que se l'hi denegui la sol·licitud podrà interposar recurs davant l'assemblea general o el comitè de recursos –en cas de que aquest existeixi-, que haurà de resoldre en el termini de tres mesos. En aquest últim cas, per a la falta de notificació la llei estableix un *silenci negatiu* i, per tant, el recurs serà denegat.

Finalment, l'apartat 6, estableix una garantia i supedita la resolució del recurs presentat davant l'assemblea o el comitè de recursos, és a dir, un cop exhaurida la via interna de la cooperativa, al control jurisdiccional al ser susceptible de recurs davant la jurisdicció ordinària.

2.3. La baixa del soci.

El fet de definir la cooperativa com una societat oberta i també com una organització democràtica condueix a la lògica de que el primer dels principis cooperatius conté implícitament la vessant de *baixa voluntària* del soci. Aquesta la trobem regulada en l'article 31 de la Llei, deixant una certa llibertat als estatuts socials per a que limiti aquest dret amb la possibilitat d'establir un mínim de permanència que no podrà ser mai superior a cinc anys.

Tot i així la llei distingeix entre baixa voluntària justificada i no justificada. Aquest és un mecanisme pel qual s'estableixen uns límits per a poder exercir el dret de baixa –que busca protegir a la cooperativa davant una possible marxa sobrevinguda de socis i per tant de capital-, però sense permetre que es pugui privar totalment del seu exercici. S'entendrà justificada quan el sol·licitant hagi complert amb el termini mínim de permanència i a més respecti el termini de preavis que s'hagi establert en els estatuts que no podrà ser superior a sis mesos.

Si el sol·licitant no respecta aquestes condicions podrà abandonar igualment l'organització, però la seva baixa podrà ser qualificada com a no justificada Si els estatuts ho contemplen el consell rector, podrà aplicar deduccions sobre l'import de la liquidació de les aportacions obligatòries que li pertocuin al sol·licitant.

Es produirà també la baixa del soci quan aquest deixi de complir algun dels requisits establerts en els estatuts socials o determinats per la llei. Aquesta sempre serà justificada, ja que és evident que la pèrdua d'algun dels requisits que va motivar la seva admissió com a soci –relacionat, per exemple, amb la incapacitat de realitzar l'activitat cooperativitzada-, comportarà la *baixa obligatòria* del soci regulada a l'article 31 de la Llei 12/2015.

La novetat que presenta aquesta llei respecte la baixa obligatòria, amb l'objectiu de seguir integrant dins de la cooperativa els socis que per una situació sobrevinguda no poden realitzar l'activitat de la cooperativa i mantenir el capital social, és la possibilitat de que els estatuts socials permetin l'adquisició de la condició de *soci col·laborador* tal i com especifica l'article 26.11 de la Llei.

Per últim, l'article 33 contempla la baixa disciplinària per expulsió, només contemplada i “fonamentada en la comissió d'una falta que tipifiquin com a molt greu”. Un element molt important és la *tipificació* de les faltes que s'hauran d'establir en els

estatuts socials, tal i com s'indica en l'article 36. Observem també com la llei estableix que aquesta tipificació tingui una graduació, des de les faltes lleus a les molt greus, contenint obligatòriament un *criteri de proporcionalitat* en la sanció que s'imposarà a cada falta.

Qualsevol dels tipus de baixa ara esmentats, comportarà el dret a reemborsament de les aportacions, tant voluntàries com obligatòries, al capital social que el soci hagi realitzat, més el retorn cooperatiu que li correspongui, i si escau, la part individualitzada dels fons de reserva voluntaris, tal i com estableix l'article 35 de la Llei. Tot això sense perjudici de les deduccions que el consell rector pot aplicar sobre l'import de les aportacions obligatòries, -amb l'objectiu d'incentivar l'aportació voluntària del soci- en cas de baixa no justificada o expulsió.

2.4. Observacions.

Els mecanismes, procediments i mesures que hem observat ens els apartats anteriors tenen una doble finalitat en el seu contingut i deambulen entre dos vessants subjacents. Per una part, sota aquestes disposicions es cerca complir amb la màxima fidelitat possible el principi d'adhesió voluntària i oberta, permetent que qualsevol persona física i també jurídica pugui formar part de la cooperativa sense que sigui privat per qualsevol tipus de valoració subjectiva i discriminatòria. *L'objectivitat és garantia*, com també el procediment que permet recorre les resolucions que denegen l'admissió o el control jurisdiccional en l'estadi final.

En la part oposada, la llei busca dotar d'eines a la cooperativa per a protegir els seus interessos, principalment econòmics, que no deixen de ser els interessos comuns entre els socis. Així doncs, és necessari l'establiment de requisits i límits en l'accés dels nous socis en relació a la capacitat de contribuir a la realització del objecte social, participant en l'activitat de la cooperativa. També la configuració de mecanismes dissuasius davant una possible baixa sobrevinguda dels socis que podria perjudicar l'organització.

En un inici el principi d'adhesió lliure, introduït en els estatuts de la cooperativa de "Rochdale", era establir una societat en que qualsevol persona pogués formar-ne part sense ser discriminat i sense un límit quantitatiu de socis. Això no vol dir que el nou membre no hagués de ésser acceptat per els ja socis de la cooperativa a través d'un procediment, basant-se però en una idea o "base filantròpica" de gran família i de

confiança mútua. Per tant, es buscava evitar l'entrada de qualsevol persona que pogués perjudicar l'organització o la consecució dels seus fins¹³¹.

Així doncs, els nous membres que volien accedir a la cooperativa havien de presentar una sol·licitud, i a més havien de tenir el suport d'almenys dos membres de la societat. La finalitat d'això era protegir l'interès dels socis, essent ells els que determinaven l'aptitud del nou membre per a participar en la cooperativa i mantenir l'harmonia dins l'organització¹³².

En la configuració actual, almenys en el nostre ordenament, es busca també protegir els interessos dels socis, però aquets són bàsicament equiparats als interessos econòmics o a la vessant empresarial de la cooperativa. Un clar exemple d'això és la possibilitat de denegar l'admissió per raons econòmiques o financeres, també la resta de mesures ja comentades, i la creació del soci col·laborador que és una forma de finançament per a la cooperativa

Cal tenir en compte que aquesta comparació genèrica no és del tot adequada, ja que la cooperativa de "Rochdale" era una societat de consum, totalment mutualista i sense ànim de lucre, amb un funcionament segurament no aplicable a altres tipus de cooperatives com en les de producció o treball. D'altra banda, és fàcil constatar però l'evolució en la configuració del principi d'adhesió voluntària i oberta, lligada paral·lelament als canvis socials i econòmics de la societat.

3. La gestió democràtica per part dels socis a la Llei 12/2015, de 9 de juliol, de Cooperatives.

El principi de gestió democràtica per part dels socis s'erigeix com un principi clau pel que fa a la identitat cooperativa, ja que aporta el principal criteri diferenciador en vers les societats capitalistes. En aquestes últimes, el control de la societat també està en mans dels socis, però no necessàriament de la majoria d'ells, sinó que realment podríem afirmar que el capital, que adquireix la principal rellevància, atorga el control de la societat.

---

¹³¹ LASSALETA GARCÍA, Pedro, J. 'El acceso a la condición de socio en la sociedad cooperativa de trabajo asociado'. 1ª ed. Madrid: Reus, 2010. (Colección derecho mercantil). Pàgs. 36 a 40.

¹³² Ibidem.

El criteri diferenciador en el funcionament de la cooperativa és, bàsicament, *la igualtat* entre tots els socis que decideixen i administren conjuntament la totalitat de la cooperativa, o almenys, així hauria de ser.

3.1.Els drets dels socis dins la cooperativa.

L'article 38 de la Llei, conté els drets del soci de la cooperativa, referint-se al soci comú, ja que la llei o els estatuts poden establir diferències per a altres tipus de socis. Concretament ens interessen els apartats b, c i d de l'article 38.2, que determinen el dret a elegir els càrrecs dels òrgans de la cooperativa, la participació amb veu i vot en els acords dels òrgans, i el dret d'informació respectivament.

3.1.1. L'elecció dels càrrecs dels òrgans de la cooperativa.

La dimensió de la cooperativa que pot arribar a tenir un nombre elevat de socis, crea la necessitat de crear un òrgan que s'encarregui de l'administració d'aquesta. Es tracta d'un sistema de representació en vers a tots els socis i a la cooperativa en general. Així doncs, els socis tindran el dret a elegir els membres que ocuparan els càrrecs dels òrgans de la cooperativa, però per a que aquest sistema de representació sigui democràtic, *ha d'existir un veritable control i sotmetiment a la totalitat dels socis i a l'interès general, és a dir, a l'assemblea general*. D'altra banda, tindran el dret també a ser elegits com a membres dels òrgans de direcció.

L'article 42 de la Llei 12/2015 determina els òrgans socials que ha de tenir tota cooperativa. *L'assemblea general* estarà formada per la totalitat de socis i és l'òrgan que expressarà la voluntat dels socis de la cooperativa. Entre les competències que se li assignen regulades a l'article 43, estan l'elecció i també la revocació dels membres del consell rector i dels altres òrgans o càrrecs, l'examen de la gestió social, l'aprovació dels comptes anuals, tota modificació estatutària o aprovació dels estatuts, la creació i dissolució de seccions, etc. Destaquem entre aquestes *l'exercici de l'acció de responsabilitat contra els membres del consell rector*, els interventors, liquidadors o auditors (art.43.2.h), que supedita el consell rector al control de la totalitat de socis de la cooperativa en cas d'una mala gestió.

L'altre òrgan que la Llei estableix com a obligatori, és *el consell rector*, que tal i com especifica l'article 53, és l'òrgan d'administració de la cooperativa. Li corresponen les funcions de representació i govern d'aquesta, el control permanent i directe de la

gestió, i l'establiment de les directrius generals d'actuació de la cooperativa; però sempre subordinada a les polítiques fixades per l'assemblea general.

Tant la seva composició com el seu funcionament –arts. 55 i 57 respectivament- ha d'estar fixat pels estatuts, sense perjudici de les limitacions i directrius generals que s'estableixen legalment. Per exemple, els membres seran elegits per l'assemblea general per un període de cinc anys i podran ser reelegits una sola vegada consecutivament, a no ser que l'assemblea general estableixi més reeleccions (art.57.1). S'estableix també legalment la necessitat de que els membres del consell siguin socis de la cooperativa a no ser que els estatuts estableixin el contrari, en aquest cas, no podran superar ¼ part de la totalitat de membres del consell (art. 55.1).

La Llei estableix unes bases legals a partir de les quals atorga una gran llibertat estatutària per a que sigui l'expressió de la voluntat de tots els socis la que -a part d'elegir els membres del consell rector-, estableixi la composició, la representació i les normes de funcionament del consell.

Aquesta llibertat estatutària unida a les mesures de control que la Llei atorga als socis o a l'assemblea general configura el sotmetiment de l'òrgan de direcció a la voluntat de l'assemblea i totalitat de socis. Nombrem aquí alguna d'aquestes disposicions:

- *Acció de responsabilitat i els seus efectes* (arts. 59 i 60)- Els membres del consell rector tenen l'obligació d'exercir el seu càrrec amb la màxima diligència i també fidelitat en vers als socis representats. Per qualsevol acte que pugui considerar-se contrari als estatuts, la llei, o sense l'adequada diligència, respondran solidàriament davant la cooperativa, socis o creditors. L'acció de responsabilitat podrà ser exercitada per acord de l'assemblea general i produirà la destitució dels membres del consell rector afectats.

- *Impugnació dels acords del consell rector* (art.61)- Tots els socis i també els membres del consell rector, inclús si han votat a favor de l'acord, estaran legitimats per a exercir l'acció d'impugnació dels actes que siguin nuls, és a dir, contraris a la Llei. Pel que fa a la resta d'acords com els contraris als estatuts socials –anul·lables-, estaran legitimats per a exercitar aquesta acció, un mínim del 5% dels socis, els interventors de comptes i els membres del consell rector absents o que hagin votat en contra.

- *Els interventors de comptes i l'auditoria de comptes* (arts.65 i 66)- Els estatuts socials poden preveure l'existència d'interventors de comptes nomenats per l'assemblea general i amb la funció d'elaborar un informe sobre els comptes anuals o altres documents comptables en el termini d' un més des del moment en que el consell rector els hagi lliurat la documentació. Aquest càrrec serà incompatible amb el de membre del consell. D'altra banda, en el cas de que s'estableixi als estatuts, ho acordi l'assemblea, el consell rector, o ho sol·licitin un mínim del 10% dels socis o 50 socis, els comptes del exercici hauran de ser verificats per auditors de comptes.

Finalment en relació a l'assemblea general, la Llei estableix requisits i procediments pel que fa a la constitució i la convocatòria de l'assemblea general en els articles 44, 45 i 46 de la llei, que garanteixen la possibilitat de participació en la presa de decisions de tots els socis i la representació.

Aquesta regulació comporta un veritable control democràtic en mans dels socis dels membres elegits per formar part del consell rector, establint els mecanismes necessaris per a que els socis puguin defensar els seus interessos.

3.1.2. Dret de participació i vot en l'adopció d'acords.

Trobem aquí un dels principis més destacats del funcionament de la cooperativa i que la doten d'un major grau d'igualtat i en conseqüència de democràcia: la regla *d'una persona, un vot*.

L'article 48 de la Llei 12/2015 ens diu, de forma genèrica, que en les cooperatives de primer grau, cada soci tindrà un vot, però afegix la possibilitat –llevat de les cooperatives de treball associat i també de consum- que les cooperatives amb més de dos socis puguin optar per reconèixer “un vot plural ponderat en funció de la seva activitat cooperativitzada”.

Aquesta possibilitat s'estableix per primer cop en la llei 18/2002, amb el límit de cinc vots socials per cada soci, mentre que en la llei 27/1999, s'establia només per el cas de les persones jurídiques, com socis cooperatives o entitats públiques o privades.

És difícil dilucidar la finalitat exacte d'aquesta mesura que és segurament necessària en les cooperatives de segon grau, però que ara inclou a les persones físiques en les cooperatives de primer grau. Sembla estar relacionada amb la disminució del

nombre de socis que realitzin l'activitat cooperativitzada per a constituir una cooperativa, i poder premiar amb un major pes pel que fa als drets polítics a aquell que participi o aportí més a l'activitat d'aquesta. En la nova llei el número mínim de socis s'ha reduït de tres a dos (art. 12.1), en aquest cas, hauran d'adoptar els acords per unanimitat.

Els efectes que produeix s'estenen a tota cooperativa amb més de dos socis, menys les de treball associat i consum, i sembla tenir una base que s'aproxima a les societats de capital. En aquestes últimes un major capital aporta un major pes dins de la societat, i en el cas de la cooperativa, una major activitat cooperativitzada podria aportar també un major pes tot i que limitat per Llei –màxim un 20% dels vots socials per soci-.

Sembla buscar un major grau de justícia a partir d'un tracte desigual limitat en relació als drets polítics de cada soci, variant en funció de l'activitat de la cooperativa. Però en termes d'adequació al principi, des del meu punt de vista, trenca o s'allunya del principi d'una persona, un vot, que ha regit en les cooperatives des del seu origen, buscant la màxima igualtat entre els seus membres. S'ha de tenir en compte que és una mesura dispositiva que estarà sotmesa a la voluntat social de la cooperativa a través de la seva regulació en els estatuts.

En les cooperatives de segon grau, l'article 48 de la Llei permet que els estatuts estableixin la ponderació del vot segons la seva participació en l'activitat cooperativitzada o en funció del nombre de socis que tingui cada persona jurídica. Deixa llibertat estatutària per a que la cooperativa decideixi quin dels dos models adoptar en cas de ponderar el vot, establint però, els límits de que cap soci pugui tenir més del 50% dels vots i que els membres que no tinguin la forma jurídica de cooperativa no pugin tenir en el seu conjunt la majoria dels vots socials.

3.1.3. El dret d'informació.

És essencial per al soci, per a poder exercir els seus drets –en especial el dret a vot-, tenir en tot moment el coneixement i la informació necessàries sobre les qüestions que afecten als seus drets econòmics i socials, i també de la marxa de la cooperativa. Sense el dret d'informació no podríem parlar d'un control democràtic en mans dels membres de la cooperativa, ja que no tindrien la informació necessària per a poder prendre les decisions que més s'adeqüin als seus interessos i als de la cooperativa.

Tal i com estableix l'article 39.2 de la Llei 12/2015, el soci tindrà dret en tot moment a: rebre una còpia dels estatuts de la cooperativa, del reglament intern i ser notificat de les modificacions i els acords de govern que l'afectin; a examinar lliurement els llibres de la cooperativa; rebre informes o aclariments sobre la marxa de la cooperativa quan ho sol·liciti al consell rector –el qual li ha de respondre en el termini de 15 dies-; a examinar, en el domicili social, els documents dels comptes anuals, l'informe d'intervenció o l'auditoria de comptes abans de la convocatòria de l'assemblea general. A més tindran dret a rebre còpia dels documents i a l'ampliació de tota la informació que considerin necessària en relació als punts de l'ordre del dia, sol·licitant-ho per escrit cinc dies abans de l'assemblea.

Aquest dret d'informació es pot veure limitat en un supòsit regulat a l'article 40.1, consistent en l'al·legació motivada del consell rector de perjudici per als interessos socials o abús manifest per part dels socis sol·licitants. Si la informació s'ha de presentar en assemblea, sol·licitat per la meitat dels vots presents i representats, la denegació d'informació no tindrà cabuda.

Un aspecte molt important, i que atorga finalment el control a l'assemblea general i a la totalitat dels socis, és la possibilitat de presentar recurs contra l'acord denegatori de la informació davant l'assemblea general.

Els socis tindran dret també a conèixer tota la informació que considerin necessària pel que fa a la marxa de la cooperativa, sempre que ho sol·licitin al consell rector, un tres per cent dels socis o un mínim de cent si aquesta en té més de mil. El consell haurà de respondre en el termini d'un mes a comptar des del dia de la sol·licitud.

La negativa del consell rector en el supòsit de l'apartat immediatament anterior o també per la sol·licitud d'informació d'un soci en concret, comportarà el dret del soci a exercir les accions jurisdiccionals que siguin pertinents, o a alguna de les formes de resolució extrajudicial de conflictes.

3.2. Obligacions dels socis i els problemes derivats de la dimensió de la cooperativa.

L'article 41.1, apartat c, de la Llei 12/2015 estableix l'obligació del soci d'assistir a les reunions de les assemblees generals i dels altres òrgans en els que siguin convocats, que ja es contemplava en la Llei 18/2002. S'intenta d'aquesta manera evitar

la possible desconexió dels socis en les grans cooperatives pel que fa a la participació i la presa de decisions sobretot en l'assemblea general.

Això comporta però, la necessitat d'establir els suficients mecanismes per a poder fer efectiva aquesta obligació i a la vegada dret dels socis de la cooperativa. Així doncs, la llei contempla el *vot per representació* i la possibilitat de constituir *assemblees generals mitjançant delegats*.

En el primer dels casos, regulat en l'article 49, la representació s'haurà de regir per les normes generals del dret comú. Cada representant només podrà tenir dos vots delegats i haurà d'ésser admesa per la presidència de l'assemblea general al començament de la sessió a no ser que es tracti del cònjuge, parella de fet, ascendent o descendent de la persona representada.

En relació a les assemblees generals mitjançant delegats, l'article 50 de la Llei, determina que es podrà preveure en els estatuts socials en les cooperatives de més de cinc-cents socis. Davant de problemes geogràfics, diversificació de les activitats de la cooperativa, o en el cas d'existència de seccions o qualsevol circumstància, que segons el criteri del consell rector, dificultin l'assistència de tots els socis a l'assemblea general.

El funcionament consisteix en la constitució d'una assemblea de segon grau on participaran els delegats que s'hagin designat en les assemblees preparatòries o de secció, obtenint els vots que se'ls hi confereixin i actuant conforme al que s'hagi acordat en l'assemblea preparatòria. Els estatuts socials hauran d'establir les normes per a l'elecció dels delegats, la seva vigència i el nombre màxim de vots delegats que pot representar.

Un altre dels mecanismes que ens ofereix avui en dia les noves tecnologies, i que de fet ja preveu la Llei en el seu article 46.3 és la reunió de l'assemblea mitjançant videoconferència o altres mitjans de comunicació. S'haurà de garantir però "la identificació dels assistents, la continuïtat de la connexió, la possibilitat d'intervenció en les deliberacions i l'emissió del vot".

4. La participació econòmica dels socis a la Llei 12/2015, de 9 de juliol, de Cooperatives.

Tal i com hem vist en el capítol II d'aquest mateix treball, el primer aspecte a destacar en el redactat d'aquest principi que configura l'ACI¹³³, és *la contribució equitativa de tots els membres de la cooperativa en la constitució del capital social i la gestió democràtica d'aquest.*

Així doncs, la participació econòmica dels socis a la cooperativa forma part també del principi i valor de democràcia. Posant els seus recursos econòmics sota la gestió democràtica de la totalitat dels seus membres, independentment del capital aportat, que no ha de ser més que un instrument per a la consecució de l'objecte social de la cooperativa.

D'aquí se'n deriven també implícitament, com veurem a continuació, els *principis d'interès limitat al capital i el retorn cooperatiu*. Igual que el principi de control democràtic atorga en mans de la totalitat de socis –a partir del valor de la igualtat- el pes dels drets polítics dins de la societat, donant la màxima rellevància a la persona i no al capital –o de manera dispositiva a partir de l'activitat cooperativitzada-; el principi de participació democràtica determina la retribució dels excedents que corresponen a cada soci a partir de l'activitat cooperativitzada que aquest ha realitzat indiferentment del capital aportat.

És en aquest aspecte i en la relació existent entre aquets dos principis, on el *principi o regla d'interès limitat al capital* adquireix la seva funció i la seva rellevància. És important mantenir l'aportació al capital com una forma de col·laboració per a dur a terme l'objecte social i defensar l'interès general de la cooperativa; i no com a un instrument que permeti assolir grans beneficis econòmics individuals dotant de major importància el capital aportat, inclús per sobre de l'activitat de la cooperativa realitzada. Així doncs, en cas de permetre l'interès en les aportacions fetes pels socis, aquest haurà d'estar limitat per tal de que el retorn cooperatiu no quedi en un segon pla i ens acosti perillosament als valors o preferències de les societats de capital.

4.1. Règim econòmic: aportacions obligatòries i voluntàries.

---

¹³³ Vid nota 37.

Per a que els socis puguin aportar de manera equitativa a la constitució del capital social, s'han d'establir aportacions de caràcter obligatori que mantinguin l'equitat. Fundades amb el fi de promoure en tots els socis, que per exemple volen formar part de l'organització, a adquirir el compromís amb la cooperativa per assolir els seus objectius a partir de l'aportació igualitària de capital.

Per altra banda, trobem també les aportacions voluntàries, que donen la benvinguda a qualsevol aportació al capital social que enforteixi o consolidi la cooperativa, conformant un altre via de finançament.

Aquests aspectes els trobem regulats en el *capítol V, del títol I, de la Llei 12/2015*, que regula el règim econòmic de la cooperativa. En la primera de les seves disposicions, l'article 69, estableix una responsabilitat limitada dels socis davant els deutes socials incloent només les aportacions realitzades al capital social. Tot i que no es cap novetat, a la Llei 18/2002, es donava llibertat estatutària per a modificar aquesta responsabilitat. Agafa doncs el mateix model del qual es beneficien les societats de capital i s'equipara més a la regulació d'aquestes últimes, assegurant la seva viabilitat al donar seguretat als membres o inversors.

Pel que fa al capital social, l'article 70, es constitueix a partir de les aportacions voluntàries i obligatòries, establint un capital social mínim de 3.000 euros que haurà d'estar íntegrament subscrit i desemborsat. Accepta també les aportacions no dineràries que hauran de ser susceptibles de valoració econòmica, podent ésser valorades, com a novetat, pel consell rector sota la seva responsabilitat i no necessàriament per un expert independent.

La llei diferencia entre dos tipus d'aportacions obligatòries i voluntàries especificades en l'apartat 7 de l'article 70. Separa entre les que tindran dret de reemborsament en cas de baixa segons el règim que estableix l'article 35.1 de la mateixa llei, ja comentat amb anterioritat; i les aportacions en les que el seu reemborsament pot ésser refusat incondicionalment pel consell rector en cas de baixa. Si es produeix una transformació d'aportacions amb dret a reemborsament a aportacions que podran ésser refusades, o en el cas de que el reemborsament estigui sotmès a l'acord favorable del consell rector, donarà el dret als socis que ho desitgin de donar-se de baixa voluntària, essent qualificada com a justificada. És tracta d'una figura semblant al dret de separació dels socis en les societats de capital, tot i que en un supòsit diferent.

4.1.1. Aportacions obligatòries.

Les trobem regulades a l'article 71 de la Llei 12/2015, essent aquelles que corresponen a l'obligació del soci de complir amb les seves obligacions econòmiques, tal i com especifica l'apartat b de l'article 41.1 de la mateixa llei. Les podem diferenciar en dos tipus depenent del moment en que es realitza l'aportació.

La primera d'elles és la que fixarà els estatuts socials com a *aportació mínima obligatòria* per tal de poder adquirir la condició de soci, podent ésser aquestes diferents en funció del tipus de soci o inclús també de l'activitat cooperativitzada compromesa. Tal i com estableix l'article 29.7 de la llei, la condició de soci no s'adquirirà fins que el nou membre realitzi la subscripció i el desemborsament de l'aportació mínima obligatòria o la quota d'ingrés establerta. Es permet però que en el moment de la subscripció, els socis puguin desemborsar només un 25% de la seva aportació, deixant la resta en la forma i termini que estableixin els estatuts.

El segon i últim tipus d'aportació obligatòria correspon a les que l'assemblea general acordi amb una majoria de dues terceres parts, exigint noves aportacions obligatòries, fixant-ne la quantia, termini i condicions. Això suposa una via de finançament intern de caràcter obligatori per a tots els socis, però que haurà d'ésser acordada per la voluntat social a través de l'assemblea general i sota el seu control.

4.1.2. Aportacions voluntàries.

L'article 73, atribueix a l'assemblea general la competència per acordar l'emissió d'aportacions voluntàries al capital social, establint també les condicions i el termini per al seu desemborsament. Si els estatuts socials ho preveuen, podrà acordar-ne l'admissió el consell rector, però de manera limitada, ja que no podran ser superiors a les últimes acordades per l'assemblea general.

4.1.3. Interès limitat al capital.

L'article 74 regula els interessos que poden o no donar les aportacions al capital social, tractant-se doncs, d'una mesura dispositiva que serà determinada per la llibertat estatutària. En el cas de les aportacions obligatòries, si s'estableixen interessos, vindran determinats pels estatuts socials o per l'assemblea general. Per el contrari, els interessos de les aportacions voluntàries vindran establerts en l'acord d'admissió d'aquestes.

La llei específica que l'interès no podrà ser mai superior a 6 punts per sobre l'interès legal del diner, suposant una limitació general per a qualsevol tipus d'interès generat a favor dels socis o obligacionistes per les seves aportacions de capital.

4.2. Règim econòmic: aportacions o finançament que no integren el capital social.

Tractarem aquí els altres mecanismes de finançament dels quals pot disposar la cooperativa per a consolidar la seva situació econòmica i la seva solvència, però que no passaran a integrar-se en el capital social com en el cas de les aportacions obligatòries i voluntàries.

L'article 76.1 de la present Llei, contempla que els estatuts socials puguin establir quotes d'ingrés i quotes periòdiques d'una quantia determinada que no integraran el capital social i en cap cas seran reintegrables; sinó que passaran a formar part del fons de reserva obligatori. Això significa, que aquestes passaran directament a formar part del patrimoni de la cooperativa, i en cap cas, es reemborsaran en cas de baixa del soci. En el cas de les quotes d'ingrés per als nous socis, no podran ésser superiors a les aportades per els socis antics, buscant mantenir l'equitat en la participació econòmica dels socis.

Aquesta es una possibilitat establerta per primer cop en la Llei 4/1983, de 9 de març, de Cooperatives de Catalunya¹³⁴, davant l'evolució i la conseqüent projecció de la vessant econòmica i empresarial de la cooperativa, i la necessitat d'un major finançament.

Es tracta doncs, d'una *via interna de finançament* de la cooperativa a través dels seus socis. Igual que la possibilitat de l'assemblea general d'acordar l'admissió de finançament voluntari dels socis sense que aquest s'integri al capital social, tal i com estableix l'apartat 4 de l'article 76. Aquest acord també pot permetre l'admissió de finançament de terceres persones, constituint-se com a una font externa de finançament.

Pel que fa al finançament extern de la cooperativa, la llei contempla en l'article 77, l'emissió de deute subordinat, l'emissió de títols participatius i l'emissió d'obligacions. L'emissió de títols participatius es van introduir per primer cop en la Llei 13/1991, d'1 de juliol, de reforma de la Llei 4/1983, de 9 de març, de cooperatives de

---

¹³⁴ Vid nota 98.

Catalunya¹³⁵; i l'emissió d'obligacions com a font de finançament extern de la cooperativa s'inicia en *la Llei 52/1974*, de 19 de desembre, General de Cooperatives¹³⁶. Pel que fa a l'emissió de deute subordinat aquest ja es preveu en la *lleï 27/1999*.

Mesures com les operacions il·limitades amb tercers –article. 5 de la lleï 12/2015-, el repartiment entre els socis d'aquets beneficis extra-cooperatius, o l'entrada de finançament extern; comporten per a COBO DEL ROSAL, un *procés de pèrdua de mutualitat de la cooperativa*¹³⁷.

4.2.1. El fons de reserva obligatori.

Aquest fons de caràcter obligatori busca consolidar i donar una garantia a la cooperativa en cas de situacions desfavorables. En efecte, l'article 82 de la present lleï permet imputar un 50% de les pèrdues de l'exercici econòmic al fons de reserva obligatori, podent inclús incrementar aquest percentatge proporcionalment quan s'hagi dotat aquest en un percentatge superior al establert per lleï.

Aquest fons estarà constituït per les deduccions sobre les aportacions obligatòries per baixa injustificada o expulsió, per les quotes d'ingrés o periòdiques o per l'aplicació dels excedents d'acord amb el que disposa la lleï en l'article 83.

La present lleï en el seu article 81, determina que s'hauran d'aplicar el 20% dels excedents al fons de reserva, el 100% dels excedents que provenen per venda de l'immobilitzat material o intangible, el 50% de la regularització dels balanços i el 50% dels beneficis extra cooperatius –els que s'obtenen d'operacions amb tercers o per fonts alienes a les finalitats específiques de la cooperativa i que seran *parcialment repartibles*-.

La novetat que presenta en aquest cas la lleï 12/2015 en *l'article 84* és la possibilitat d'establir en els estatuts socials el *caràcter parcialment repartible* - només el 50%- del fons de reserva obligatori en el moment de la liquidació. Hem de recordar que havia tingut sempre un caràcter no repartible en la nostra tradició legislativa. Es constata el procés d'adquisició d'ànim de lucre en la legislació cooperativa, tot i que és una mesura dispositiva. De fet, tal i com diu l'apartat 1 del mateix article, les

---

¹³⁵ 'Llei 13/1991, d'1 de juliol, de reforma de la Llei 4/1983, de 9 de març, de cooperatives de Catalunya'. [En línia]. (DOGC. Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya). <http://dogc.vlex.es/vid/llei-1-reforma-9-cooperatives-36274156> [Consulta:20 de juny de 2016]

¹³⁶ Veure capítol III, epígraf segon, d'aquest treball.

¹³⁷ Vid nota 47.

cooperatives sense ànim de lucre, per tenir aquesta condició, no podran preveure aquesta mesura en els seus estatuts. Això representa un canvi en la configuració inicial del fons de reserva obligatori, que era dotat d'un règim totalment col·lectivista, cap a la possibilitat de satisfer o retribuir parcialment les aspiracions econòmiques individuals dels seus membres.

4.2.2. Els fons de reserva voluntaris.

Fetes les dotacions als fons obligatoris que estableix la llei, la quantitat sobrant podrà ésser destinada a la dotació de fons de reserva voluntaris que podran tenir caràcter repartible o no repartible (art.81.4.b) i sobre els quals es podrà imputar la totalitat de les pèrdues de l'exercici econòmic de la cooperativa (art.82.2.b).

4.3. El retorn cooperatiu.

La participació econòmica a través de les aportacions, i també a partir de la realització de l'activitat cooperativitzada que realitza cada soci, genera beneficis per la cooperativa, i atorga el dret a percebre lògicament una retribució a través del mecanisme o model del retorn cooperatiu.

Igual que en els fons de reserva voluntaris, un cop realitzades les dotacions als fons de caràcter obligatori que la Llei estableix, el sobrant es pot destinar a repartir beneficis entre els socis a través del retorn cooperatiu establert en l'article 81.4, apartat a. En l'apartat 5 de l'article 81, ens recorda que el retorn cooperatiu es realitzarà "en proporció a les operacions, els serveis o les activitats que cadascú hagi fet amb la cooperativa".

Sembla que com més elevats siguin els percentatges dels excedents que es destinin als fons de reserva obligatoris, més es prima l'interès general de la cooperativa, davant l'ànim de lucre dels socis. Tot i que en aquest cas, la llei 12/2015, permet la possibilitat d'establir el caràcter parcialment repartible del fons de reserva obligatori i per tant la possibilitat de repartir beneficis en el cas de liquidació de la cooperativa.

5. El principi d'autonomia i independència a la Llei 12/2015, de 9 de juliol, de Cooperatives.

Ja hem observat amb anterioritat, com l'efectivitat d'aquest principi a estat compromès en un algun moment de la tradició legislativa espanyola, concretament en la

*Llei de Cooperació de 1942*¹³⁸, promulgada en el període corresponent al règim franquista.

Tot i la seva importància, no ens allargarem en aquest epígraf ja que la Llei 12/2015, el nombra expressament només en la definició del concepte de cooperativa que realitza en el seu article 1.1, especificant que la cooperativa es tracta d'una societat que actuarà amb plena autonomia de gestió.

Però la configuració d'aquest principi i el respecte a aquest, és construïda a partir de totes o la majoria de disposicions que hem anomenat en els epígrafs anteriors. El principi d'autonomia i independència pretén assegurar l'autonomia en la gestió i la presa de decisions dels membres de la cooperativa, a la vegada que es necessari per garantir-ho, que la cooperativa sigui totalment independent de qualsevol institució pública o privada.

Així doncs aquest principi, està íntimament relacionat amb els principis de *control democràtic en mans dels socis* i el de *participació econòmica* d'aquets dins de la cooperativa. No podem entendre el principi d'autonomia i independència sense les garanties que es deriven d'aquets dos principis. Tots ells configuren el caràcter democràtic de la cooperativa i el control d'aquesta en mans dels seus socis.

Els mecanismes i disposicions que asseguren en un estadi final, el control del consell rector de la cooperativa en general; la gestió democràtica del capital social i el seu patrimoni; i la presa de decisions a través dels estatuts socials o dels acords, totalment en mans de l'assemblea general garanteixen també l'autonomia de gestió de la cooperativa.

El principi d'una persona, un vot, o les limitacions que la Llei realitza en cas de existir un vot ponderat, garanteixen que cap persona física o institució, empresa privada o pública, pugui tenir en les seves mans el control total de la cooperativa a través de l'assemblea general. En cas de tenir un major pes polític dins d'aquesta, serà a conseqüència d'una major aportació a l'activitat de la cooperativa.

En relació al consell rector, la Llei preveu que els estatuts podran nomenar terceres persones com a membres del consell, siguin persones físiques, o jurídiques a través d'un representant (art. 55.1). En tot cas però, aquests no podran superar una quarta part dels membres totals del consell rector, que hauran de ser socis de la

---

¹³⁸ Vid nota 66.

cooperativa, i igualment s'estableix un període màxim de cinc anys en la duració del càrrec amb possibilitat de reelecció, que busca garantir la independència de la cooperativa.

Igualment quan la cooperativa busca finançament extern, a través de quotes, del deute subordinat, títols participatius o l'emissió d'obligacions, aquestes podran comportar drets econòmics dins la cooperativa, però s'haurà de garantir en tot cas l'autonomia i independència de la cooperativa sense conferir drets polítics.

Pel que fa a les seves relacions amb l'administració, les mesures de foment o promoció de la cooperativa que l'administració pública realitzi -compreses en el *capítol II, del Títol II* de la present llei-, no poden comportar, lògicament, cap tipus de contraprestació, que no sigui el compliment de la llei i la seva aportació als objectius d'interès general. És per això que l'única potestat que té l'administració pública davant les cooperatives, inclosa en el *Títol III de la Llei 12/2015*, són les d'inspeccionar i en el seu cas, sancionar, a aquelles que no compleixin amb la llei i no respectin els acords de l'assemblea general o els estatuts socials. Les sancions poden anar des de multes, la destitució de càrrecs o, fins i tot, la dissolució de la cooperativa.

6. El principi d'educació, formació i informació a la Llei 12/2015, de 9 de juliol, de Cooperatives.

Es tracta d'un principi molt important en els orígens del moviment cooperatiu, que s'ha acabat configurant amb tres vessants diferenciades. La primera d'elles contempla *l'educació* en relació als valors que inspiren l'esperit cooperatiu, i busca formar persones solidàries, cooperatives i responsables amb el seu entorn. Actualment, està en perill de quedar relegat a un segon pla degut a l'evolució de la cooperativa i al paradigma d'una vessant més econòmica i encarada en la producció.

Pel que fa a la vessant de *formació*, aquesta sí que sembla tenir un paper més rellevant en la cooperativa actual, davant la necessitat de formació dels treballadors en tècniques empresarials, i les necessàries per a dur a terme correctament les seves funcions, amb el fi de que la seva aportació sigui més eficient en termes de producció i competitivitat.

Per acabar, la vessant *d'informació* l'hem de relacionar directament amb la *promoció del moviment cooperatiu*, i de fet, com veurem, així ho fa la Llei 12/2015. Aquesta última vessant fa referència a la necessitat de que les cooperatives ofereixin

informació a les terceres persones sobre el funcionament i els beneficis de la cooperació.

El compliment d'aquest principi crea la necessitat de que la Llei obligui a destinar recursos de la cooperativa a la realització d'aquest fi, veient-se principalment reflectit en la creació obligatòria per a tota cooperativa del *fons d'educació i promoció cooperatives* regulat en l'article 85 de la present Llei. Aquest fons es constituirà a partir de com a mínim un 10% dels excedents cooperatius; també d'un percentatge sobre els beneficis extra cooperatius; per les sancions de caràcter econòmic i disciplinari que es puguin imposar als socis; i per qualsevol donació, ajut o subvenció rebuda dels socis o terceres persones per a complir els fins d'educació i promoció cooperativa.

En concret, les lletres a i c de l'article 51.1 especifiquen que aquest fons serà destinat a "la formació dels socis i dels treballadors en els principis i tècniques cooperatives, empresarials, econòmiques i professionals", i a "la promoció d'activitats culturals, professionals i assistencials per als socis de la cooperativa, els seus treballadors, l'entorn local i la comunitat en general, i també per la difusió del cooperativisme". És refereix principalment a la vessant de formació dels membres de la cooperativa i a la promoció del moviment cooperatiu.

Aquest fons tindrà caràcter *no repartible* i *inembargable*, i en cas de liquidació de la cooperativa, l'article 106.1 de la present Llei estableix que s'haurà de posar a disposició d'una entitat designada per l'assemblea general per a promoure i fomentar el moviment cooperatiu.

Un cop vista la vessant formativa i de promoció o informació en les cooperatives de primer grau, la Llei dota a les federacions de cooperatives també d'aquesta funció. Així doncs, l'article 147.2, apartats b i c de la llei, atorga a les federacions la potestat de promoure l'organització de cooperatives, orientar i formar a les cooperatives, els socis o a terceres persones i també, la realització d'estudis, publicacions, exposicions o activitats en general relacionades amb el moviment cooperatiu.

Finalment, la Llei no s'oblida de la vessant educativa de la cooperativa, però atorga aquesta potestat al màxim nivell associatiu de les cooperatives dins de Catalunya, la *Confederació de Cooperatives de Catalunya*, que participarà en la difusió dels principis i valors cooperatius, promocionant l'educació i també la formació cooperativa

(art.148.2, apartat b). Les federacions també podran col·laborar entre empreses o organismes per al foment de l'educació (art.147.1, apartat e).

L'educació en els valors cooperatius necessaris per interpretar correctament els principis, tot i no ésser exclosos de la legislació cooperativa, sí que queden relegats en un pla inferior subjacent a la formació dels socis i la promoció del moviment cooperatiu -almenys pel que fa a la vessant interna de les cooperatives de primer grau-. Ha d'ésser el propi moviment cooperatiu format pels cooperativistes a través de les seves organitzacions cooperatives, els que no només fomentin un model estructural o funcional i econòmic diferenciat de les societats capitalistes, sinó que també es preocupin per a traslladar els valors que inspiren el seu funcionament i educar els seus membres en l'esperit cooperatiu que constitueix una forma d'actuar i de conviure en el sí de la seva vida social i econòmica.

El principi d'educació cooperativa –incloent la formació- és molt important per al correcte desenvolupament de la gestió i participació dels socis dins la cooperativa. És important que tinguin els coneixements i la informació necessària per a governar aquesta¹³⁹.

7. El principi de cooperació entre cooperatives a la Llei 12/2015, de 9 de juliol, de Cooperatives.

El *principi de cooperació entre cooperatives* el configura l'ACI en el Congrés de Viena de 1966, per tant, no té el seu origen en els principis inspirats per la cooperativa de “Rochdale”. La seva aparició es deu al creixement exponencial de les empreses amb les que les cooperatives havien de competir, buscant l'enfortiment d'aquestes basada en una idea d'eficàcia i competitivitat. Així doncs, la cooperació entre cooperatives té un *caràcter instrumental* i busca assolir cooperatives més competents a partir de la cooperació entre elles¹⁴⁰.

La cooperació l'hem de relacionar directament amb el valor de la solidaritat, així doncs la configuració d'aquest principi és basada en un procés de *solidaritat externa*. Ja

---

¹³⁹ COQUE MARTÍNEZ, Jorge ‘*Puntos fuertes y débiles de las cooperativas un concepto amplio de gobierno empresarial*’. “Cuadro 3”. REVESCO: Revista de Estudios Cooperativos, nº 95, 2008, págs. 65-93

¹⁴⁰ MARTÍNEZ CHARTERINA, Alejandro ‘*El sexto principio cooperativo: la cooperación entre cooperativas.*’ [En línea] *Las cooperativas como alternativa económica: una visión de México y España* (Madrid, 2014). Págs. 79-94. Consultat a data de 25 de juny de 2016. <http://app.vlex.com/#ES/search/jurisdiction:ES/la+cooperacion+de+las+cooperativas/vid/528313898>

sabem que les cooperatives són societats o organitzacions empresarials que busquen satisfer les necessitats dels seus membres internament a través de l'ajuda mútua i per tant de la solidaritat. En aquest cas, aquest procés es projecta cap a l'exterior a partir de la cooperació entre cooperatives¹⁴¹.

Ja hem vist anteriorment com la cooperació entre cooperatives ofereix dos camps d'actuació o dos vessants¹⁴². Aquests els podem observar a la Llei 12/2015 que separa les cooperatives de segon grau incloses en el capítol IX, del títol I, i les federacions i confederacions regulades en el títol II de la llei.

En relació al primer pla d'actuació que correspon al de cooperació econòmica, la llei estableix en el seu article 137, que amb l'objecte de cooperar a partir de la integració econòmica o la integració empresarial, es podran crear cooperatives de segon grau, podent incloure l'expressió de "grup cooperatiu" en la seva denominació. En els estatuts socials d'aquestes entitats s'haurà d'indicar les àrees d'activitat empresarial que estiguin integrades i les bases per a la direcció unitària del grup. També es preveu a l'article 141 de la present llei, la creació de *convenis o acords entre cooperatives* per al compliment de l'objecte social d'aquesta, constituint una altre forma de col·laboració econòmica.

En l'altre vessant d'actuació, trobem principalment la cooperació representativa amb la creació de federacions i la Confederació de Cooperatives de Catalunya. Les federacions de cooperatives, regulades a l'article 145 de la llei, tenen l'objecte principal de representar, defensar i promoure els interessos de les cooperatives davant l'administració pública o qualsevol altre persona física o jurídica, podent formar també confederacions. S'estableix a l'article 146, que tant les federacions com les confederacions tindran personalitat jurídica i plena capacitat d'obrar, regint-se en el seu funcionament per les disposicions de les cooperatives de segon grau.

També es preveu a l'article 148, la creació de la Confederació de Cooperatives de Catalunya, que serà el màxim òrgan representatiu de les cooperatives i federacions, i el màxim interlocutor amb l'Administració. Serà integrada per les federacions generals de cooperatives, que establiran en els estatuts socials, l'organització total d'aquesta. Entre les seves funcions estan les de representar i defensar públicament el cooperativisme, difondre els principis i valors d'aquest, coordinar serveis d'interès

---

¹⁴¹ Ibid.

¹⁴² Vid nota 45.

comú per a les cooperatives mitjançant les federacions i qualsevol activitat que s'estableixi en els estatuts socials.

Finalment cal comentar que la present Llei manté l'especial interès entre les formes de cooperació o col·laboració entre cooperatives buscant facilitar la integració empresarial entre elles. Igual que ja ho va fer la Llei 27/1999 creant la figura de la fusió especial i la possibilitat de transformació d'una cooperativa de segon grau en una de primer¹⁴³. La figura de la fusió especial regulada en l'article 98 de la Llei 12/2015, contrasta amb el fet de potenciar la vessant econòmica i la competitivitat de la cooperativa, al permetre que aquestes es puguin fusionar amb altres entitats no cooperatives com societats de capital, mantenint la seva personalitat jurídica.

En resum, la Llei 12/2015 respecte i aplica el principi de cooperació entre cooperatives, al donar total llibertat d'associació entre aquestes en tots els nivells associatius i en els dos plans d'actuació possibles, tant econòmic com representatiu. Potencia la seva integració empresarial i també estableix mecanismes per a la relació, promoció i defensa dels seus interessos davant l'Administració pública, a través de la Confederació, formada per les federacions de cooperatives de Catalunya.

8. El principi d'interès per la comunitat a la Llei 12/2015, de 9 de juliol, de Cooperatives.

Aquest constitueix l'últim dels principis cooperatius que estableix l'ACI en la seva Declaració d'Identitat Cooperativa de 1995. Inspirat en els valors originals de caràcter més ètic del moviment cooperatiu, com la *responsabilitat i vocació social*, i la *preocupació pels demés*.

La finalitat principal de la cooperativa és la de complir amb les aspiracions econòmiques, però també socials dels seus membres. Aquests, com a persones físiques, tenen una vida personal i familiar vinculada o establerta en la comunitat on resideixen. D'aquesta manera la cooperativa, a partir dels valors que la inspiren, ha de preocupar-se també del benestar d'aquesta. Participant activament mitjançant les polítiques socials de la cooperativa, en el grau i la forma en la que els seus socis determinin. Poden consistir en la lluita contra la pobresa, mesures assistencials o la protecció del medi ambient.

---

¹⁴³ Alfonso Cano López, op. cit., pàg. 66.

Per altre banda, ja hem vist la *participació en els objectius d'interès general* que l'estat social atorga a la cooperativa o l'economia social en general. Ho fa com a contraprestació de la promoció d'aquestes entitats que realitza l'estat, del seu règim fiscal beneficiat i, si és el cas, de les subvencions i ajuts. D'aquesta contribució que realitza la cooperativa -tot i tractar-se d'iniciatives públiques mitjançant les entitats d'economia social-, per a la consecució d'objectius d'interès general, se'n beneficiarà també la comunitat i societat en general.

Igual que en el principi d'educació, formació i informació, els recursos que es destinen a fer efectiu el *principi d'interès per la comunitat*, es realitzaran mitjançant el fons d'educació i promoció cooperatives que correspon al que era denominat anteriorment fons d'educació i obres socials en alguns dels precedents legislatius de la cooperativa a Espanya.

En concret, l'article 85.1 de la Llei 12/2015 contempla la promoció d'activitats assistencials per a l'entorn local i la comunitat en general (apartat c), "l'atenció a objectius d'incidència social i de lluita contra l'exclusió social" (apartat d), i accions que fomentin la responsabilitat social empresarial com les de foment de la igualtat de gènere (apartat f). L'apartat 4, de l'article 85, atorga la competència a l'assemblea general per a decidir les línies d'aplicació bàsiques d'aquest fons d'educació.

S'ha de recordar que aquest fons té caràcter no repartible i inembargable, destinant-se en cas de liquidació i dissolució de la cooperativa a una entitat designada per l'assemblea general. Pel que fa a l'adjudicació de l'haver social, un cop saldades totes les deutes, si existeix un líquid sobrant, l'article 106.1, apartat d, determina que aquest s'haurà de posar a disposició de una entitat associativa representativa dels sector cooperatiu, d'una entitat d'interès general sense ànim de lucre, o una entitat pública que treballin per a fins socials del territori que s'hagi designat en els estatuts socials o que designi l'assemblea general.

A part d'aquestes mesures, l'aplicació d'aquest principi no s'ha de quedar aquí, sinó que entenc que ha d'inspirar tota actuació o forma d'actuar de la cooperativa en la realització de la seva activitat empresarial. Tot i la necessitat de basar aquesta en criteris economicistes que exigeix el mercat, aquets no poden ésser els únics si es vol contribuir al benestar de la comunitat i diferenciar-se de les societats de capital. S'ha de fer menció aquí a la protecció i la cura del medi ambient en el que la cooperativa es desenvolupa.

La Llei 12/2015 no contempla mecanismes o preceptes específics que es puguin relacionar directament amb un compliment imperatiu del principi d'interès per la comunitat. S'estableix de manera dispositiva a través del fons d'educació i promoció la possibilitat de destinar-hi recursos. En aquest sentit podem concloure que es tracta d'un principi que la nostra legislació relega a un segon pla, o que deixa a l'àmbit privat de les organitzacions cooperatives la decisió de complir-lo amb una major o menor intensitat.

9. El model cooperatiu que presenta la Llei 12/2015, de 9 de juliol de Cooperatives.

La present Llei busca donar *flexibilitat* al règim de la cooperativa, tant en la realització de la seva activitat empresarial, com en les seves normes de funcionament. Té com a objectiu, tal i com ens indica el seu preàmbul, “fomentar la creació de cooperatives i la consolidació de les ja existents; reforçar les vies de finançament intern, millorar la gestió empresarial, i assolir un major dimensionament del món cooperatiu”. Tot això “en el context d'aquest règim de flexibilitat”.

Quan parlem de flexibilitat, ens referim directament al conjunt de normes i disposicions que hem vist al llarg d'aquest capítol del treball. Aquestes no configuren un règim estrictament imperatiu de la cooperativa, sinó que obre la porta a diferents models empresarials amb l'establiment d'una *regulació parcialment dispositiva*. Serà a través de la voluntat social de la cooperativa i l'autoregulació dels seus estatuts socials els que determinaran la fórmula adoptada.

La regulació del soci col·laborador que aporta capital amb la possibilitat de que no tingui dret a vot; la introducció del soci temporal; la major flexibilització de la capacitat de finançament de la cooperativa des de l'estímul dels fons propis, però sobretot del finançament extern; la possible adopció del caràcter parcialment repartible del fons de reserva obligatori; la possibilitat d'establir el vot ponderat en les cooperatives de primer grau; el cas de la fusió especial; la reducció del nombre mínim de socis per a formar una cooperativa; la possibilitat de que persones no sòcies puguin formar part del consell rector; la possibilitat parcial de repartir entre els socis els beneficis extra-cooperatius; etc. Són exemples d'aquesta flexibilització del règim legal cooperatiu que presenta la llei 12/2015.

Algunes d'aquestes mesures o disposicions confirmen la tendència de l'evolució del model cooperatiu espanyol cap a una visió més empresarial i econòmica de la

cooperativa. Sembla complir i confirmar l'anàlisi o estudi dels autors als que ens hem referit per explicar aquesta evolució¹⁴⁴.

Amb l'actual Llei ja no es pot mantenir la idea de que les societats cooperatives en general no tenen ànim de lucre com a element característic. De fet, un dels models alternatius que proposa la present llei, és el de *les cooperatives sense ànim de lucre* de l'article 144, que requereix unes condicions o requisits determinats.

Finalment, les normes o disposicions de *caràcter imperatiu* o no sotmeses a la llibertat estatutària que estableix la Llei, són les normes que assenten les bases generals de funcionament de totes les cooperatives. Tenen la finalitat principal de garantir el respecte als principis cooperatius que inspiren la pròpia llei i adequar l'organització cooperativa a aquets principis.

---

¹⁴⁴ Veure pàgs. 45 a 47 del present treball.

Conclusions

Un cop finalitzat el contingut, en el present treball, s'han identificat i interpretat els principis que conformen la base i el funcionament de les entitats cooperatives; s'ha analitzat la seva integració en l'ordenament jurídic espanyol en el conjunt de lleis promulgades de caràcter específic de la cooperativa d'àmbit estatal i català; i s'han detallat els elements principals de la regulació d'aquets principis en la nova Llei 12/2015, de 9 de juliol, de Cooperatives. Tot això, conforma l'objecte d'aquest treball, junt amb la finalitat d'arribar a determinar quin és el model de cooperativa que ens presenta actualment el nostre ordenament i els seus efectes vers els principis cooperatius.

En relació als principis, no és una novetat que aquets conformen una única unitat i que per tant, estan íntimament relacionats entre ells. Però sí que durant l'estudi dels principis en aquest treball, ens ha permès corroborar aquesta afirmació i a més, establir els vincles existents entre ells.

S'ha de partir de la base, de que *els principis de gestió democràtica per part dels socis, participació econòmica, i autonomia i independència, conformen un nucli principal* a partir del qual tots connecten. Aquets tres conformen el caràcter democràtic de la cooperativa. No es pot entendre el control o gestió democràtica en mans dels socis sense autonomia o independència i viceversa; i tampoc una participació econòmica equitativa i gestionada democràticament sense els anteriors principis.

Així doncs el primer dels principis, *l'adhesió voluntària i oberta*, estableix qui pot formar part de la cooperativa i sota quin règim participarà econòmicament i democràtica en l'organització, connectant així amb el nucli principal. El *principi d'educació i formació* adquireix una total rellevància per al desenvolupament del control democràtic i la correcte gestió i participació en el sí de la cooperativa. Igualment el principi de *cooperació entre cooperatives*, s'ha de realitzar garantint l'autonomia de les cooperatives que cooperen entre elles, i la formació de cooperatives de segon grau o federacions i confederacions hauran de regir-se amb la mateixa estructura democràtica. Finalment, *el principi d'interès per la comunitat*, tot i tenir un caràcter més ètic, no es pot dur a terme sense l'aportació econòmica dels membres i la gestió democràtica del capital, que decidirà el destí dels fons i excedents.

D'aquesta manera, els principis que individualment semblen no tenir vinculació directa entre ells, quedaran vinculats indirectament a través del nucli principal que configura el caràcter democràtic de l'organització cooperativa. Així doncs, es pot afirmar, *que la democràcia com a valor i també com a principi, és l'eix central vertebrador de tota l'organització i funcionament de la cooperativa, i el principal criteri diferenciador enfront les societats capitalistes.*

En relació a la integració dels principis en l'ordenament jurídic, i al recorregut que aquests han tingut en la nostra legislació, es constata l'evolució d'aquests. No només de manera paral·lela als reconeguts per l'ACI en cada espai temporal corresponents a la celebració dels seus congressos, sinó també en la interpretació d'aquests i la configuració o contingut que cada una de les lleis desenvolupa. *El nostre legislador ha realitzat una interpretació restrictiva en relació al redactat dels principis de l'ACI, per a continuació, formular progressivament un desenvolupament extensiu d'aquests en referència a les possibilitats d'un contingut més flexible en la seva regulació.*

Des d'un punt de vista objectiu, l'evolució que ha patit la cooperativa i la interpretació o contingut que s'ha atorgat a als seus principis, ha estat adequada a la promoció i creixement d'aquest sector que ha de jugar amb les normes que la societat actual capitalista l'hi exigeix. Se n'ha encarregat el legislador d'adequar un nou model cooperatiu que compleixi amb les demandes del sector, ja que d'altre manera segurament no hauríem presenciat una consolidació de les cooperatives en el nostre marc econòmic. Hauria quedat relegada a un segon pla amb una funció purament social de supervivència i de petita dimensió, sense poder contribuir de manera eficient als objectius d'interès general que el nostre estat social de dret li atorga. Així doncs, *el cinquè principi que incorpora l'ACI, principalment en la seva vessant de promoció del moviment cooperatiu, és la clau o el principal factor que explica el procés de transformació de la cooperativa.*

El sector de l'economia social i, per tant, la cooperativa, té un *caràcter instrumental* en el nostre ordenament, en relació al paper que la Constitució de 1978 i per tant, que l'Estat, atorga a aquestes institucions. Constituint un ordenament jurídic autònom dins del dret mercantil avalat pel mandat d'una legislació adequada que projecta la CE, i que explica la promoció de les cooperatives que es fa des de les institucions públiques o l'administració.

Finalment, el model de cooperativa que ens presenta la Llei 12/2015, de 9 de juliol, de Cooperatives, està en relació amb aquest procés o evolució exposat, i constitueix actualment el seu marc final. *Constitueix un model en el que la llibertat estatutària adquireix encara més rellevància a través d'una regulació més flexible o més permissiva, basat en l'enfortiment de la seva vessant empresarial que busca satisfer principalment les necessitats econòmiques dels seus membres, i que s'assimila al de les societats de capital.*

Aquesta flexibilització no ha de comportar necessàriament una pèrdua d'identitat cooperativa o un allunyament als principis cooperatius, almenys pel que fa als que l'ACI a adoptat actualment. El que ha de fer la llei, és establir i donar les eines i mecanismes necessaris per a que les cooperatives es puguin desenvolupar i fer-ho de manera fidel als seus principis. Així o fa la present llei, que *configura un règim flexible -amb l'adopció d'algunes mesures controvertides que no comprometen l'aplicació general dels principis¹⁴⁵-*, però mantenint un model fidel als principis recollits per l'ACI. *Aquest es garanteix a partir de l'adopció de disposicions imperatives, que configuren el que podríem considerar com els mínims legals exigits per al respecte a aquets i que limiten la llibertat estatutària.*

En relació al principi *d'adhesió voluntària i oberta*, hem vist com l'objectivitat en l'establiment dels requisits d'entrada i la seva conformitat amb l'activitat que realitza la cooperativa, es constitueixen com a garantia del seu compliment.

Pel que fa al *control democràtic per part dels socis* –tot i que pot quedar desdibuixat el principi d'una persona, un vot-, la Llei estableix mecanismes suficients conferint drets als socis per a que aquets tinguin la informació necessària i en última instància el control de la cooperativa.

El *principi de participació econòmica dels socis*, es veu respectat des del moment en que tots els socis participen de manera equitativa realitzant aportacions al capital social, i aquest és gestionat de forma democràtica per la totalitat de socis a través de l'assemblea general o els estatuts socials, tal i com ho configura la Llei 12/2015.

---

¹⁴⁵ Per a l'interès del lector en ampliar informació sobre algunes de les disposicions vistes en el capítol IV d'aquest treball i la seva compatibilitat amb els principis, es recomana veure a JULIÀ IGUAL, Juan Francisco; GALLEGO SEVILLA, Luis Pedro. *'Principios cooperativos y eficacia económica. Un análisis Delphi en el contexto normativo español'*. [En línea]. CIRIEC-España, Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa, 2003, nº44. <http://www.redalyc.org/articulo.oa?id=17404408>

El *principi d'autonomia i independència* de la cooperativa és garantit amb el conjunt de disposicions imperatives i drets dels socis que atorguen el control total de la cooperativa als seus membres de forma equitativa. Tot i existir el vot ponderat, aquest serà limitat i cap membre persona física o jurídica, pública o privada, n'hi tampoc a través del consell rector, podrà tenir el control total de l'organització.

En relació al *principi d'educació, formació i informació*, té una gran rellevància en la Llei 12/2015 que estableix un fons específic per al seu compliment. Podem concloure però que la vessant de promoció i formació dels socis i usuaris ha adquirit un paper més important que l'educació en els valors de la cooperativa. La vessant més ètica o moral d'aquesta es veu sobrepasada per l'enfortiment de la vessant econòmica.

L'adequació al *principi de cooperació entre cooperatives*, es reflexa en l'enfortiment de la integració empresarial entre elles, inclús amb altres entitats no cooperatives. La Llei 12/2015 contempla una total llibertat d'associació tant en el pla econòmic, com en el representatiu de les societats cooperatives per a la promoció dels seus interessos.

Finalment el *principi d'interès per la comunitat* és el principi al que la Llei 12/2015 presta menys atenció. Sigui com sigui preveu la possibilitat de destinar recursos a activitats assistencials o socials, i accions que fomentin la responsabilitat social empresarial. Des del meu punt de vista queda en mans del moviment cooperatiu adequar l'actuació de la cooperativa a aquest principi i fomentar el valor de la responsabilitat social¹⁴⁶.

Si que hem observat un procés de desconexió en relació a alguns elements que la doctrina ha considerat implícits en els principis i que han caracteritzat l'organització cooperativa en algun moment, però que l'ACI no ha reconegut expressament. Ens referim *al caràcter purament mutualista de la cooperativa i la condició de societats sense ànim de lucre*. La degradació d'aquests elements explica en gran mesura l'evolució del model cooperatiu espanyol i català, i el podem relacionar directament amb l'entrada d'algunes modificacions o normes que hem vist en el capítol IV d'aquest treball.

---

¹⁴⁶ Per a l'interès del lector, com a exemple d'un model cooperatiu competitiu d'èxit i amb vocació social, es recomana la lectura de: FLECHA, Ramón; SANTA CRUZ, Ignacio. *'Cooperation for economic success: The Mondragon case' (La cooperació per a un èxit econòmic: el cas Mondragón)*. Analyse & Kritik 01/2011 (Lucius & Lucius, Stuttgart). Pàgs. 157 - 170.

BIBLIOGRAFIA

Alfonso Sánchez, Rosalía. *'La integración cooperativa y sus técnicas de realización: La cooperativa de segundo grado'*. Tesis doctoral inèdita. Universitat de Múrcia. Facultat de Dret. Murcia, 2009.

Arango Jaramillo, Mario. *Manual de cooperativismo y economía solidaria*. 1ª ed. Universidad. Cooperativa de Colombia, 2005. Colecció Economía Solidaria. ISBN 958-8205-67-0.

Alianza Cooperativa Internacional. *Estatutos*. [En línia]. Adoptat per l'Assemblea General, 2013. Consultat a data de 4 d'abril de 2016. http://ica.coop/sites/default/files/attachments/Belgium%20ICA%20AISBL%20-%20STATUTS_20130411_AMENDED_13_11_2015.Spanish.pdf

Alianza Cooperativa Internacional. *Reglamento*. [En línia]. Adoptat per l'Assemblea General, 2013. Consultat a data 4 d'abril de 2016. http://ica.coop/sites/default/files/attachments/Belgium%20ICA-Bylaws%20_20130411_modificado_13_11_2015_ES.pdf

Asociación de Estudios Cooperativos. Legislación cooperativa espanyola. *Revista de Estudios Cooperativos*, 1970, nº 22.

- *Ley de Asociaciones de 1897*. pàgs. 45-49.
- *Código de Comercio de 22 de agosto de 1885*. pàg.50
- *Ley de Sindicatos agrícolas*. pàgs. 51-54.
- *Ley de Cooperativas de 1931*. pàgs. 61-72
- *Ley de Cooperación de 1942*. pàgs. 103-112.
- *Reglamento para la aplicación de la Ley de Cooperacion de 1942*. pàgs.113-127.

Ávila de la Torre, Alfredo, et. al. *Economía social y cooperativismo*. 1ª ed. Universidad de Salamanca: Lex nova, 2006. ISBN 84-8406-257-0.

Baró Pérez, Albert. *Les cooperatives a Catalunya*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1972, Vol. I, Treballs de la secció de filosofia i ciències socials.

Bel Durán, Paloma; Fernández Guadaño, Josefina. La financiación propia y ajena de las sociedades cooperativas. *CIRIEC- España, Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa*, 2002, nº 42, pàgs. 101-130. ISSN 0213-8093.

Borjabad Bellido, Juan Víctor. *La libre adhesión y baja voluntaria del socio en la legislación cooperativa catalana y sus consecuencias económica'*. Tesis doctoral inèdita. Universitat de Lleida. Departament de Dret Privat. Lleida, 2013.

Broseta Pont, Manuel; Martínez Sanz, Fernandez. *Manual de derecho mercantil*. 17ª ed. Madrid: Tecnos, 2010. Vol. I. ISBN 978-84-309-5151-2.

Canalejo Paz, Narciso. Principios cooperativos y practicas societarias de la cooperación. Asociación de Estudios Cooperativos. *REVESCO: Revista de Estudios Cooperativos: La identidad cooperativa*, 1995, nº61, pàgs. 15-35.

Cano López, Alfonso. *Teoría jurídica de la economía social: La sociedad laboral: una forma jurídica de empresa de economía social*. 1ª ed. Madrid: Consejo Económico y Social. Departamento de Publicaciones, 2002, nº132 Colección Estudios. ISBN 84-8188-177-5.

Castro Sanz, Marco. La economía social como agente económico: necesidad de su participación en la interlocución social. *CIRIEC-España, Revista de Economía Pública Social y Cooperativa*,

2003, nº 48, pàgs. 41–57. ISSN 0213-8093.

Catania, Jesús; Celaya, Adrián. La economía social en el diálogo social. Constitución española y perspectivas. *CIRIEC-España, Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa*, 2003, nº47, pàgs. 125–133. ISSN 0213-8093.

Charterina Martínez, Alejandro. 'El Sexto Principio Cooperativo: La Cooperación Entre Cooperativas.', *Gadea Soler, Enrique; Atxabal Rada, Alberto; Izquierdo Muziño, Martha Elba. Las cooperativas como alternativa económica: una visión de México Y España*. 1ª ed. Madrid, Dikynson, 2014. ISBN 978-84-9085-027-5. pàgs. 79 -94.

Cobo Del Rosal, Alejandra. La “desmutualización” de las sociedades cooperativas en España en el marco del derecho comunitario y comparado. *Revista de Derecho Mercantil*, 2014, nº 292, pàgs. 425–455. ISSN 0210-0797.

Coque Martínez, Jorge. Puntos fuertes y débiles de las cooperativas desde un concepto amplio de gobierno empresarial. "Cuadro 3". Asociación Estudios Cooperativos. *REVESCO: Revista de Estudios Cooperativos*, 2008, nº95, pàgs. 65-93. ISSN 1135-6618.

Fernández, Fernández, Joaquín. *Empresa cooperativa y economía Social*. 1ª ed. Barcelona: Promociones y Publicaciones Universitarias, PPU, 1992, IURA-8. ISBN 84-477-0004-6.

Gadea, Enrique. '*Derecho de las cooperativas: Anàlisis de la Ley 4/1993, de 24 de junio, de cooperativas del País Vasco*'. 2ª ed. Bilbao: Universidad de Deusto, 2001. Vol.73. (Serie Derecho). ISBN 978-84-9830-795-5.

Garcia Jané, Jordi; Via Llop, Jordi; Xirinacs Damians, Lluís Maria. *La dimensió cooperativa*. 1ª ed. Barcelona: Icaria, 2001. Economía. ISBN 84-7426-527-4.

Gordon, Peter. Robert Owen. [En línia]. *Perspectives: Revista Trimenstral de Educació Comparada (Paris, UNESCO, Oficina Internacional de Educació)*, nº 1-2, 1993, vol. XXIV, pàgs. 279–297. Consultat a data de 2 d'abril de 2016.

<http://www.ibe.unesco.org/sites/default/files/owens.pdf>

Joaniquet Aquilar, Santiago. Historia del movimiento cooperativo en Catalunya. Asociación Estudios Cooperativos. *REVESCO: Revista Estudios Cooperativos*, nº8, 1965, pàgs. 3 -20.

Julià Igual, Juan Francisco; Gallego Sevilla, Luis Pedro. Principios cooperativos y legislación de la sociedad cooperativa española. El camino hacia el fortalecimiento de su carácter empresarial. Asociación de Estudios Cooperativos. *REVESCO: Revista de Estudios cooperativos*, 2000, nº 70, pàgs. 125-141. ISSN 1135-6618.

Lassaleta García, Pedro. J. *El acceso a la condición de socio en la sociedad cooperativa de trabajo asociado*. 1ª ed. Madrid: Reus, S.A, 2010, Colección Derecho Mercantil. ISBN 978-84-290-1643-7.

Lasserre, Georges. '*El hombre cooperativo*'. Bogotá: Editorial Universidad Cooperativa de Colombia. (Clásicos del cooperativismo). ISBN 958-8325-35-4.

Martínez Charterina, Alejandro. *Los valores y los principios cooperativos*. Asociación de Estudios Cooperativos. *REVESCO: Revista de Estudios Cooperativos: La identidad cooperativa*, 1995, nº61, pàgs. 35-45.

Martínez Pardo, L.P; Huertas de Mora, M.V. La economía social, la economía solidaria y el tercer sector. A Martínez Pardo, L.P; Huertas de Mora. *Tendencias en la gestión de empresas sin ánimo de lucro. Caso: Cooperativas*. Bogotá: Ediciones Universidad Cooperativa de Colombia, 2014. ISBN: 978-95-876-0029-2.

Molina Camacho, Carlos Jose. Valores y principios cooperativos como guías fundamentales de acción. *Primer encuentro nacional de formadores de cooperativismo*. Universidad Central de Venezuela: Centro de Estudio de la Participación, Autogestión y Cooperativismo (CEPAC), 2003.

Martínez-Rodríguez, Susana. *Catalunya, un país de Cooperatives*. [En línia]. Amposta: Escola de Cooperativisme, SCCL, 2010. Consultat a data de 28 d'abril de 2016. <http://hdl.handle.net/10201/48035>

Merino, Hernández, Santiago. Los orígenes del cooperativismo moderno y el socialismo premarxista. [En línia]. *GEZKI*, 2005, n°1, pàgs. 169-188. Consultat a data de 3 d'abril de 2016. <http://www.ehu.es/ojs/index.php/Gezki/article/viewFile/3330/2956>

Montenegro, Walter. *Introducción a las doctrinas político-económicas*. 3ª ed. México: FCE, 1982. Breos;122. ISBN 968-16-0609-4.

Paniagua Zurera, Manuel. La sociedad-empresa cooperativa en la evolución de los modelos ius cooperativos de España. *Revista Derecho de Sociedades*, 2013, n° 40, pàgs. 159-205. ISSN 1134-7686.

Román Rodríguez, Juan Pablo. *Introducción al derecho cooperativo chileno*. 1ª ed. Santiago de Chile: Editorial Jurídica de Chile, 1990. ISBN 956-10-0822-9.

Romero, Carlos. *De la Ley de Cooperativas de 1942 al Reglamento de Sociedades Cooperativas de 1978: Un análisis crítico*. [En línia]. Pàgs. 37-38. Consultat a data 20 d'abril de 2016. http://www.magrama.gob.es/ministerio/pags/biblioteca/revistas/pdf_ays/a018_02.pdf

Vicent Chuliá, Francisco. Situación actual de las cooperativas en el marco constitucional español: legalidad autonómica, estatal y fiscal. [En línia] *CIRIEC- España, Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa*, 1987, n° extraordinari, pàgs.27-47. Consultat a data de 29 d'abril de 2016. <http://www.ciriec-revistaeconomia.es/banco/extra1987-04.pdf>

Viviana Pertile, Claudia. Las cooperativas en el contexto de las organizaciones de la economía social: breve reseña histórica. Características generales. [En línia]. *Revista Geográfica Digital*, 2013, n° 20. ISSN 1668-5180. Consultat a data de 1 d'abril de 2016. <http://hum.unne.edu.ar/revistas/geoweb/Geo20/archivos/pertile2013.pdf>

Zaar Hermi, Miriam. *La viabilidad de la agricultura familiar asociada: el caso del reasentamiento Sao Francisco, Cascavel, Pr, Brasil*. Tesis indèdita. Universidad de Barcelona. Departament de Geografia Humana. Barcelona, 2007.

LEGISLACIÓ

Espanya. Ley 52/1974, de 19 de diciembre, General de Cooperativas. (BOE [en línia], núm. 305, de 21 de diciembre de 1974, pàgs. 25956- 25966). https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-1974-2040 [Consulta: 27 d'abril d 2016].

Catalunya. 'Estatut d'Autonomia de 1979'. [En línia]. Generalitat de Catalunya. <<http://web.gencat.cat/es/generalitat/estatut/estatut1979/>>. [Consulta: 29 d'abril de 2016].

Espanya. Constitución española. (BOE [en línia], núm. 311, 29-12-1978, pàgs.. 29313 -29424). <http://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-1978-31229>. [Cosulta 29 d'abril de 2016].

Catalunya. Ley 4/1983, de 9 de marzo, de Cooperativas de Catalunya. (DOGC [En línia], núm. 313, 18-03-1983, pàgs. 638 -653).

<https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=DOGC-f-1983-90033> [Consulta: 29 d'abril de 2016].

Espanya. Ley 3/1987, de 2 de abril, General de Cooperativas. (BOE [en línia], núm. 84, 8-4-198, pàgs. 10452-10487).

<<https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1987-8685>> [Consulta: 29 d'abril de 2016].

Catalunya. Llei 12/2015, del 9 de juliol, de Cooperatives. (BOE [en línia], núm. 194, 14-8-2015, pàgs. 73912-73996).

<<http://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/6914/1434848.pdf>> [Consulta: 1 de maig de 2016].

Espanya. Real Decreto de 24 de julio de 1889 por el que se publica el Código Civil. (BOE [en línia], núm. 206, 25-7-1989).

<<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1889-4763>> [Consulta: 1 de maig de 2016].

Espanya. Real Decreto Legislativo 1/2010, de 2 de julio, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley de Sociedades de Capital. (BOE [en línia], núm. 161, de 3-7-2010).

<<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2010-10544>> [Consulta: 2 de maig de 2016].

Catalunya. Llei 13/1991, d'1 de juliol, de reforma de la Llei 4/1983, de 9 de març, de cooperatives de Catalunya'. [En línia]. (DOGC. Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya).

<<http://dogc.vlex.es/vid/llei-1-reforma-9-cooperatives-36274156>> [Consulta: 10 de maig de 2016].

Espanya. Ley 27/1999, de 16 de julio, de Cooperativas. (BOE [en línia], núm. 170, 17-7-1999, pàgs. 27027-27062).

<<https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1999-15681>> [Consulta: 10 de maig de 2016].

Catalunya. Ley 18/2002, de 5 de julio, de Cooperativas. (BOE [en línia], núm. 179, 27-7-2002, pàgs. 27819-27853).

<https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2002-15191> [Consulta: 10 de maig de 2016].